

ZPRAVODAJ KVZ

ZPRAVODAJ KANCELÁŘE
VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO
ZASTUPOVÁNÍ
ČESKÉ REPUBLIKY PŘED
EVROPSKÝM SOUDEM
PRO LIDSKÁ PRÁVA

2021

číslo 4 | prosinec | ročník 9

Barnevernet

E. M. a ostatní proti Norsku

Odebrání dětí z české rodiny
v zahraničí

Kyberšikana

Volodina proti Rusku (č. 2)

Účinné trestní stíhání násilí
v online prostoru

Útok ruských agentů

Carter proti Rusku

Odpovědnost státu za porušení
Úmluvy mimo jeho území

Občanské právo

Zásahy do rodičovských práv 6

Abdi Ibrahim proti Norsku

Svolení k osvojení dítěte muslimské matky pěstouny křesťanského vyznání.

E. M. a ostatní proti Norsku

Odebrání dětí kvůli podezření ze zneužívání a způsobilost matky zastupovat tyto děti v řízení před Soudem.

A. M. a ostatní proti Rusku

Zákaz styku dětí s rodičem, který podstoupil změnu pohlaví.

Respektování korespondence 12

M. P. proti Portugalsku

Použití soukromých internetových zpráv partnera v rozvodovém řízení.

Diskriminace na základě pohlaví 14

Gruba a ostatní proti Rusku

Podmínky nástupu na rodičovskou dovolenou u mužů zaměstnaných v policejním sboru.

Trestní právo

Otrava A. V. Litviněnka 17

Carter proti Rusku

Extraterritoriální jurisdikce, důkazní břemeno a povinnost spolupráce se Soudem u státu důvodně podezřelého ze zosnování vraždy mimo své území.

Kybernásilí 20

Volodina proti Rusku (č. 2)

Pozitivní závazek státu chránit oběť před opakovanými internetovými útoky ze strany bývalého partnera.

Reformatio in peius 21

Maestri a ostatní proti Itálii

Rozsah povinnosti odvolacího soudu vyslechnout obviněného, který se vzdal účasti na jednání, v řízení, kde tento soud zvrátí zprošťující výroky soudu prvního stupně.

Propadnutí výnosů z trestné činnosti 23

Todorov a ostatní proti Bulharsku

Přiměřenost zabavení majetku, u něhož existuje podezření, že pochází z trestní činnosti.

Ne bis in idem 29

Galović proti Chorvatsku

Souběžný postih domácího násilí v přestupkovém a trestním řízení.

Vězeňské právo 31

Lestaw Wójcik proti Polsku

Nepovolení manželských návštěv ve výkonu trestu odnětí svobody.

Cizinecké právo..... 33

M. A. proti Dánsku

Stanovení tříleté čekací doby pro možnost cizince požívajícího dočasné ochrany požádat o sloučení s rodinou.

M. D. a A. D. proti Francii

Zajištění matky s čtyřměsíčním dítětem po dobu jedenácti dnů za účelem dublinského transferu.

Životní prostředí..... 38

Association Burestop 55 a ostatní proti Francii

Právo nevládních organizací domáhat se informací o veřejném projektu, který zahrnuje značné riziko pro životní prostředí.

Zdravotnické právo..... 41

Polat proti Rakousku

Podmínky provedení pitvy zemřelého proti příbuzným.

Propagace drog 43

Ringier Axel Springer Slovakia, a. s. proti Slovensku (č. 4)

Rozlišení, kdy stát může kladná vyjádření na adresu marihuany postihovat a kdy se jedná o příspěvek do debaty o otázce veřejného zájmu, který je chráněný svobodou projevu.

Konzulární ochrana..... 44

Aarrass proti Belgii

Povinnost státu poskytnout pomoc svému občanovi zadrženému v zahraničí prostřednictvím konzulárního úřadu.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Délky řízení..... 46

Řízení o úpravě péče k nezletilé a četnost styku otce s nezletilou 46

Velký senát Soudu

Právní uznání stejnopohlavních svazků 47

Odpovědnost uživatele sociální sítě za cizí komentáře na svém profilu 47

Extradice do USA 47

Implementace rozhodnutí EVSP

Zákaz tělesného trestání dětí 49

Právo Romů na bydlení a na zdraví 49

Právní uznání změny pohlaví 49

Rovné odměňování žen a mužů 50

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Přehled použitých piktogramů

Jednotlivé články Úmluvy a protokolů

článek 2: Právo na život

článek 3: Zákaz mučení

článek 4: Zákaz otroctví a nucených prací

článek 5: Právo na svobodu a osobní bezpečnost

článek 6: Právo na spravedlivé řízení

článek 8: Právo na respektování soukromého a rodinného života

článek 9: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

článek 10: Svoboda projevu

článek 11: Svoboda shromažďování a sdružování

článek 14: Zákaz diskriminace

článek 1 Protokolu č. 1: Ochrana majetku

článek 2 Protokolu č. 1: Právo na vzdělání

článek 3 Protokolu č. 1: Právo na svobodné volby

článek 2 Protokolu č. 4: Svoboda pohybu

Ostatní piktogramy

Rozhodnutí proti ostatním státům Rady Evropy

Rozhodnutí proti České republice

Rozhodnutí velkého senátu Soudu

Mezistátní stížnost

Občanské právo

Správní právo

Trestní právo

Užitečné odkazy

Slovo úvodem

Vážené čtenářky, vážení čtenáři!

Do 36. vydání Zpravodaje kanceláře vládního zmocněnce jsme nad obvyklý časový rámec zařadili informaci o dvou aktuálních rozsudcích proti Norsku. Z reakcí, které po zveřejnění rozsudku o mediálně sledovaném citlivém příběhu české matky následovaly, se zdá, že závěr o neporušení článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech byl pro mnohé překvapivý a přísný. Štrasburský soud zdůraznil, že matka své děti neochránila před zneužíváním a z důvodu střetu zájmů nepřipustil podání stížnosti za děti. Dle jednomyslného verdiktu sedmi soudců norské orgány svá rozhodnutí o pokračování pěstounské péče, zbavení matky rodičovské odpovědnosti a zákazu kontaktu přesvědčivě odůvodnily. Zásadní úlohu mohl sehrát odmítavý postoj dětí k návratu do péče biologické matky a medializace citlivých informací o dětech matkou. Rozsudek bude počátkem února k dispozici v češtině a naleznete ho jako obvykle v [databázi rozsudků a rozhodnutí Soudu](#).

Naopak oprávněná byla dle velkého senátu Soudu kritika norského systému sociálně-právní ochrany dětí, kterou vznesla paní [Abdi Ibrahim](#). Ta nesouhlasila s katolickou výchovou svého syna neladící s její muslimskou vírou. Soud neshledal výjimečné okolnosti pro osvojení dítěte pěstouny bez možnosti kontaktu s matkou, čímž se přerušily vazby na jeho kulturní a náboženský původ. Na některé problematické aspekty postupu Barnevernetu, zejména nízkou frekvenci kontaktů mezi rodiči a dětmi po odebrání z péče, česká vláda jako intervenující subjekt upozornila v řadě řízení o stížnostech proti Norsku. Ostatně i Česká republika je konfrontována se stížnostmi otce, který upozorňuje na soudně určený řídký kontakt s dcerou svěřenou do péče matky v nedávno oznámené věci [Karas](#).

Částečného pokroku na poli ochrany dětských práv bylo dosaženo přijetím novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí [ztěžující umístování malých dětí do ústavních zařízení](#) v souvislosti s implementací rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva. Opravdovým oříškem a velkou profesní výzvou je pak výkon rozhodnutí téhož mezinárodního orgánu na téma [ukončení tělesného trestání dětí](#), které je u nás historicky zakořeněné. Mezinárodní standardy a odborníci se vyjadřují jednoznačně pro absenci jakéhokoli násilí v rodině. S uvedeným předpokladem je úzce spojen rozvoj rodičovských kompetencí v podobě pozitivního rodičovství. Prostor pro zlepšení vidíme i v oblasti [participace dětí, zajištění nutné obhajoby trestně neodpovědným dětem](#) a v přístupu k [trans dětem](#) při jejich hospitalizaci na psychiatrii. K poslední zmíněnému tématu chystáme spolu s Kanceláří veřejného ochránce v březnu letošního roku kulatý stůl.

Jak pravil Antoine de Saint-Exupéry: „*Dospělí sami nikdy nic nechápou a děti to hrozně unavuje, stále a stále jim něco vysvětlovat. Děti musí být k dospělým hodně shovívavé.*“

Ve Zpravodaji toho najdete samozřejmě i tentokrát mnohem víc. Těšíte se, i když nepůjde o pohádkovou četbu?

Z Eva Petrová,
z Kanceláře vládního zmocněnce

Zásahy do rodičovských práv

Rozsudek ze dne 10. prosince 2021 ve věci č. 15379/16 – Abdi Ibrahim proti Norsku

Velký senát jednomyslně shledal porušení práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy v řízení o svolení k osvojení dítěte matky muslimského vyznání pěstouny křesťanského vyznání. Vnitrostátní orgány sice vyvinuly snahu nalézt vhodné pěstouny, nicméně při svolení k osvojení nevezly dostatečně v potaz zájem stěžovatelky na zachování vazeb dítěte na jeho kulturní a náboženský původ. Neexistovaly přitom výjimečné okolnosti, které by odůvodňovaly úplné přerušování vazeb mezi matkou a dítětem. Soud se rozhodl neposuzovat přání matky vychovávat syna v souladu s její muslimskou vírou samostatně na poli článku 9 Úmluvy, ale jako součást stížnostních námitek založených na článku 8 Úmluvy.

Z

s kulturním a náboženským prostředím podobným matce, neuspěly, jelikož takových pěstounů byl nedostatek. Osvojitelé si nepřáli otevřenou adopci s možností budoucího styku dítěte s matkou, a to rovněž s ohledem na úmysl dítě pokřtít. Dle odvolacího soudu by pokračující pěstounská péče mohla přinést problémy v souvislosti s přáními matky, např. aby dítě podstoupilo obřízku nebo studovalo korán.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně dospěl v rozsudku ze dne 17. prosince 2019 k závěru o porušení práva stěžovatelky na respektování rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy. Věc byla na žádost stěžovatelky postoupena velkému senátu Soudu.

Vláda České republiky spolu s některými dalšími subjekty, včetně osvojitelů nezletilého, vstoupila do řízení před velkým senátem podle čl. 36 odst. 2 Úmluvy.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 8 A 9 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že zbavením rodičovské odpovědnosti a svolením k osvojení dítěte pěstouny došlo

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka se narodila v Somálsku, v listopadu 2009 porodila ještě jako nezletilá v Keni syna. V červnu 2010 jí byl v Norsku udělen status uprchlíka. Dítě bylo matce odebráno a v prosinci 2010 umístěno k pěstounům křesťanského vyznání, zatímco stěžovatelka navrhovala, aby bylo svěřeno do péče jejích příbuzných žijících v Norsku nebo do somálské či muslimské pěstounské rodiny. Asistovaný styk byl stanoven na čtyři dvouhodinové návštěvy ročně, následně na jednu hodinu šestkrát ročně.

V soudním řízení o zbavení rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte pěstouny stěžovatelka nepožadovala vrácení dítěte do péče s ohledem na dobu strávenou u pěstounů, ke kterým přilnulo, avšak požadovala možnost styku za účelem zachování kulturních a náboženských kořenů dítěte. Odvolací soud v rozsudku z května 2015 uvedl, že dítě bylo svěřeno pěstounům jako roční a strávilo u nich 4,5 roku. Pěstouny považovalo za své rodiče a bylo na ně vázáno. Ačkoli se orgány péče o dítě snažily najít pěstounskou rodinu

k porušení jejího práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy. Dále namítala, že osvojením dítěte křesťanskou rodinou došlo k porušení jejího práva na svobodu náboženského vyznání dle článku 9 Úmluvy.

1. Rozsah přezkumu

Soud v první řadě uvedl, že velký senát nemůže přezkoumávat části stížnosti, které byly prohlášeny za nepřijatelné předchozím rozhodnutím senátu (*Ilseher proti Německu*, č. 10211/12 a 27505/14, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2018, § 100). Senát prohlásil za přijatelnou část stížnosti týkající se zbavení rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte pěstouny. Nutnost zasadit přezkoumávané řízení do kontextu celého případu však vyžaduje vzít do určité míry v potaz rovněž průběh předcházejícího řízení (*Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, č. 37283/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 148).

2. Právní charakteristika stížnostních námitek

Hlavním důvodem žádosti stěžovatelky o postoupení věci velkému senátu bylo rozhodnutí senátu podřadit

všechny její námitky pod článek 8 Úmluvy, a nikoli částečně pod článek 9 Úmluvy. Soud poznamenal, že stížnostní námitky na poli obou článků se týkají stejných opatření, a to zejména zbavení rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte. Soud uznal, že námitky na poli článku 9 Úmluvy dosáhly „úrovně přesvědčivosti, vážnosti, soudržnosti a důležitosti“, takže spadají pod ochranu uvedeného článku (*Ýzzettin Dođan a ostatní proti Turecku*, č. 62649/10, rozsudek velkého senátu ze dne 26. dubna 2016, § 68). Odebrání dítěte z rodiny také nevyhnutelně omezilo svobodu biologické matky projevat své náboženské nebo jiné filozofické přesvědčení při výchově dítěte. Soud však přesto nepovažoval za nutné námitku stěžovatelky stran výběru pěstounů a jejího přání vychovávat dítě v souladu s muslimskou vírou posuzovat samostatně na poli článku 9 Úmluvy, ale jako nedílnou součást její stížnosti založené na článku 8 Úmluvy, který bude vyloučen a použit ve světle článku 9 Úmluvy. Uvedený přístup Soud ostatně zvolil v řadě případů, kdy stížnost považoval za vhodnou charakterizovat s odkazem na jedno ustanovení Úmluvy, byť se dotýkala také zájmů chráněných jinými články Úmluvy a jejími protokoly (např. článek 9 ve světle článku 11 Úmluvy – *Ýzzettin Dođan a ostatní proti Turecku*, cit. výše, § 93; nebo článek 11 ve světle článků 9 a 10 Úmluvy – *Young, James a Webster proti Spojenému království*, č. 7601/76 a 7806/77, rozsudek ze dne 13. srpna 1981, § 57).

Z

(mezi rokem 2013 a květnem 2015, kdy rozhodoval odvolací soud, se dítě s matkou setkalo dvakrát), takže představoval pouze omezený důkaz ohledně nejlepšího zájmu dítěte (tamtéž, § 221). Odvolací soud se v odůvodnění zabýval primárně možnými důsledky odnětí dítěte z péče pěstounů, nikoli důvody ukončení styku dítěte s matkou. Pro odvolací soud měl větší význam nesouhlas pěstounů s otevřenou adopcí než zájem stěžovatelky na zachování rodinných vazeb. Soud dále odvolacímu soudu vytkl jeho úsilí předejít budoucí žádosti stěžovatelky o vrácení dítěte do péče a změny rozsahu styku v budoucnu, přičemž procesní práva stěžovatelů jsou součástí práva na respektování rodinného života (*M. L. proti Norsku*, č. 43701/14, rozsudek ze dne 7. září 2017, § 95).

Pokud jde o zvláštní okolnosti případu ohledně přání stěžovatelky vychovávat syna v souladu s její muslimskou vírou, odvolací soud neshledal, že by norské právo zakazovalo adopci dítěte muslimského původu. Odkázal přitom na čl. 20 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte, který rovněž v případech osvojení vyžaduje, aby se bral v potaz etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ

3. Soulad s článkem 8 Úmluvy

Soud předně poznamenal, že stěžovatelka nežádala vrácení dítěte do péče, ale možnost se s dítětem i nadále stýkat. Odvolací soud založil rozhodnutí o osvojení na 4,5letém pobytu dítěte u pěstounů, na jeho negativních reakcích na styk s matkou, na přilnutí k pěstounům a na jeho zranitelnosti a potřebě stability. Osvojení na rozdíl od pokračující pěstounské péče neumožnilo požadovat v budoucnu svěření dítěte do péče a vyloučilo budoucí spory mezi matkou a pěstouny ohledně jejich rozdílných náboženských vyznání. Pěstouni si nepřáli tzv. otevřenou adopci, čímž byl vyloučen budoucí styk. Dle Soudu osvojení vedlo k náboženské konverzi dítěte v rozporu s přáním matky. Úplné zpretrhání rodinných vazeb je přitom možné jen za výjimečných okolností odůvodněných nejlepším zájmem dítěte. Skutečnost, že stěžovatelka nepožadovala vrácení dítěte do péče, nezbavovala vnitrostátní orgány povinnosti zachovat rodinné vazby a umožnit styk (*Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, cit. výše, § 206 a 207). Dle Soudu se vnitrostátní orgány soustředily na nejlepší zájem dítěte namísto zachování spravedlivé rovnováhy mezi zájmy dítěte a jeho matky. Posouzení vnitrostátními soudy navíc vykazovalo nedostatky. Odvolací soud své rozhodnutí založil v převážné míře na vazbě dítěte k pěstounské rodině, přičemž zásadní úlohu hrály negativní reakce dítěte na kontakt s matkou. Soud si však povšiml, že styk probíhal pouze několik hodin ročně

dítěte. Dále zmiňoval nedostatek pěstounů z menšinyvého prostředí a kulturního zázemí obdobného stěžovatelce. Soud konstatoval, že jeho pravomoc je omezena na období let 2013–2015, a nikoli na rok 2010, kdy se pro dítě vybírala pěstounská rodina. Výběr pěstounů však byl dle odvolacího soudu relevantní pro posouzení otázky rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte pěstouny, jelikož umístění dítěte bylo významné z hlediska toho, co bylo v jeho nejlepším zájmu. Norská vláda přitom předložila důkazy, že se vnitrostátní orgány snažily najít pěstounskou rodinu odpovídající přáním stěžovatelky. Soud v této souvislosti uvedl, že práva stěžovatelky podle článku 8 Úmluvy tak, jak jsou vykládána ve světle článku 9 Úmluvy, mohla být dodržena nejen tím, že by se nakonec našla náhradní rodina odpovídající jejímu přesvědčení. Vnitrostátní orgány vzaly v potaz různé zájmy, zejména potřebu stability dítěte. Nehledě na to, že dle širokého mezinárodního konsensu neexistuje povinnost umístit dítě do rodiny, která sdílí náboženskou, kulturní a jazykovou identitu rodičů, vnitrostátní orgány jsou však povinny vzít uvedené faktory v úvahu. Soud poznamenal, že vnitro-

státní orgány jsou vázány povinností využít prostředky, nikoli dosáhnout výsledku, a podnikly řadu kroků za účelem nalezení vhodného pěstounského domova. Velmi omezený styk a následné svolení k osvojení však náležitě nezohlednily zájem stěžovatelky, aby si dítě zachovalo alespoň nějaké vazby na svůj kulturní a náboženský původ.

Soud učinil závěr, že neexistovaly výjimečné okolnosti, které by ospravedlnily úplné přetrhání vazeb mezi matkou a dítětem, a že v řízení nebyly dostatečně zohledněny názory a zájmy stěžovatelky. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

B. K POUŽITÍ ČLÁNKŮ 41 A 46 ÚMLUVY

1. Článek 41 (spravedlivé zadostiučinění)

V řízení před velkým senátem stěžovatelka žádala o náhradu nemajetkové újmy. Z důvodu opomenutí požadavky nevznesla před senátem. Soud poznamenal, že stěžovatelka byla v dopise z února 2017 vyzvána k předložení požadavků a upozorněna, že pokud svoji žádost nerozepíše a nedoloží ji relevantními doklady v souladu s čl. 60 odst. 2 jednacího řádu, Soud nemusí náhradu přiznat. Soud dále odkázal na věc [Nagmetov proti Rusku](#) (č. 35589/08, rozsudek velkého senátu ze dne 30. března 2017, § 63), v níž uvedl, že se v řízení před velkým senátem vychází z požadavků vznesených před senátem s výjimkou navýšení nákladů řízení.

často systémovou, která vedla k porušení Úmluvy ([Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu](#), č. 26374/18, rozsudek velkého senátu ze dne 1. prosince 2020, § 311 a 312). V případech, jako je ten projednáváný, je přitom při zvažování individuálních opatření předním hlediskem nejlepší zájem dítěte ([Omorefe proti Španělsku](#), č. 69339/16, rozsudek ze dne 23. června 2020, § 70). Soud uvedl, že dítě stěžovatelky a jeho osvojitelé žijí v současnosti rodinný život, přičemž konečným důsledkem individuálních opatření by mohl být zásah do jejich práva na respektování rodinného života. Z toho vyplývá, že skutečnosti relevantní pro článek 46 Úmluvy by mohly vyvolat nové otázky, kterými se tento rozsudek nezabývá (viz *mutatis mutandis* [Johansen proti Norsku](#), č. 12750/02, rozhodnutí ze dne 10. října 2002). Kromě toho, ačkoli stěžovatelka nepožadovala přijetí obecných opatření, pokud jde o možný systémový problém, norská vláda prokázala, že vyvíjí snahu vykonat rozsudky týkající se opatření přijatých v zájmu dětí, ve kterých bylo shledáno porušení článku 8 Úmluvy, a mění rovněž právní úpravu. Z uvedených důvodů Soud neshledal důvod specifikovat individuální opatření ve smyslu článku 46 Úmluvy.

V uvedeném rozsudku Soud připustil, že za výjimečných okolností je při splnění určitých předpokladů možné přiznat náhradu spravedlivého zadostiučinění i za situace, kdy nárok nebyl náležitě uplatněn. V projednávané věci však ze spisu nevyplývá výslovné přání stěžovatelky podat žádost o přiznání spravedlivého zadostiučinění v řízení před senátem (*a contrario*, [Nagmetov proti Rusku](#), cit. výše, § 85). Soud tak čtrnácti hlasy proti třem náhradu nemajetkové újmy stěžovatelce nepřiznal. Stěžovatelka dále požadovala náhradu nákladů řízení ve výši 37 650 eur; Soud jí přiznal částku 30 000 eur.

2. Článek 46 (závaznost a výkon rozsudků)

Stěžovatelka požadovala, aby Soud stanovil individuální opatření k nápravě (např. možnost obnovy řízení). Podle článku 46 Úmluvy se smluvní strany zavázaly řídit se konečnými rozsudky Soudu v každém případě, jehož jsou stranami. Kromě povinnosti zaplatit stěžovateli Soudem přiznanou výši spravedlivého zadostiučinění mají státy na základě odsuzujícího rozsudku i povinnost přijmout individuální a obecná opatření k nápravě. Přísluší žalovanému státu, aby pod dohledem Výboru ministrů z rozsudku vyvodil nezbytné závěry a přijal vhodná opatření k řešení problémů, které vedly Soud k závěru o porušení Úmluvy. Za určitých výjimečných okolností Soud považoval za vhodné upřesnit opatření, která má stát přijmout za účelem ukončit danou situaci,

Z

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Lemmens a soudkyně Motoc ve svém částečně nesouhlasném stanovisku vyjádřili politování, že většina nepřiznala stěžovateli náhradu nemajetkové újmy, byť okolnosti byly výjimečné, stěžovatelka opomněla požadavky vznést a současně je nejisté, zda se někdy bude s dítětem stýkat. Rovněž většině vytkli, že nebylo dostatečně vysvětleno snížení částky na náhradě nákladů řízení.

Ve svém částečně nesouhlasném stanovisku se soudce Serghides pozastavil nad nepřiznáním náhrady nemajetkové újmy a oponoval názoru chybně založeném na článku 43 Úmluvy, že stěžovatel, který nepředestřel požadavky na přiznání spravedlivého zadostiučinění v řízení před senátem, tak nemůže učinit v řízení před velkým senátem.

Rozsudek ze dne 20. ledna 2022 ve věci č. 53471/17 – E. M. a ostatní proti Norsku

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že v řízení o pokračování pěstounské péče, zbavení rodičovské odpovědnosti a zákazu styku matky s dětmi nedošlo k porušení jejího práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy. Vnitrostátní orgány svá rozhodnutí přesvědčivě odůvodnily, když vzaly v potaz okolnosti odebrání dětí z péče rodičů, které byly založeny zejména na prokázaném závažném zanedbávání péče o děti oběma rodiči a na podezření z pohlavního zneužívání. Soud vydvihl, že matka děti neochránila před zneužíváním. Rozsudek dosud nenabyl právní moci.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou českými občany. Paní E. M. podala stížnost jménem svým a jménem svých dvou synů narozených v letech 2005 a 2008. Ti původně vyrůstali s rodiči v Norsku. V roce 2011 bylo z podnětu zaměstnanců tamní mateřské školy, kterou oba chlapci navštěvovali, zahájeno řízení u orgánu sociálně-právní ochrany dětí (*Barnevernet*). Norské orgány měly podezření na pohlavní zneužívání dětí ze strany otce a závažné zanedbávání péče oběma rodiči, a proto děti umístily

do pěstounské péče. Zpočátku se mohla matka s dětmi stýkat častěji, nicméně postupně byl kontakt omezován až na dvě hodiny dvakrát ročně pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Děti byly umístěny do dvou pěstounských rodin. Okresní soud vynesl rozsudek o svěření dětí do péče pěstounů v červenci 2012. Rozsudek byl odvolacím soudem potvrzen v březnu 2013. V roce 2014 matka podala návrh na vrácení dětí do péče. Okresní soud rozsudkem z června 2016 děti ponechal v péči pěstounů, matku zbavil rodičovských práv a zakázal jí kontakt s dětmi. Rozsudek byl potvrzen odvolacím soudem v listopadu 2016. V odůvodnění rozsudku je uvedeno, že matka děti neochránila před nežádoucím chováním otce, děti bila, způsobila, že se bály, a byla tudíž spoluzodpovědná za vzniklá utrpení a zanedbání péče. Současně byla matka norskými orgány kritizována za medializaci citlivých informací o dětech v rozporu s jejich nejlepším zájmem, mj. zveřejněním fotografií dětí, informací o zdravotním stavu staršího syna a pasáže ze znaleckého posudku ohledně sexuálního zneužívání dětí. Původní návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí na vydání souhlasu s osvojením mladšího syna pěstouny však soudy zamítly.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Předchozí stížnost matky na okolnosti odebrání dětí byla v roce 2014 prohlášena za nepřijatelnou.

Z

Česká vláda vstoupila do řízení jako vedlejší účastník podle čl. 36 odst. 1 Úmluvy. Některé další subjekty vstoupily do řízení podle čl. 36 odst. 2 Úmluvy.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že rozhodnutím o pokračování pěstounské péče, zbavením rodičovské odpovědnosti a zamezením kontaktu s dětmi došlo k porušení práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud úvodem odkázal na svoji ustálenou judikaturu, která byla vyložena ve věci *Strand Lobben a ostatní proti Norsku* (č. 372823/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 202–213). Následně byly obecné zásady zopakovány a aplikovány mj. ve věcech *K. O. a V. M. proti Norsku* (č. 64808/16, rozsudek ze dne 19. listopadu 2019, § 59–60), *A. S. proti Norsku* (č. 60371/15, rozsudek ze dne 17. prosince 2019, § 59–61), *Pedersen a ostatní proti Norsku* (č. 39710/15, rozsudek ze dne 10. března 2020, § 60–62), *Hernehult proti Norsku* (č. 14652/16, rozsudek ze dne 10. března 2020, § 61–63), *M. L. proti Norsku* (č. 64639/16,

rozsudek ze dne 22. prosince 2020, § 77–81) a *Abdi Ibrahim proti Norsku* (č. 15379/16, rozsudek velkého senátu ze dne 10. prosince 2021, § 145). Obecně platí, že náhradní péče je dočasným opatřením, které má být zrušeno, jakmile to okolnosti dovolí. Konečným cílem je sloučení rodiny (*Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, cit. výše, § 207 a 208).

Soud předně poznamenal, že vnitrostátní řízení bylo komplexní a nevykazovalo žádné zásadní nedostatky. V řízení bylo slyšeno 18 svědků, oba rodiče mu byli osobně přítomni spolu s právními zástupci a vypovídali. Názor dětí byl náležitě zjištěn a rozsudek okresního soudu z června 2016 byl podrobně odůvodněn (*a contrario Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, cit. výše, § 225).

Úkolem Soudu bylo určit, zda napadená opatření byla nezbytná, zda bylo předloženo odůvodnění dostatečné pro účely druhého odstavce článku 8 Úmluvy, zda opatření odpovídala naléhavé společenské potřebě a zda byla přiměřená ke sledovanému cíli. Soud dále uvedl, že předmětná vnitrostátní rozhodnutí je třeba hodnotit

s ohledem na předchozí skutkové okolnosti projednávané věci (*mutatis mutandis*, [Hernehult proti Norsku](#), cit. výše, § 64). Pozitivní povinnost státu usilovat o sloučení rodiny je třeba vyvažovat oproti povinnosti chránit nejlepší zájem dítěte ([Strand Lobben a ostatní proti Norsku](#), cit. výše, § 205 a 208). Soud považoval za důležité zdůraznit okolnosti případu, které se odehrály mezi odebráním dětí v květnu 2011 a vynesením rozsudku okresního soudu v červenci 2012. V uvedeném období vnitrostátní orgány přezkoumávaly zanedbávání dětí a závažná nařčení z psychického a sexuálního zneužívání dětí oběma rodiči. Všechny aspekty případu pak byly znovu posouzeny okresním soudem v rozsudku z června 2016. Okresní soud vzal v úvahu rozvoj rodičovských schopností matky, znalecké posudky, zprávy od zástupců dětí, reakce dětí na kontakt s matkou, nepochopení matky pro odmítavý postoj staršího syna a slabou vazbu mladšího syna na matku. Rovněž zohlednil názory dětí a současně vzal v potaz další aspekty, jakými byly pozitivní vývoj dětí v pěstounské péči (zejména u mladšího syna by přemístění z pěstounské péče znamenalo ztrátu a prohloubení smutku), trauma staršího syna a fakt, že vnitrostátní orgány považovaly závažné zanedbávání péče o děti jejich rodiči za prokázané. Dle Soudu vnitrostátní orgány dostatečně odůvodnily nezbytnost pokračování pěstounské péče.

Pokud jde o zbavení matky rodičovské odpovědnosti, Soud dospěl k závěru, že bylo nezbytné, aby se zamezilo dalšímu mediálnímu šíření citlivých informací o dětech ze strany matky. Soud také uvedl, že na rozdíl od důsledků vnitrostátních rozhodnutí ve věci [Strand Lobben a ostatní proti Norsku](#), která vedla k osvojení dítěte pěstouny, nejsou přezkoumávaná rozhodnutí trvalá a nezvratná, jelikož norské orgány si byly při rozhodování o osvojení mladšího dítěte jeho pěstouny vědomy, že by musely existovat obzvláště přesvědčivé důvody pro takový závažný zásah do rodičovských práv stěžovatelky.

Pokud jde o zamezení styku matky s dětmi, Soud vyzdvihl negativní reakce dětí na kontakt, mj. nekontrolované pocení, tělesný třas, fyzicky viditelné úzkosti, jakož i slovní reakci staršího syna na kontakt, kterou popsal jako „bolest v celém těle, zejména na hrudi a krku“. U staršího syna znalci shledali posttraumatickou stresovou poruchu a oba chlapci se naprosto jednoznačně vyjádřili proti návratu do péče matky. U mladšího syna se jednalo zejména o neklid, úzkostlivé stavy a problémy se spánkem. Soud proto odůvodnění okresního soudu považoval za dostatečné. Dále poznamenal, že děti se mezi sebou pravidelně vídají.

Podle Soudu je nutno rodinou situaci posoudit v celkovém kontextu a brát do jisté míry v potaz průběh předchozího řízení ([Strand Lobben a ostatní proti Norsku](#),

Z

cit. výše, § 148). Soud se ve své předchozí judikatuře pozastavil nad malou četností stanovených kontaktů mezi rodiči a dětmi odebranými z jejich péče (tamtéž, § 221 a 225), nicméně v projednávané věci odebrání dětí z péče bylo založeno na zjištění závažného násilí a zneužívání rodiči. Odvolací soud nadto v rozsudku z března 2013 pečlivě přehodnotil četnost kontaktů, přičemž zohlednil nejen předpoklad dlouhodobé pěstounské péče, ale rovněž názory dětí a jejich reakce na kontakt s matkou. Nadto mají biologičtí rodiče dle norského práva možnost požadovat nové přezkoumání otázky stykových práv po uplynutí 12 měsíců. Podle Soudu vnitrostátní orgány vzaly dostatečně v potaz otázku zachování vazby mezi matkou a dětmi při vědomí nejlepšího zájmu dětí jako předního hlediska.

S ohledem na všechny okolnosti případu dle Soudu nedošlo k porušení práva na respektování rodinného života matky ve smyslu článku 8 Úmluvy.

V rozsahu, v němž byla stížnost podána matkou jménem nezletilých, Soud poznamenal, že obecně lze tvrdit, že nezletilí se mohou obrátit na Soud v zastoupení

svých rodičů, kteří kritizují postup vnitrostátních orgánů. Základním kritériem posouzení je riziko, že některé zájmy dítěte uniknou pozornosti Soudu a dítěti bude v důsledku toho odepřena účinná ochrana práv zaručených Úmluvou, avšak v některých případech může Soud shledat střet zájmů ([Strand Lobben a ostatní proti Norsku](#), cit. výše, § 157). Na rozdíl od případů, kde takový střet zájmů zjištěn nebyl ([Pedersen a ostatní proti Norsku](#), cit. výše, § 45), v projednávané věci Soud konstatoval závažné zanedbávání dětí v rodině. Na jedné straně byly děti odebrány z rodiny z obav, že matka děti před zanedbáváním neochránila, na druhé straně se matka dovolává práva, aby mohla zastupovat a chránit děti v řízení před Soudem z týchž důvodů. Mezi matkou a dětmi tak existoval střet zájmů (*a contrario* [Strand Lobben a ostatní proti Norsku](#), cit. výše, § 158). Soud proto učinil závěr, že stížnost podaná matkou jménem dětí je neslučitelná *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy a že matka není oprávněna děti v řízení před Soudem zastupovat. Soud současně uvedl, že děti byly na vnitrostátní úrovni zastoupeny opatrovníkem, který byl s dětmi v kontaktu a předkládal důkazy v řízení.

Rozsudek ze dne 6. července 2021 ve věci č. 47220/19 – A. M. a ostatní proti Rusku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně shledal porušení článku 8 Úmluvy samostatně a rovněž ve spojení s článkem 14 Úmluvy v řízení o omezení rodičovských práv a zákazu styku stěžovatelky s dětmi. Odůvodnění soudního rozhodnutí bylo založeno na lékařské a úřední změně pohlaví stěžovatelky z muže na ženu, kterou podstoupila po rozvodu. Vnitrostátní soudy dostatečně neodůvodnily údajnou škodlivost styku dětí s transgender rodičem, a porušily tak právo stěžovatelky na respektování rodinného života.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka byla po narození zapsána do matriky jako osoba mužského pohlaví, následně podstoupila operaci pohlaví a v současné době se identifikuje jako žena. V roce 2008 uzavřela ještě jako muž manželství s N. a v letech 2009 a 2012 se jim narodily dvě děti. Po rozvodu manželství v červnu 2015 děti žily dle dohody rodičů s N. V červenci 2015 soud uznal změnu pohlaví stěžovatelky z muže na ženu. Až do konce roku 2016 byla stěžovatelka v pravidelném styku s dětmi, avšak během návštěv se stále prezentovala jako muž. Od prosince 2016 N. začala styku bránit s tím, že dětem

způsobuje psychickou újmu. V lednu 2017 N. podala žádost o omezení stěžovatelčiných rodičovských práv. V rozsudku z března 2018 prvostupňový soud s odkazem na znalecký posudek, dle kterého by informace o změně pohlaví stěžovatelky měla na děti negativní dopad, omezil rodičovská práva stěžovatelky a zakázal jí se s nimi stýkat. Stěžovatelka poté předložila zprávu soukromého psychiatra, dle které transsexualismus nepředstavuje nebezpečí pro děti a není překážkou výkonu rodičovské odpovědnosti. V červnu 2018 odvolací soud rozsudek potvrdil. N. se posléze s dětmi odstěhovala na neznámé místo a stěžovatelka nemá o dětech žádné zprávy.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že omezení jejích rodičovských práv nebylo nezbytné a porušilo její právo na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

1. K přijatelnosti

Stěžovatelka podala stížnost jménem svým a svých dětí. Soud se zabýval otázkou, zda byla k podání stížnosti jménem nezletilých dětí oprávněna. Z judikatury Soudu vyplývá, že v případě sporů mezi rodiči je ochranou zájmů dítěte pověřen rodič mající dítě ve své péči. Pouhá skutečnost, že stěžovatel je rodič nezletilého

Z

dítěte, není v těchto situacích dostatečným základem pro podání stížnosti jako zástupce dítěte (např. [Sahin proti Německu](#), č. 30943/96, rozhodnutí ze dne 10. prosince 2000). Z uvedeného důvodu Soud považoval část stížnosti podanou za děti za neslučitelnou s Úmluvou, neboť stěžovatelka nebyla oprávněna děti v řízení před Soudem zastupovat.

2. K odůvodněnosti

Příslušné obecné zásady jsou uvedeny v rozsudcích ve věcech [Strand Lobben proti Norsku](#) (č. 37283/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 202–211) a [Petrov a X proti Rusku](#) (č. 23608/16, rozsudek ze dne 23. října 2018, § 98–102).

Rodičovská práva stěžovatelky byla omezena a ona byla zbavena kontaktu s dětmi z důvodu její změny pohlaví a údajného negativního vlivu, který by sdělení této informace mělo na psychické zdraví dětí a jejich vývoj. Soud se zabýval otázkou, zda vnitrostátní soudy v souladu s nejlepším zájmem dětí provedly hloubkové šetření rodinné situace a vzaly v úvahu zájmy všech zúčastněných osob ([Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku](#),

č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2010, § 139).

Vnitrostátní soudy svá rozhodnutí založily na znaleckém posudku, dle kterého by oznámení o změně pohlaví stěžovatelky mělo negativní vliv na psychické zdraví dětí. Znalci vzali v úvahu nízký věk dětí a současně poukázali na absenci výzkumu negativního vlivu transgender rodičovství. Soud se pozastavil nad tím, že znalci dospěli k závěru o negativním vlivu změny pohlaví stěžovatelky na její děti, ačkoli výslovně připustili, že neexistuje spolehlivá vědecká studie. Nadto znalci neuvedli, jak konkrétně by odhalení změny pohlaví dětí negativně ovlivnilo a jak by se daly dopady zmírnit. Intervenující subjekty přitom zdůrazňovaly nezbytnost vyhnout se předsudkům ohledně transgender rodičovství. Dle Soudu se vnitrostátní soudy spolehly převážně na zjištění znalců, aniž by pečlivě zkoumaly tato zjištění za okolností projednávané věci. Znalci uznaná absence vědeckého výzkumu podporujícího jejich závěry a zjevný nedostatek odůvodnění škodlivosti styku stěžovatelky s dětmi měl soudy upozornit na potřebu ověření spolehlivosti znaleckých zjištění (srov. [X proti Lotyšsku](#),

č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013, § 102 a 106). Soudy tak sice vzaly v úvahu obavy N. o zdraví dětí, spory mezi rodiči a zjištění orgánů péče o dítě, avšak svá rozhodnutí založily na závěru znalců, aniž by existovalo prokazatelné riziko škodlivosti styků pro děti. Soudy tak neprovedly důkladnou analýzu rodinné situace a nevzaly dostatečně v potaz práva stěžovatelky.

Úplné zpřetrhání rodinných vazeb je možné jen za výjimečných okolností odůvodněných převažujícím nejlepším zájmem dítěte (*Aune proti Norsku*, č. 52502/07, rozsudek ze dne 28. října 2010, § 66). Stěžovatelka byla přitom zbavena jakéhokoli kontaktu s dětmi. Navíc plynutí času může mít nenapravitelné následky pro vztah dítěte a jeho rodiče, se kterým nežije (*S. H. proti Itálii*, č. 52557/14, rozsudek ze dne 13. října 2015, § 42). Soud se přitom nezabýval existencí méně omezujících opatření a dobrou praxí ohledně asistence poskytované dětem, jejichž rodiče prošli změnou pohlaví, jelikož nebyl prokázán škodlivý vliv styku stěžovatelky s dětmi. Soud tak odmítl spekulovat o vhodnosti konkrétních omezení.

Soud rozhodl, že v řízení nebyly náležitě zohledněny všechny zájmy stěžovatelů na základě důkladného šetření rodinné situace. Omezení rodičovských práv a styku tudíž nebylo nezbytné v demokratické společnosti a došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Z

a jejími děti a jejich důsledky pro zdravý vývoj dětí. Soudy sice sledovaly legitimní cíl v podobě ochrany práv dětí, avšak důvody založené na údajných možných negativních důsledcích pro děti nebyly přesvědčivé a dostatečné k ospravedlnění odlišného zacházení se stěžovatelkou a omezení jejích rodičovských práv. Soudní rozhodnutí tak byla diskriminační a došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Ravarani a soudkyně Elósegui ve svém souhlasném stanovisku vyjádřili mj. politování, že Soud se nezabýval otázkou, jak vzít v potaz zájmy dětí za situace, kdy stěžovatelka nebyla oprávněna za děti jednat (mohl např. ustanovit opatrovníka *ad litem*).

Souhlasné stanovisko soudkyně Elósegui dále rozvádí potřebu nalezení způsobu ochrany zájmů dětí v případech střetu zájmů mezi rodiči a dětmi. Není příliš logické a rozumné, aby dítě nebylo řádně informováno, že je účastníkem řízení před mezinárodním soudem. O řízení by zároveň měli být informováni i další účast-

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že omezení jejích rodičovských práv bylo diskriminační, jelikož bylo založeno pouze na změně jejího pohlaví.

Příslušné obecné zásady jsou uvedeny v rozsudcích ve věcech *Hämäläinen proti Finsku* (č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. července 2014, § 107–109) a *Molla Sali proti Řecku* (č. 20452/14, rozsudek ze dne 19. prosince 2018, § 133–137).

Soud předně uvedl, že navzdory tvrzení vnitrostátních soudů, že rozhodnutí byla založena na škodlivosti styků stěžovatelky s dětmi, byla změna pohlaví stěžovatelky rozhodujícím a všudypřítomným faktorem (srov. *E. B. proti Francii*, č. 43546/02, rozsudek velkého senátu ze dne 22. ledna 2008, § 88–89). Se stěžovatelkou tak bylo zacházeno odlišně než s jinými rodiči usilujícími o styk s dětmi, jejichž genderová identita se shoduje s jejich pohlavím při narození. Soud přitom již v minulosti označil za nepřiměřené rozdílné zacházení s rodiči založené na jejich sexuální orientaci (srov. *Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalsku*, č. 33290/96, rozsudek ze dne 21. prosince 1999, § 36).

V projednávané věci vnitrostátní soudy situaci v rodině pečlivě neprozkoumaly, zejména nevzaly v potaz závažnost úplného zpřetrhání vazeb mezi stěžovatelkou

níci řízení (např. bývalý manžel nebo adoptivní rodiče) a měli by mít možnost se vyjádřit. V případech transgender rodičovství je žádoucí rodinná terapie a medicína.

Respektování korespondence

Rozsudek ze dne 7. září 2021 ve věci č. 27516/14 – M. P. proti Portugalsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy tím, že stát nijak nepostihl manžela stěžovatelky za to, že v řízení o rozvodu a o úpravě poměrů nezletilých dětí použil její zprávy z internetové seznamky, k nimž se dostal bez jejího souhlasu, a to s ohledem na existující právní rámec, relevanci takových důkazů i nevěřejnost spisu v řízení tohoto druhu, které bylo nakonc zastaveno bez meritorního rozhodnutí.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka, španělská státní občanka, uzavřela v roce 2001 manželství s občanem Portugalska, z něhož vzešly dvě děti. Rodina žila střídavě ve Španělsku a Portugalsku. V roce 2011 se stěžovatelka i s dětmi odstěhovala do Španělska a k soudu v Madridu podala návrh na úpravu rodičovské odpovědnosti na dobu do rozvodu. Její manžel vzápětí před soudem v Lisabonu zahájil řízení o rozvodu a o úpravě poměrů nezletilých dětí. V rámci těchto řízení manžel stěžovatelky předložil soudu zprávy, které si stěžovatelka vyměňovala s různými muži na internetové seznamce a které našel v rodinném počítači na podzim 2010. V podání k soudu uvedl, že tyto zprávy prokazují, že stěžovatelka udržovala mimomanželské vztahy ještě v době, kdy spolu žili, což dle jeho názoru rozhodně není dobrým příkladem pro nezletilé děti. Stěžovatelka požádala soud o vynětí zpráv ze spisu s tím, že manžel se k nim dostal bez jejího souhlasu.

V roce 2013 soud v Lisabonu přerušil řízení a obrátil se na Soudní dvůr Evropské unie s předběžnou otázkou ohledně příslušnosti. V roce 2015 Soudní dvůr Evropské unie konstatoval, že v situacích, jako je ta v projednávané věci, jsou příslušné soudy té země, v níž byl podán první návrh ve věci. V občanskoprávním řízení potom na návrh stěžovatelky v řízení pokračoval

španělský soud, který rozhodl o rozvodu manželství a svěření dětí do její péče. Portugalský soud vzhledem k nedostatku příslušnosti řízení zastavil.

Ještě v březnu 2012 podala stěžovatelka na svého manžela v Portugalsku trestní oznámení pro porušení tajemství dopravovaných zpráv. V říjnu téhož roku rozhodl státní zástupce o odložení věci s tím, že jelikož manžel stěžovatelky získal přístup k její internetové korespondenci za trvání manželství, lze předpokládat vzájemný souhlas manželů s přístupem ke své korespondenci. Stěžovatelka v reakci na to požádala o soudní kontrolu postupu vyšetřování, přičemž v tomto soudním řízení jí bylo přiznáno postavení třetí strany. V březnu 2013 soud rozhodl o zastavení trestního stíhání, jelikož se neprokázalo, že skutek se stal. V odůvodnění rozhodnutí soud znovu poukázal na existenci předpokládaného vzájemného souhlasu s přístupem ke korespondenci u manželů. Stěžovatelka se proti tomuto rozhodnutí odvolala. Uvedla, že nežádá od manžela odškodnění a je připravena vzít trestní oznámení zpět, pokud manžel uzná, že nejednal správně, když předmětné zprávy předložil v občanskoprávním řízení. V září 2013 odvolací soud potvrdil rozhodnutí prvostupňového soudu. Zopakoval, že v projednávané věci je dotčen materiál, který tvoří společné duševní vlastnictví manželů, z čehož lze vyvodit předpoklad vzájemného souhlasu při jeho užívání; zároveň nebylo

Z

prokázáno, že by stěžovatelka svému manželovi zakázala přístup ke své internetové korespondenci. Navíc dle odvolacího soudu ze samotné povahy řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí plyne, že v tomto řízení jsou relevantní všechny důkazy, které může každá strana sporu předložit ohledně nestandardního jednání a životních okolností druhého rodiče.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala porušení svého práva na respektování soukromého života a korespondence v důsledku toho, že stát nijak nepostihl počínání jejího manžela, který v řízení o rozvodu a o úpravě poměrů nezletilých dětí použil její zprávy z internetové seznamky, k nimž se dostal bez jejího souhlasu.

a) K přijatelnosti

Dle Soudu se v projednávané věci nepochybně jedná o osobní informace, u nichž může jednotlivec legitimně očekávat, že nebudou zveřejněny bez jeho souhlasu (srov. *Flinkkilä a ostatní proti Finsku*, č. 25576/04, rozsudek ze dne 6. dubna 2010, § 75), a jejichž odhalení

může vést k velmi silnému pocitu zásahu do „soukromého života“ a „korespondence“, což zakládá dostatečnou úroveň závažnosti vyžadovanou pro použití článku 8 Úmluvy (srov. *Beizaras a Levickas proti Litvě*, č. 41288/15, rozsudek ze dne 14. ledna 2020, § 117).

b) K odůvodněnosti

Soud připomněl, že u jednání soukromých osob, které je s to zasáhnout do morální integrity jednotlivce, lze z článku 8 Úmluvy vyvodit pozitivní závazek státu zavést a uplatňovat právní rámec poskytující ochranu dotčeným právům. Nutně se však nemusí jednat o trestněprávní instituty; náležitá ochrana může někdy spočívat i v prostředcích občanského práva (*Söderman proti Švédsku*, č. 5786/08, rozsudek velkého senátu ze dne 12. listopadu 2013, § 85). Úkolem Soudu zde každopádně není rozhodovat o trestní odpovědnosti domnělého pachatele (*M. C. proti Bulharsku*, č. 39272/98, rozsudek ze dne 4. prosince 2003, § 167–168). Pokud vznikne konflikt mezi dvěma právy, kterým Úmluva přiznává stejnou úroveň ochrany, je třeba provést náležitě vyvažování dotčených zájmů (*Fernández Martínez proti Španělsku*, č. 56030/07, rozsudek velkého senátu ze dne 12. června 2014, § 123).

V projednávané věci stěžovatelka připouští, že vnitrostátní soudy ve svých rozhodnutích nakonec nezohlednily obsah předmětných internetových zpráv; napadá výlučně to, že stát nepostihl jejího manžela za to, že tyto zprávy zveřejnil. Soud tedy musí vyhodnotit, zda existující právní rámec umožnil stěžovatelce dovolávat se ochrany svého práva na respektování soukromého života a zda příslušné orgány náležitě vyvážíly dotčené zájmy.

Ohledně právního rámce Soud předně poukázal na to, že v portugalském právu je zakotven trestný čin porušení tajemství dopravovaných zpráv. Stěžovatelka na tomto základě podala na svého manžela trestní oznámení. Státní zástupce poté zahájil vyšetřování. Byť následně rozhodl o odložení věci, stěžovatelka mohla napadnout toto rozhodnutí před soudem. V soudním řízení získala stěžovatelka postavení třetí strany, což jí umožnilo hrát aktivní roli, zejména předkládat důkazy. Měla také možnost žádat od manžela odškodnění, avšak nevyužila ji. Ve světle uvedeného Soud shledal, že právní rámec existující v Portugalsku poskytl stěžovatelce přiměřenou ochranu práva na respektování soukromého života a korespondence; stěžovatelka ostatně ani netvrdí opak.

Soudní rozhodnutí vydaná v projednávané věci měla dle Soudu nastolit spravedlivou rovnováhu mezi právem stěžovatelky na respektování soukromého života

a právem jejího manžela na to, aby mu byla poskytnuta rozumná příležitost předestřít svou věc – včetně důkazů – za podmínek, které ho neuvrhnou do výrazné nevýhody oproti stěžovatelce (*Dombo Beheer B. V. proti Nizozemsku*, č. 14448/88, rozsudek ze dne 27. října 1993, § 33), a to v rámci dvou občanskoprávních řízení, která se z povahy věci týkala soukromého života tohoto páru a celé rodiny (srov. *L. L. proti Francii*, č. 7508/02, rozsudek ze dne 10. října 2006, § 45).

Pokud jde o poukaz vnitrostátních orgánů na to, že mezi manžely lze předpokládat existenci vzájemného souhlasu s přístupem ke své korespondenci, Soud uvedl, že se jedná o pochybný argument. V projednávané věci nicméně dle Soudu nedospěly vnitrostátní orgány k závěrům natolik svévolným, že by to Soud opravňovalo nahradit jejich posouzení svým vlastním. Co se týče zahrnutí stěžovatelčiných internetových zpráv do občanskoprávního řízení, Soud konstatoval, že sdílí názor odvolacího soudu o relevantnosti těchto zpráv pro účely předmětného řízení, jehož účelem bylo posoudit osobní situaci manželů a celé rodiny. Zároveň však Soud připomněl, že v situaci, jako je tato, by se zásah do soukromého života měl omezit na nezbytné minimum (*N. N. a T. A. proti Belgii*, č. 65097/01, rozsudek ze dne 13. května 2008, § 47). V projednávané věci byly dle Soudu dopady zveřejnění daných internetových zpráv na soukromý život stěžovatelky omezené. Tyto

Z

zprávy nebyly odhaleny jinde než v rámci zmíněného občanskoprávního řízení; přístup veřejnosti ke spisům je přitom v tomto typu řízení vyloučen. Navíc vzhledem k tomu, že předmětné zprávy byly předloženy portugalskému soudu a ten následně řízení vzhledem ke své nepříslušnosti zastavil, nedošlo ani k jejich meritornímu posuzování.

Vnitrostátní orgány tu tedy vyvážíly dotčené zájmy v souladu s kritérii plynoucími z judikatury Soudu. Stěžovatelka se zároveň v rámci trestního řízení výslovně vzdala veškerých nároků na odškodnění. Zbývá tedy pouze otázka trestní odpovědnosti manžela stěžovatelky, o níž však Soud nemůže rozhodovat. Ve světle uvedeného tudíž Soud shledal, že stát dostal svému pozitivnímu závazku zaručit stěžovatelce právo na respektování jejího soukromého života a korespondence. K porušení článku 8 Úmluvy proto nedošlo.

Diskriminace na základě pohlaví

Rozsudek ze dne 6. července 2021 ve věci č. 66180/09 – *Gruba a ostatní proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že rozdílné zacházení se stěžovateli, policisty, kterým na rozdíl od žen zastávajících stejné pozice v policejním sboru nebylo umožněno nastoupit na rodičovskou dovolenou a pečovat o děti, postrádalo rozumné a objektivní odůvodnění. Došlo tak k diskriminaci na základě pohlaví v rozporu s článkem 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy. V případě čtvrtého stěžovatele došlo navíc k porušení zásady rovnosti zbraní zaručené článkem 6 odst. 1 Úmluvy v důsledku bezdůvodné intervence státního zástupce ve prospěch protistrany v občanském soudním řízení.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovateli byli čtyři příslušníci policie, kteří chtěli nastoupit na rodičovskou dovolenou. První stěžovatel se tak rozhodl z finančních důvodů, jelikož jeho manželka vydělávala více. Druhý stěžovatel žádný zvláštní důvod v žádosti neuvedl. Třetí a čtvrtý stěžovatel učinili toto rozhodnutí kvůli zdravotnímu stavu manželek. Ve všech případech byly žádosti zamítnuty s poukazem na to, že právní řád umožňuje mužským příslušníkům policejního sboru čerpat rodičovskou dovolenou výhradně v případech, kdy prokážou, že matka dítěte nemůže sama o dítě plně pečovat. Druhý, třetí a čtvrtý stěžovatel údajně nepředložili dostatečné důkazy prokazující tuto nezpůsobilost, a to navzdory tomu, že třetí a čtvrtý stěžovatel poukazovali na lékařská doporučení, aby jejich ženy nezvedaly těžké předměty. Se všemi stěžovateli byl nakonec ukončen služební poměr; v případě prvního, třetího a čtvrtého stěžovatele k tomu došlo poté, co nenastoupili do práce a zůstali doma s dětmi, ačkoli jim čerpání rodičovské dovolené nebylo povoleno. Druhý stěžovatel byl shledán zdravotně nezpůsobilým k výkonu další služby u policie. Všichni stěžovatelé se neúspěšně domáhali ochrany před vnitrostátními soudy.

návané věci je odlišná v tom, že jim právní úprava takový nárok přiznávala, avšak podmiňovala ho tím, že by se jejich děti jinak ocitly bez jakékoliv péče. Zatímco tedy policisté mohli podmíněně čerpat tříletou rodičovskou dovolenou, policistky na ni měly bezpodmínečný nárok. Takové odlišné zacházení, nemá-li představit porušení Úmluvy, musí být založeno na objektivních a rozumných důvodech.

Soud zdůraznil, že genderové stereotypy, jako je vnímání, že ženy mají být hlavními pečovatelkami o děti, zatímco muži živiteli rodiny, nemohou sloužit jako objektivní a rozumné zdůvodnění rozdílného zacházení v přístupu k rodičovské dovolené. Tento závěr platí nejen pro armádu, ale i pro policejní sbor. Vláda argumentovala, že stěžovatelé dobrovolně vstoupili do služebního poměru, čímž implicitně přijali omezení svých práv. Podle Soudu se však nelze platně vzdát práva nebo být diskriminován na základě pohlaví, neboť by to bylo v rozporu s důležitým veřejným zájmem. Vláda dále namítala, že by rovný přístup k rodičovské dovolené vedl k závažnému snížení počtu aktivních policistů a v konečném důsledku k ohrožení veřejného pořádku a bezpeč-

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8

Stěžovatelé namítali, že nepovolení čerpání rodičovské dovolené vedlo k diskriminaci na základě pohlaví zakázané článkem 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Soud odkázal na obecné zásady formulované ve věci [Konstantin Markin proti Rusku](#) (č. 30078/06, rozsudek velkého senátu ze dne 22. března 2012, § 124–127). V té Soud shledal, že je článek 14 ve spojení s článkem 8 použitelný na rozdílné zacházení mezi muži a ženami v přístupu k rodičovské dovolené. Pokud se stát rozhodl rodičovskou dovolenou poskytovat, musí tak činit způsobem slučitelným s článkem 14 Úmluvy (tamtéž, § 130). Co se týče nároku na čerpání rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku, muži jsou dle Soudu ve srovnatelném postavení s ženami. Na rozdíl od mateřské dovolené, jejímž účelem je zotavení ženy po porodu a kojení dítěte, je smyslem rodičovské dovolené a příspěvku umožnit rodiči, který zůstane doma, osobní péči o dítě. Pokud jde o roli pečovatele o dítě v období rodičovské dovolené, jsou muži a ženy ve srovnatelné situaci. V citované věci se jednalo o servisního pracovníka armády, který podle právní úpravy neměl vůbec nárok na rodičovskou dovolenou, ačkoli ženy na obdobných pozicích ji čerpat směly. Situace stěžovatelů v projed-

nosti. Soud sice uznal, že udržení provozuschopnosti policejního sboru je legitimním cílem, který může odůvodnit určitá omezení práv policistů, nikoli však diskriminaci na základě pohlaví. Vnitrostátní soudy dále poukazovaly na Úmluvu Mezinárodní organizace práce č. 111 o diskriminaci (zaměstnání a povolání). Podle té se nepovažuje za diskriminaci rozlišování, vylučování nebo upřednostňování, které je založeno na kvalifikaci pro výkon určitého zaměstnání. Soud nebyl přesvědčen, že by vyloučení z oprávnění čerpat rodičovskou dovolenou bylo kvalifikací pro řádný výkon policejní služby, když ženy policistky byly bezpodmínečně oprávněny k čerpání takové dovolené. Omezení práv policejního personálu bylo spojeno výhradně s pohlavím, nikoliv pracovním zařazením, dostupností náhrady nebo jinou podmínkou v zájmu zajištění provozní účinnosti policie.

Soud se dále zabýval situací třetího a čtvrtého stěžovatele, jejichž žádosti byly zamítnuty navzdory tomu, že jejich manželky nebyly ze zdravotních důvodů schopny plné péče o děti. Jejich případy svědčí o tom, že výjimka z obecného zákazu byla v praxi vykládána značně

restriktivně. Vnitrostátní orgány přitom nevysvětlily, jak by dočasný odchod stěžovatelů na rodičovskou dovolenou podkopal provozní potřeby a akceschopnost policie. Pokud jde o druhého stěžovatele, vláda tvrdila, že podal žádost o rodičovskou dovolenou, aby se vyhnul propuštění ze sboru. Soud však upozornil, že tato argumentace byla uplatněna až v řízení před ním, kdežto vnitrostátní soudy ji ve svých rozhodnutích nezmínily. Soudu přitom nepřísluší, aby se danou námitkou zabíral, jelikož není jeho úlohou nahrazovat závěry vnitrostátních orgánů ohledně skutkových okolností.

Soud tak dospěl k závěru, že všichni stěžovatelé byli na základě pohlaví diskriminováni v přístupu k rodičovské dovolené, čímž došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Čtvrtý stěžovatel dále tvrdil, že došlo k porušení zásady rovnosti zbraní vyplývající z čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když na podporu protistrany vstoupil do řízení jako vedlejší účastník státního zástupce.

Soud již dříve konstatoval, že podpora státního zástupce jedné ze stran občanského soudního řízení může být za určitých okolností důvodná, například v zájmu ochrany zranitelných osob, u nichž se předpokládá, že se nemohou samy bránit, nebo v případech, kdy je v řízení třeba chránit státní majetek nebo zájmy. Pokud však neexistuje žádný zvláštní důvod, který by ospravedlnil účast státního zástupce v občanskoprávním řízení, může jeho účast ve prospěch některého z účastníků porušovat zásadu procesní rovnosti zbraní (*Menchinskaya proti Rusku*, č. 42454/02, rozsudek ze dne 15. ledna 2009, § 30–40). V projednávané věci byl protistranou stěžovatelů státní úřad, který byl v řízení řádně právně zastoupen. Přistoupení státního zástupce do řízení nebylo odůvodněno ochranou zranitelných osob nebo zájmů státu. Soud odmítl spekulovat o tom, jaký vliv na výsledek řízení mohla mít intervence státního zástupce. Bez takových důvodů však jeho aktivní zapojení ve prospěch žalovaného úřadu představovalo porušení zásady rovnosti zbraní. K porušení čl. 6. odst. 1 Úmluvy v případě čtvrtého stěžovatele tedy došlo.

Z

Otrava A. V. Litviněnka

Rozsudek ze dne 21. září 2021 ve věci č. 20914/07 – Carter proti Rusku

Senát třetí sekce Soudu rozhodl, že žalovaná vláda nerespektovala článek 38 Úmluvy, když mu ani na opakovanou výzvu nezpřístupnila dokumenty z vnitrostátního vyšetřování smrti manžela stěžovatelky, A. V. Litviněnka, který byl otráven radioaktivním poloniem. Neunesla tak ani důkazní břemeno, že vyšetřování bylo účinné, jak vyžaduje článek 2 Úmluvy, čímž došlo k porušení procesní složky tohoto ustanovení. Britští vyšetřovatelé postavili najisto, že šlo o úkladnou vraždu, ztotožnili její vykonavatele a nashromáždili důkazy svědčící pro závěr, že jednání pachatelů lze přičítat ruské vládě, zatímco ta neposkytla potřebnou součinnost. Soud z toho vyvodil odpovídající důsledky a shledal také porušení práva na život v hmotněprávní složce článku 2 Úmluvy.

v nemocnici, kde mu lékaři diagnostikovali akutní nemoc z ozáření. O několik dní později zemřel na zástavu srdce. Pitva prokázala, že příčinou smrti bylo požití izotopu radioaktivního polonia 210.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. PORUŠENÍ POVINNOSTI SPOLUPRACOVAT SE SOUDEM

V článku 38 Úmluvy se státy zavázaly poskytovat Soudu všechny nezbytné prostředky k účinnému prošetření věci. Pokud vláda bez uspokojivého vysvětlení nepředloží Soudem požadované materiály, které má k dispozici, porušuje tím své povinnosti, z čehož mohou být vyzovány odpovídající důsledky co do pravdivosti tvrzení obsažených ve stížnosti (*Janowiec a ostatní proti Rusku*, č. 55508/07 a 29520/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. října 2013, § 202–206). V projednávané věci Soud požádal ruskou vládu, aby mu předložila materiály týkající se vnitrostátního vyšetřování. Vláda odmítla žádosti vyhovět s odkazem na ustanovení trestního řádu, které zapovídá uveřejňování obsahu spisu, pokud nebylo vyšetřování skončeno. Vláda

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Alexandr V. Litviněnko, bývalý důstojník ruských tajných služeb KGB a FSB, byl v roce 1997 pověřen provedením vraždy ruského miliardáře B. Berezovského. Zadaný úkol považoval za protiprávní, a proto o něm vyrozuměl nadřízené. Poté, co svá tvrzení uveřejnil také na tiskové konferenci pro zahraniční média, byl propuštěn. Záhy proti němu bylo vzneseno několik obvinění. Před stíháním uprchl a získal s rodinou politický azyl ve Spojeném království, kde přijali novou identitu a později se stali britskými občany. Podle tvrzení stěžovatelky pracoval její manžel také pro britské tajné služby. Pokračoval rovněž ve veřejné kritice korupce v ruských tajných službách a upozorňování na jejich propojení s organizovaným zločinem. Ve své knize je mj. obvinil ze zosnování bombového atentátu z roku 1999, který měl posloužit jako záminka pro zahájení tzv. druhé čečenské války. Osudným se manžel stěžovatelky stala v listopadu 2006 třetí ze série obchodních schůzek s dalšími bývalými agenty KGB D. Kovtunem a A. Lugovojem. Nedlouho po setkání byl hospitalizován

Z

nechala bez odezvy i opakovanou žádost Soudu o vydání konkrétních dokumentů. Soud připomněl, že již v minulosti odmítl tuto argumentaci, jelikož předmětné ustanovení nestanoví absolutní zákaz, ale spíše postup a podmínky, za kterých lze písemnosti z vyšetřovacího spisu poskytnout (např. *Musikhanova a ostatní proti Rusku*, č. 27243/03, rozsudek ze dne 4. prosince 2008, § 107). Došlo proto k porušení článku 38 Úmluvy.

B. K PŘÍPUSTNOSTI ZPRÁVY O VÝSLEDČÍCH ŠETŘENÍ BRITSKÝCH ORGÁNŮ JAKO DŮKAZU

Ruská vláda rozporovala použitelnost zprávy britské zvláštní komise ustavené k prošetření úmrtí A. V. Litviněnka. Poukazovala na to, že komise nemá pravomoc vyjadřovat se k otázce občanskoprávní odpovědnosti či viny konkrétních osob. Mimoto ruské vyšetřovací orgány dospěly k závěru, že zjištění britské komise se neshodují s výsledky jejich vlastního šetření.

Soud zdůraznil, že má volnost při posuzování nejen přípustnosti a relevance, ale také vypovídací hodnoty jednotlivých důkazů, které má k dispozici. Míra, v jaké Soud

vychází ze závěrů vnitrostátního vyšetřování, odvisí od kvality vyšetřovacího procesu, důkladnosti a konzistentnosti daného řízení (*Tagayeva a ostatní proti Rusku*, č. 26562/07 a 6 dalších, rozsudek ze dne 13. dubna 2017, § 586). Jelikož nebyl důvod pochybovat o kvalitě, nezávislosti, spravedlivosti a transparentnosti vyšetřování provedeného britskými orgány, Soud připustil zprávu o výsledcích jejich šetření jako důkaz.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

Stěžovatelka tvrdila, že její manžel byl usmrčen mimořádně bolestivým způsobem osobami, které jednaly na pokyn, ve spolupráci nebo s podporou ruských úřadů, které nedostály své povinnosti podle článku 2 Úmluvy účinně vyšetřit okolnosti vraždy.

a) K přijatelnosti

Ruská vláda namítala, že stížnost není slučitelná *ratione locis* Úmluvou, jelikož nemůže být činěna odpovědnou za úmrtí jednotlivce, který se nenacházel v její jurisdikci ve smyslu článku 1 Úmluvy.

1. Obecné zásady

Nezbytnou podmínkou k tomu, aby mohl být smluvní stát činěn odpovědným za jednání nebo opomenutí, která jsou mu přičítána, je podle článku 1 Úmluvy skutečnost, že se oběť porušení Úmluvy nacházela v jeho jurisdikci. Jurisdikční pravomoc států je primárně

územní. Soud však uznal řadu výjimečných okolností, které mohou zakládat jurisdikci státu mimo hranice jeho území. Judikatura rozlišuje dvě pojetí extraterritoriální jurisdikce (*Al-Skeini a ostatní proti Spojenému království*, č. 55721/07, rozsudek velkého senátu ze dne 7. července 2011, § 133–140). Těmi jsou účinná kontrola nad oblastí mimo vlastní území (územní pojetí) a výkon moci a kontroly nad jednotlivcem prostřednictvím agentů státu (osobní pojetí). V projednávané věci je relevantní druhé pojetí. Podle něho může použití síly agenty státu, kteří působí mimo jeho území, přivést jednotlivce pod kontrolu státních orgánů a do jurisdikce státu podle článku 1. Kdykoli stát prostřednictvím svých agentů vykonává „fyzickou kontrolu a moc“ nad jednotlivci, a tedy jurisdikci, má povinnost zajistit jim práva a svobody podle Úmluvy, které jsou relevantní v jejich situaci (např. *Öcalan proti Turecku*, č. 46221/99, rozsudek velkého senátu ze dne 12. května 2005, § 91; či *Issa a ostatní proti Turecku*, č. 31821/96, rozhodnutí ze dne 16. listopadu 2004, § 71). V uvedených případech šlo o situace, kdy ozbrojené síly nebo policie vykonávaly kontrolu nad jednotlivci v kontextu ozbrojených konfliktů, čímž se odlišují od projednávané věci. Podle Soudu ale cílené porušování lidských práv jednotlivce jedním smluvním státem na území druhého smluvního státu podkopává účinnost Úmluvy jako záruky míru, stability a právního státu v Evropě. I mimo rámec vojenského konfliktu proto platí, že cílené zabíjení jedinců

Z

nacházejících se na území jiného státu zakládá extraterritoriální jurisdikci vysílajícího státu.

Pokud jde o procesní složku článku 2 v případech, kdy k úmrtí došlo mimo území státu, Soud připomněl, že zahájení vyšetřování ohledně okolností smrti v jiném státě, než kde k činu došlo nebo kde bylo tělo oběti nalezeno, v zásadě postačuje k založení „jurisdikce“ pro účely článku 1 mezi tímto státem a příbuznými oběti, kteří podávají stížnost k Soudu (*Güzelyurtlu a ostatní proti Kypru a Turecku*, č. 36925/07, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2019, § 188–189). Pokud v žalovaném státě nebylo zahájeno žádné vyšetřování nebo řízení ve věci úmrtí, ke kterému došlo mimo jeho jurisdikci, Soud musí přesto určit, zda vůči tomuto státu existuje jurisdikční vazba. I když procesní povinnost podle článku 2 v zásadě platí jen pro smluvní stát, v jehož jurisdikci se měl zesnulý v době smrti nacházet, „zvláštní rysy“ případu mohou odůvodňovat odchylku od tohoto přístupu. Soud však v abstraktní rovině nedefinoval, které „zvláštní rysy“ zakládají existenci jurisdikční vazby, protože ty nutně závisí na konkrétních okolnostech každé věci (tamtéž, § 190).

2. Procesní stránka

Ruské úřady zahájily vyšetřování smrti manžela stěžovatelky na základě ustanovení vnitrostátního práva, které jim dává pravomoc vyšetřovat trestné činy proti ruským státním příslušníkům, ať byly spáchány kdekoli. Vedení tohoto vyšetřování založilo v rovině namítaného porušení procesní části článku 2 Úmluvy „jurisdikční vazbu“ mezi stěžovatelkou a ruským státem. Podezřelí z vraždy jsou zde navíc ruští občané, kteří od svého návratu do vlasti požívají ústavní ochrany před extradicí. Této ochrany se ruské orgány skutečně dovolávaly, když odmítly extradiční žádosti Spojeného království. V důsledku toho bylo tamním vyšetřovatelům znemožněno pokračovat v trestním stíhání. Ačkoli zásada nevydávání vlastních státních příslušníků není jako taková neslučitelná Úmluvou, skutečnost, že si vláda ponechá výlučnou pravomoc nad osobami podezřelými ze závažného porušení lidských práv, představuje „zvláštní rys“ případu zakládající jurisdikci státu dle článku 1 Úmluvy (*Hanan proti Německu*, č. 4871/16, rozsudek velkého senátu ze dne 16. února 2021, § 142). Soud proto prohlásil námitku procesního porušení článku 2 za slučitelnou *ratione locis* Úmluvou.

3. Hmotněprávní stránka

Otázka, zda se manžel stěžovatelky nacházel pod „fyzickou kontrolou a mocí“ vykonavatelů vraždy a zda dotyční působili jako ruští agenti, úzce souvisí s posouzením odůvodněnosti této námitky, a proto se je Soud rozhodl posoudit společně.

c) K odůvodněnosti

1. K porušení procesní složky článku 2 Úmluvy

Ruské úřady začaly prověřovat úmrtí manžela stěžovatelky asi dva týdny po jeho smrti. Otázkou je, zda toto vyšetřování bylo účinné, tj. zda ruské úřady vyvíjely skutečnou snahu identifikovat a odsoudit odpovědné osoby.

Vláda předložila Soudu seznam provedených vyšetřovacích úkonů, nikoli však příslušnou dokumentaci. Soud za nastalé situace položil vládě konkrétní otázky ohledně způsobu a vedení vnitrostátního vyšetřování a požádal o zaslání kopií vyjmenovaných písemností. Ruská vláda žádné dokumenty Soudu nepředložila a na jeho dotazy odpověděla v tom duchu, že všechny zmiňované vyšetřovací úkony byly provedeny, ale nevyplývalo z nich nic, co by mohlo založit trestní odpovědnost. Soud znovu zdůraznil, že z nepředložení dokumentace, kterou má vláda k dispozici, bez uspokojivého vysvětlení může Soud vyvozovat závěry co do opodstatněnosti tvrzení obsažených ve stížnosti. A tak také

kazy přímého kontaktu s radioaktivní látkou, byly nalezeny v hotelových pokojích, kde A. Lugovoj a D. Kovtun při třech návštěvách Londýna pobývali, v místech, kde se s obětí scházeli a také v její čajové konvici. Nejvyšší míra primární kontaminace byla zaznamenána v koupelně hotelového pokoje, kde se podle všeho jmenovaní snažili zbavit radioaktivní látky tak, že ji spláchli do umyvadla. Sekundární kontaminace, která je důsledkem přenosu radioaktivních částic ze zdroje primární kontaminace přes ruce a chodidla, byla objevena na většině míst, kde se vrazi vyskytli, včetně paluby letadla, kterým Londýn opustili. Naopak v místech, kde byl ubytován manžel stěžovatelky a jiné osoby, které s ním přišly do styku, žádné známky kontaminace objeveny nebyly. Ve světle těchto skutečností Soud důrazně odmítl argumentaci ruské vlády, že pachatelé činu nebyli ztotožněni. Provedené důkazy silně naznačují, že usmrcení manžela stěžovatelky byla výsledkem plánované a složitě operace zahrnující obstarání a použití vzácné smrtící látky. Vykonavatelé činu se o otravu manžela stěžovatelky pokusili třikrát. Při posledním pokusu úmyslně nastražili smrtící látku do čajové konvice, vědomi si toho, že při požití nápoje z ní je smrt nevyhnutelná.

učinil, když konstatoval, že vláda neunesla důkazní břemeno ohledně toho, že ruské úřady provedly účinné vyšetřování způsobilé odhalit okolnosti vraždy manžela stěžovatelky a pohnat odpovědné osoby ke spravedlnosti.

Kromě toho ruské úřady zjevně mařily snahy britských vyšetřovatelů o zjištění pravdy, a to např. tím, že odmítly vydat letadlo, kterým podezřelí cestovali z Moskvy do Londýna za účelem jeho testování na přítomnost stop po radioaktivní látce. Krátce poté, co britské soudy vydaly mezinárodní zatykač vůči A. Lugovjovi, bylo oznámeno, že bude kandidovat ve volbách do Státní dумы za Liberálně demokratickou stranu Ruska. Když byl o dva měsíce později zvolen, získal poslanceckou imunitu. Přestože to nebyla absolutní překážka vyšetřování, neboť mohl být se souhlasem dolní komory imunity zbaven, ruské úřady ani nepožádaly o jeho vydání. Ve světle těchto skutečností Soud rozhodl, že došlo k porušení procesní složky článku 2 Úmluvy.

2. K porušení hmotněprávní složky článku 2 Úmluvy

Soud kategoricky odmítl, že by okolnosti úmrtí manžela stěžovatelky zůstávaly v rovině spekulací a domněnek. Bylo nade vše rozumnou pochybnost prokázáno, že zemřel v důsledku otravy izotopem radioaktivního polonia 210. Spolehlivě byla prokázána také totožnost vykonavatelů vraždy. Známky primární kontaminace, tj. dů-

Z

Oběť nemohla udělat nic, aby se tomuto následku vyhnula. V tomto smyslu byla pod fyzickou kontrolou vrahů, kteří měli plnou moc nad jejím životem. Pokud by tento čin byl přičitatelný státu, dle názoru Soudu by zakládal jeho „jurisdikci“ ve smyslu výše uvedené judikatury. Soud proto odmítl příslušnou námitku ruské vlády.

V posledním kroku zkoumal, zda pachatelé mohli jednat z vlastní iniciativy. Radioaktivní látky jsou pro běžné zločince prakticky nedosažitelnou vražednou zbraní. Je proto krajně nepravděpodobné, že kdyby vrazi jednali na vlastní pěst, měli by přístup ke vzácnému radioaktivnímu izotopu. Použití polonia 210 silně naznačuje, že museli jednat s podporou státu, který je výhradním provozovatelem jaderných zařízení. Nejen prostředky, kterými byla vražda provedena, ale také možná motivace poukazuje na zapojení státu, potažmo ruských bezpečnostních služeb. Shodně se závěry britských vyšetřovatelů Soud konstatoval, že ani jeden z vykonavatelů vraždy neměl osobní motiv usilovat o usmrcení manžela stěžovatelky. Verze o zapojení státu je jedinou udržitelnou variantou.

Závěrem Soud konstatoval, že v případech cíleného zabíjení mimo hranice státu mohou orgány státu, na jehož půdě k činu došlo, udělat skutečně jen tolik, co učinily britské orgány. Jimi nashromážděné důkazy postačují k tomu, aby bylo vůči Rusku založeno *prima facie* podezření, že vykonavatelé vraždy jednali podle pokynů či pod kontrolou tamních úřadů. Informace, které by mohly tuto tezi vyvrátit, leží zcela nebo z velké části výlučně v držení ruských orgánů. Za těchto okolností se důkazní břemeno přesouvá na žalovaný stát. Ruská vláda se však nijak vážně nepokusila objasnit skutečnosti ani rozptýlit zjištění britských vyšetřovatelů. Ve skutečnosti nevyvinula prakticky žádné úsilí události vyšetřit. Za situace, kdy navíc Soudu odmítla zpřístupnit dokumenty týkající se vnitrostátního vyšetřování, lze z toho vyvozovat odpovídající důsledky. Soud proto shledal, že manžel stěžovatelky byl otráven A. Lugovojem a D. Kovtunem, jejichž jednání je třeba za stávající důkazní situace přičítat ruskému státu. Jelikož vláda ani netvrdila, že usmrcení manžela stěžovatelky mohlo být odůvodněno některou z výjimek ve druhém odstavci článku 2, Soud konstatoval, že došlo k jeho porušení i v hmotněprávní rovině.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

K rozsudku připojil částečně nesouhlasné stanovisko soudce Dedov. Dle jeho mínění nelze vyslovit porušení procesní ani hmotněprávní složky článku 2 Úmluvy

za situace, kdy dané skutečnosti nebyly prokázány nade vší pochybnost. Britské vyšetřování událostí podle něho trpělo řadou nedostatků, které vrhají stín pochybností na to, zda byl manžel stěžovatelky otráven právě dvěma podezřelými ruskými občany a zda tito jednali jako agenti žalovaného státu.

Kybernásilí

Rozsudek ze dne 14. září 2021 ve věci č. 40419/19 – Volodina proti Rusku (č. 2)

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že státní orgány nedostály pozitivním závazkům vyplývajícím z práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy, když nedostatečně zareagovaly na kybernásilí vůči stěžovatelce.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka žila se svým partnerem S. od roku 2014. O rok později se pár rozešel, načež S. začal stěžovatelku sledovat, vyhrožovat jí a fyzicky na ni útočit. Těmito skutečnostmi se zabýval Soud ve věci [Volodina proti Rusku](#) (č. 41261/17, rozsudek ze dne 9. července 2019).

V roce 2016 byla stěžovatelka upozorněna, že její účet na sociální síti byl napaden, objevily se na něm její osobní údaje a intimní fotografie. Stěžovatelka to nahlásila místní policii, ta nicméně v dalších třech

Z

měsících předávala věc k vyřízení jiným policejním oddělením ve snaze vypátrat bydliště S. V listopadu 2016 policie odmítla zahájit trestní stíhání a prokurátor toto rozhodnutí zrušil. V květnu 2017 policie opět odmítla zahájit trestní stíhání a toto rozhodnutí opět prokurátor zrušil. V březnu 2018 policie zahájila trestní stíhání, vyslechla stěžovatelku a S. a provedla další důkazy (získala informace od mobilních operátorů a provozovatele sociální sítě, vyslechla znalce, prohlédla mobilní telefon S.).

Na jaře 2018 se na sociální síti objevily nové falešné profily s osobními údaji stěžovatelky a jejími intimními fotografiemi. V srpnu a září 2018 stěžovatelka na policii nahlásila výhrůžky smrti, které obdržela prostřednictvím sociálních sítí. V lednu 2019 se jimi policie odmítla zabývat.

Na podzim 2018 stěžovatelka požádala vyšetřovatele, aby zajistil vydání příkazu, který by zakázal S. používat internet, kontaktovat ji přes sociální sítě, e-mail nebo kontaktovat její rodinu. Vyšetřovatel tento požadavek odmítl a následně stěžovatelce nevyhověly ani soudy.

Poté, co policie nereagovala na stěžovatelčino oznámení o sledovacím zařízení umístěném do její tašky, neuspěla stěžovatelka v prosinci 2018 ani s žádostí o soudní přezkum policejní nečinnosti. V září 2019 se policie odmítla zabývat novým podáním týkajícím se sledovacího zařízení.

Na jaře 2019 policie zastavila vyšetřování falešných profilů na sociálních sítích. Toto rozhodnutí sice zrušil okresní soud, avšak krajský soud v srpnu 2019 stěžovatelčiny námitky odmítl.

V říjnu 2019 byl vyslechnut majitel telefonního čísla sloužícího k vytváření falešných profilů na sociálních sítích. Stěžovatelka o výsledku nebyla informována. V květnu 2020 policie vyslechla i stěžovatelku, nicméně v říjnu 2020 stíhání zastavila z důvodu promlčení.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že ji ruské orgány neochránily před opakovanými kyberútoky a nevyšetřily její oznámení důkladně a účinně.

Soud předeslal, že kybernásilí a vydávání se za někoho jiného lze považovat za formu násilí na ženách a dětech, způsobitou narušit jejich duševní a tělesnou integritu jakožto zranitelných osob (K. U. proti Finsku, č. 2872/02, rozsudek ze dne 2. prosince 2008, § 41). Násilí v online prostoru je provázáno se „skutečným“ násilím a lze ho chápat jako další z podob domácího násilí. Pozitivní závazky vyplývající z Úmluvy dopadají na všechny formy domácího násilí, ať už se vyskytuje offline či online. Tyto závazky plynoucí z článků 2, 3 či 8 Úmluvy nebo jejich kombinace zahrnují povinnost: a) zavést a v praxi uplatňovat přiměřený právní rámec poskytující ochranu proti násilí ze strany soukromých subjektů, b) přijmout rozumná opatření k zamezení skutečnému a bezprostřednímu nebezpečí opakujícího se násilí, o němž úřady věděly nebo měly vědět, c) provádět účinné vyšetřování takových útoků (Kurt proti Rakousku, č. 62903/15, rozsudek velkého senátu ze dne 15. června 2021, § 164).

Článek 8 Úmluvy se dle Soudu nepochybně na situaci stěžovatelky vztahoval. Zveřejnění jejích intimních fotografií proti její vůli, založení jejích falešných profilů na sociálních sítích a sledování pomocí zařízení s GPS zasahovalo do jejího soukromého života. Vyvolávalo v ní pocity úzkosti, tísně a nejistoty. Proto bylo úlohou Soudu vyhodnotit, nakolik příslušné úřady dostaly svým závazkům na poli článku 8 Úmluvy přijmout dostatečná

opatření k ukončení těchto zásahů a zabránění jejich opakování, jakmile se o nich dozvěděly.

Podle Soudu bylo kybernásilí vůči stěžovatelce dostatečně závažné, aby ze strany příslušných orgánů vedlo k trestněprávní odpovědi. Veřejný zájem i zájem na zranitelných obětích činů zasahujících do duševní a tělesné integrity vyžaduje dostupnost právních prostředků umožňujících dopadení pachatele. Občanskoprávní řízení, které by mohlo představovat přiměřenou odpověď za situace menší závažnosti, by v projednávané věci nemohlo dosáhnout kýženého účelu.

Soud zdůraznil, že účinné vyšetřování by mělo být urychlené a důkladné. V případě stěžovatelky však došlo k zahájení vyšetřování falešných profilů na sociálních sítích a šíření stěžovatelčiných intimních fotografií až v březnu 2018 – téměř dva roky poté, co se stěžovatelka obrátila na policii. Předtím se policie odmítala věcí zabývat na základě formálních překážek, bez snahy skutečně prošetřit skutkové okolnosti. Ani navazující postup příslušných orgánů nelze označit za urychlený nebo dostatečně důkladný. Státy přitom nesou odpovědnost za průtahy, ať už je jejich příčinou neochota konkrétních vyšetřovatelů nebo strukturální problém na úrovni orgánů činných v trestním řízení. Teprve v květnu 2020 došlo k výsledku podezřelého a šetření falešných profilů na jedné ze sociálních sítí. Policie vydala procesní rozhodnutí o sledovacím zařízení téměř

Z

tři roky po stížnosti stěžovatelky, výhrůžky smrti nebyly šetřeny vůbec. Především však příslušné orgány neposuzovaly jednotlivé skutky v jejich celkovém kontextu a nezabývaly se souvislostí s fyzickými útoky na stěžovatelku.

Právní řád sice nabízel možnost vydat příkaz chránící oběť trestné činnosti, ten ale závisel na vedení trestního řízení, nemohl být vydán urychleně a ani nebyl přímo k dispozici obětem, které musely o jeho vydání žádat vyšetřovatele, jenž se musel následně obrátit na soud. Stejně jako Soud konstatoval ve svém rozsudku z roku 2019, i zde pomalý postup příslušných orgánů vedl k tomu, že S. mohl stěžovatelku nadále pronásledovat. Pomalost vyšetřování zároveň vedla k promlčení trestního stíhání falešných profilů na sociálních sítích.

Soud dospěl k závěru, že navzdory existujícímu právnímu rámci, který nabízel orgánům činným v trestním řízení nástroje ke stíhání kybernásilí, nedostal způsob, jakým tyto orgány přistoupily ke stíhání, pozitivním závazkům na poli článku 8 Úmluvy. Právo stěžovatelky na respektování jejího soukromého života tedy bylo porušeno.

Reformatio in peius

Rozsudek ze dne 8. července 2021 ve věci č. 20903/15 a 2 další – *Maestri a ostatní proti Itálii*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení práva stěžovatelů na spravedlivé trestní řízení podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když odvolací soud zvrátil zprošťující výroky soudu prvního stupně poté, co přehodnotil subjektivní stránku vytykaných skutků, aniž ohledně ní obviněné stěžovatele znovu vyslechl, nebo dřívější svědectví, aniž provedl nový výslech dotyčných svědků obžaloby, a to v rozporu se svými pozitivními povinnostmi, které nelze naplnit ani právem obviněného se před soudem kdykoli vyjádřit anebo mít poslední slovo.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Proti stěžovatelce a šesti dalším stěžovatelům bylo vedeno trestní řízení v souvislosti s vytvořením a podvodným řízením systému společností, jehož cílem bylo

překračovat mléčné kvóty, aniž za toto překročení hradili státu příspěvky. Soud prvního stupně stěžovatele odsoudil za podvod a zprostil obvinění ze zločinného spolčení, zatímco stěžovatelku očistil v obou bodech obžaloby. Odvolací soud však později vyhověl státnímu zastupitelství a shledal všechny zúčastněné vinnými z obou vytýkaných trestných činů. Stěžovatelka se jednání před odvolacím soudem zúčastnila, stěžovatelé nikoli; soud vyslechl jen jejich právní zástupce.

Na výsledku nic nezměnil ani nejvyšší soud, který v říjnu 2014 zamítl dovolání všech stěžovatelů. Podle jeho názoru byl odvolací soud povinen nařídít nový výslech svědků pouze tehdy, pokud by považoval za nutné posoudit jejich věrohodnost a přistoupit k novému zjišťování skutkového stavu; v projednávané věci však odvolací soud jen vyšel z nezpochybněných výpovědí svědků. K povinnosti vyslechnout stěžovatele osobně nejvyšší soud uvedl, že obžalovaný má právo se vyjádřit spontánně kdykoli během jednání a má také právo posledního slova.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Všichni stěžovatelé vytýkají odvolacímu soudu, že dospěl k závěru o jejich vině, aniž je přímo vyslechnul a posoudil svědky obžaloby.

To se úzce pojí k judikatuře, podle níž má obžalovaný obecně právo být slyšen soudem, který rozhoduje o jeho vině. S ohledem na to, co je pro obžalovaného v sázce, vzniká otázka, zda odvolací soud mohl správně rozhodnout, aniž přímo zhodnotil důkazy předložené obžalovaným nebo osobně svědkem. Judikatura Soudu také rozlišuje mezi případy, v nichž odvolací soud skutečně přistoupil k novému posouzení skutkového stavu, když změnil zprošťující výrok, aniž přímo vyslechl svědectví, o něž se zproštění opíralo, a případy, v nichž odvolací soud nesohlasil se soudem prvního stupně pouze při výkladu práva nebo jeho použití na již zjištěné skutkové okolnosti. Pokud je podle těchto zásad nezbytné přímo posoudit výpověď obžalovaného, je odvolací soud povinen přijmout pozitivní opatření i tehdy, když se dotýčný neúčastnil jednání, nepožádal o slovo a neměl prostřednictvím svého právního zástupce námitky proti tomu, aby soud rozhodl ve věci samé (*Júlíus Þór Sigurþórsson proti Islandu*, č. 38797/17, rozsudek ze dne 16. července 2019, § 33, 35–38). Stěžovatel se však nemůže dovolávat porušení svého práva na spravedlivý proces, pokud se výslovně a jednoznačně vzdal svého práva být vyslechnut odvolacím soudem, jestliže

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že použití článku 6 na odvolací řízení závisí na charakteristice tohoto řízení při zohlednění vnitrostátního řízení jako celku a úlohy odvolacího soudu (*Botten proti Norsku*, č. 16206/90, rozsudek ze dne 19. února 1996, § 39). Pokud odvolací soud posuzuje skutkovou i právní stránku, nemůže otázku viny a trestu rozhodnout bez přímého zhodnocení důkazů, včetně rozhodujících svědectví, která má v úmyslu vyloužit poprvé v neprospěch obžalovaného (*Constantinescu proti Rumunsku*, č. 28871/95, rozsudek ze dne 27. června 2000, § 55). Ani při úplné přezkumné pravomoci odvolacího soudu však není vždy dáno právo na konání veřejného jednání a tím spíše právo na osobní výslech; je třeba vzít v potaz, jak byla chráněna práva obhajoby, zejména s ohledem na otázky, které měl odvolací soud rozhodnout, a jejich důležitost (*Hermi proti Itálii*, č. 18114/02, rozsudek velkého senátu ze dne 18. října 2006, § 62). Je možné, že se obviněný jednoznačně vzdá práva účasti na jednání odvolacího soudu (*Kashlev proti Estonsku*, č. 22574/08, rozsudek ze dne 26. dubna 2016, § 48 a 51), ale pokud má odvolací soud posoudit celkově vinu či nevinu, nemůže tak učinit bez přímého zhodnocení důkazů předložených osobně obviněným, který si přeje dokázat svoji nevinu (*Ekbatani proti Švédsku*, č. 10563/83, rozsudek ze dne 26. května 1988, § 32).

Z

měl možnost předložit všechny argumenty na svoji obhajobu (*Lamatic proti Rumunsku*, č. 55859/15, rozsudek ze dne 1. prosince 2020, § 48 a 62).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud se vyjádřil odděleně k případu šestice stěžovatelů a stěžovatelky.

1. K případu šestice stěžovatelů

Odvolací soud k tomu, aby stěžovatele poprvé odsoudil za zločinné spolčení, ani neshromáždil znovu důkazy, ani odlišně nevyhodnotil svědecké výpovědi, ale s odkazem na judikaturu nejvyššího soudu posoudil naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty jinak. Opětovné nevyslechnutí svědků tudíž neomezilo práva obhajoby.

Podle Soudu však vyvstává otázka, zda za této situace nebylo třeba přímo posoudit výpovědi samotných stěžovatelů. Odvolací soud měl pravomoc znovu projednat veškeré skutkové a právní aspekty. Dospěl k závěru, že stěžovatelé museli vědět o nezákonné povaze činnosti obchodních společností. Posuzoval tedy skutkové aspekty zavinění, přičemž z judikatury vyplývá, že za tím

účelem musí soud napřed prověřit úmysly obviněného ve vztahu k vytykané trestné činnosti (*Lacadena Calero proti Španělsku*, č. 23002/07, rozsudek ze dne 22. listopadu 2011, § 47). To s ohledem na rozsah přezkumu odvolacího soudu a význam těchto otázek pro stěžovatele vyžadovalo přímé posouzení jejich výpovědí (*a contrario*, *Hermi proti Itálii*, rozsudek citovaný výše, § 86).

Stěžovatelé se i přes svá předvolání k soudu rozhodli se jednání neúčastnit. Tím se jednoznačně vzdali práva účasti na jednání soudu. Za odlišnou však Soud považoval otázku, zda se také vzdali svého práva být odvolacím soudem vyslechnuti. Podle názoru Soudu odvolací soud, který globálně posuzuje otázky viny či nevinu, má přitom povinnost posoudit přímo důkazy předkládané obviněným, který poukazuje na svoji nevinu a nevzdal se výslovně práva se před soudem vyjádřit (*Júlíus Þór Sigurþórsson proti Islandu*, rozsudek citovaný výše, § 33; *a contrario*, *Lamatic proti Rumunsku*, rozsudek citovaný výše, § 45), a za tím účelem musí přijmout pozitivní opatření.

Italské právo, jak je vykládá nejvyšší soud, nasvědčuje tomu, že se stěžovatelé svého práva být vyslechnuti odvolacím soudem nevzdali. Toto právo nelze naplnit pouhou neřízenou možností, aby obviněný před soudem kdykoli požádal o slovo, aniž je možné mu klást otázky, neboť má právo mlčet a nepřispívat ke svému vlastnímu obvinění, nehledě na to, že nemá zpravidla

zájem na tom, aby odvolací soud přehodnotil zprošťující výrok soudu prvního stupně. Obdobně se za daným účelem nelze dovolávat ani práva posledního slova, které obviněnému přísluší před vynesením rozsudku (*Constantinescu proti Rumunsku*, rozsudek citovaný výše, § 58).

V projednávané věci přitom mohl odvolací soud nařídít obnovu vyšetřování a vyslechnutí stěžovatelů. Jelikož stěžovatelé před svým odsouzením za zločinné spolčení nedostali před odvolacím soudem možnost vyložit své argumenty ke skutkovým okolnostem podstatným z hlediska případného určení jejich viny, přičemž této možnosti se výslovně nevzdali, došlo k porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

2. K případu stěžovatelky

Pro její odsouzení pro podvod i zločinné spolčení poté, co z nich byla soudem prvního stupně zproštěna viny, odvolací soud vyšel zejména z výpovědí dvou svědků obžaloby, z nichž dovodil, že při řízení společností hrála proaktivní úlohu. Podle Soudu je nepochybné, že takové otázky nemohl přezkoumat bez přímého zhodnocení sporných výpovědí. Stěžovatelka, podobně jako stěžovatelé, třebaže se na rozdíl od nich jednání odvolacího soudu účastnila, navíc nebyla ani vyslechnuta.

Soud proto rozhodl, že v jejím případě tím, že odvolací soud pro zvrácení zprošťujícího výroku soudu prvního

Z

stupně nevyslechl oba svědky a stěžovatelku osobně, výrazně omezil její právo na obhajobu, čímž rovněž došlo k porušení spravedlivosti řízení.

Propadnutí výnosů z trestné činnosti

Rozsudek ze dne 13. července 2021 ve věci č. 50705/11 a 6 dalších – *Todorov a ostatní proti Bulharsku*

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že nedošlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě u těch stěžovatelů, jimiž byly v občanském soudním řízení zkonfiskovány majetky, které vnitrostátní orgány důvodně považovaly za výnosy z trestné činnosti, zatímco v případě stěžovatelů, u nichž nebyla spojitost s trestnou činností zřejmá, bylo toto ustanovení porušeno. Jako neslučitelné *ratione materiae* s Úmluvou a jejími protokoly Soud dále odmítl námitky některých stěžovatelů, že

zabráním majetku byla porušena zásada *presumpce nevinu* dle čl. 6 odst. 2, *zásada nulla poena sine lege* dle článku 7 Úmluvy a *zásada ne bis in idem* dle článku 4 Protokolu č. 7. Účelem daného řízení nebylo totiž potrestání, ale preventivní odčerpání výnosů z trestné činnosti, a proto nešlo o řízení trestní povahy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V každé ze stížností, které Soud spojil ke společnému projednání, stěžovatelé napadali rozhodnutí vnitrostátních orgánů o zabránění majetku na základě zákona o propadnutí výnosů z trestné činnosti z roku 2005. Na základě zákona byla zřízena komise pro odhalování výnosů trestné činnosti („komise“). Tento pětičlenný orgán byl nadán pravomocí zahájit šetření, kdykoliv zjistil, že osoba disponuje „značným majetkem, o kterém lze rozumně předpokládat, že je výnosem z trestné činnosti“. Za takový majetek bylo pokládáno jmění o minimální hodnotě odpovídající částce 30 677 eur. Do osobní působnosti zákona spadaly všechny osoby dříve

odsouzené za některý z širokého seznamu trestných činů, které zákon vyjmenovával. Kromě vlastního šetření byla komise oprávněna požadovat, aby dotyční zpětně doložili legální původ svého majetku. V případě neunesení důkazního břemene stanovila právní úprava domněnku, že má být na majetek pohlíženo jako na výnos z trestné činnosti. Podle zákona mohl být takto zabrán majetek nabytý před méně než 25 lety. O návrzích komise na konfiskaci majetku rozhodovaly občansko-právní soudy podle občanského soudního řádu za účasti státního zástupce. Konkrétní okolnosti jednotlivých případů jsou rozvedeny níže u hodnocení přiměřenosti zásahu do majetkových práv stěžovatelů ze strany Soudu.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1 K ÚMLUVĚ

Stěžovatelé namítali, že zabráním jejich majetku došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

a) Existence zásahu a použitelné pravidlo

Mezi stranami nebylo sporu o tom, že zabráním majetku stěžovatelů došlo k zásahu do jejich práva na pokojné užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. V několika dřívějších věcech, které se týkaly obdobných okolností, Soud posuzoval námitky stěžovatelů pod

úhlem druhého odstavce tohoto ustanovení (*Bongiorno a ostatní proti Itálii*, č. 4514/07, rozsudek ze dne 5. ledna 2010, § 42), které státním umožňuje ve veřejném zájmu přijímat opatření za účelem kontroly užívání majetku. V projednávané věci Soud nepovažovat za nutné určit, které ze tří pravidel obsažených v článku 1 Protokolu č. 1 má být použito, jelikož použitelné obecné zásady jsou obdobné. Jakékoli omezení práv k majetku musí být stanoveno zákonem ve veřejném zájmu a musí nastolovat spravedlivou rovnováhu mezi požadavky obecného zájmu a právy dotčených jednotlivců.

b) Zákonnost

Soud poznamenal, že zásah do práv stěžovatelů se opíral o příslušná ustanovení zákona o zabránění výnosů z trestné činnosti a že stěžovatelé nezpochybňují, že odnětí jejich majetku bylo provedeno v souladu s tímto zákonem.

c) Legitimní cíl

Soud v minulosti rozhodl, že konfiskace majetku v trestním řízení je v souladu s obecným zájmem společnosti, protože propadnutí peněz nebo majetku získaného protiprávní činností nebo nabytého z výnosů trestné činnosti je nezbytným a účinným prostředkem boje proti kriminalitě (*Raimondo proti Itálii*, č. 12954/87, rozsudek ze dne 22. února 1994, § 30). Příkaz ke konfiskaci majetku nabytého trestnou činností tak působí

Z

v obecném zájmu jako odrazující prostředek pro ty, kdo uvažují o páčání trestné činnosti, a také zaručuje, že zločin se nevyplácí (*Denisova a Moiseyeva proti Rusku*, č. 16903/03, rozsudek ze dne 1. dubna 2010, § 58). V projednávané věci prohlašovala důvodová zpráva k uplatněnému zákonu, že jeho cílem je „vyloučení možnosti obohatit se trestnou činností a zamezit použití těchto výnosů k páčání nových trestných činů nebo jiné protiprávní činnosti“, jakož i potírání jevu, který se nazývá praním špinavých peněz tam, kde nebylo možné tyto majetkové hodnoty odčerpat prostředky trestního práva. Dle Soudu tedy zákon sledoval legitimní cíl ve veřejném zájmu, konkrétně zabránit nabývání a užívání majetku pocházejícího z trestné činnosti.

d) Přiměřenost

1. Obecné zásady

Článek 1 Protokolu č. 1 rovněž vyžaduje, aby jakýkoli zásah byl přiměřeně úměrný cíli, jehož má být dosaženo. Jinými slovy, je třeba dosáhnout „spravedlivé rovnováhy“ mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce.

Potřebná rovnováha nebude nastolena, pokud dotyčné osoby budou nuceny nést nadměrné břemeno. Státu je obvykle přiznán široký prostor pro uvážení, pokud jde o obecná opatření politické, hospodářské nebo sociální politiky (*Gogitidze a ostatní proti Gruzii*, č. 36862/05, rozsudek ze dne 12. května 2015, § 97). Z článku 1 Protokolu č. 1 vyplývají také procesní požadavky. Dotčení jednotlivci musí mít přiměřenou příležitost předložit svou věc příslušným orgánům s cílem účinně zpochybnit opatření zasahující do jejich práv (*Sovtransavto Holding proti Ukrajině*, č. 48553/99, rozsudek ze dne 25. července 2002, § 96).

2. Shrnutí dosavadní judikatury

Soud z pohledu článku 1 Protokolu č. 1 posuzoval již řadu případů týkajících se propadnutí výnosů z trestné činnosti na základě různých vnitrostátních úprav, včetně konfiskace založené na obrácení důkazního břemene nebo odhadech výnosů trestné činnosti. Zkoumal přitom, jaký účel byl těmito mechanismy sledován a jaké existovaly hmotněprávní a procesní záruky.

V sérii stížností se Soud zabýval propadnutím majetku osob podezřelých z členství v mafii. Poukázal na to, že v Itálii dosáhl problém organizovaného zločinu znepokojivých rozměrů, což ospravedlňuje napadená opatření. Spokojil se přitom s tím, že vnitrostátní soudy prokázaly, že stěžovatelé byli v kontaktu s členy mafie a že existoval značný rozpor mezi jejich majetky a příjmy (např. *Arcuri a ostatní proti Itálii*, č. 52024/99, rozhodnutí ze dne 5. července 2001). Za přiměřené považoval i propadnutí výnosů z obchodu s drogami, když bylo zjištěno, že majetek dealera odpovídal zhruba tomu, kolik mohl prodejem drog utržit (*Phillips proti Spojenému království*, č. 41087/98, rozsudek ze dne 5. července 2001, § 53–54). Soud aproboval také konfiskace majetku členů organizované pašerácké skupiny. Při hodnocení přiměřenosti tohoto opatření zohlednil skutečnost, že se vnitrostátní soudy nespolehaly na pouhá podezření a ujistily se, že každá věc, která měla být zabavena, byla skutečně získána z prostředků pramenících z trestné činnosti (*Silickienė proti Litvě*, č. 20496/02, rozsudek ze dne 10. dubna 2012, § 67–69). K obdobným závěrům Soud dospěl v kontextu potírání korupce. V případě rodiny úředníka Soud konstatoval, že značný majetek, který rodina nabyla v poměrně krátké době, byl zjevně nepřiměřený jejím zákonným příjmem. Proto bylo „rozumné“ od stěžovatelů očekávat, že unesou důkazní břemeno a vyvrátí důvodná podezření státního zástupce o neoprávněném

původu jejich majetku (*Telbis a Viziteu proti Rumunsku*, č. 47911/15, rozsudek ze dne 26. června 2018, § 77–80). Ve věci *Gogitidze a ostatní proti Gruzii* (cit. výše, § 104–113), která se týkala rovněž korupce ve veřejné správě, Soud přihlédl i k tomu, že četné mezinárodní orgány vyzývaly vládu, aby přijala úpravu umožňující zabavení výnosů z této trestné činnosti, která v zemi dosáhla alarmující úrovně. Soud považoval za významnou pojistku skutečnost, že vnitrostátní řízení, které vedlo k propadnutí majetku stěžovatelů, bylo kontradiktorní a že vnitrostátní soudy zjistily značný a dobře zdokumentovaný nesoulad mezi příjmy stěžovatelů a jejich majetky. Bylo tak evidentní, že jejich majetek nemohl být financován pouze z úředně deklarovaných příjmů.

Naproti tomu Soud nepovažoval konfiskaci za přiměřenou tam, kde nebyla prokázána souvislost mezi zabaveným majetkem a trestnou činností (*Rummi proti Estonsku*, č. 63362/09, rozsudek ze dne 15. ledna 2015, § 105–109). Soud shledal porušení článku 1 Protokolu č. 1, neboť vnitrostátní soudy zabavily cenné kovy v obydli stěžovatelky, která je nabyta dědictvím po manželovi, jenž však nebyl nikdy podezříván z trestné činnosti, natož souzen či odsouzen. Obdobně Soud postupoval i ve věci *Geerings proti Nizozemsku* (č. 30810/03, rozsudek ze dne 1. března 2007, § 41–51), ačkoli se jednalo o stížnost na poli čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Poté, co byl stěžovatel odsouzen za krádež a nakládání s kradeným

Z

zbožím, bylo mu uloženo vrátit to, co bylo považováno za „neoprávněně získanou výhodu“. Nebylo však prokázáno, že by stěžovatel vlastnil majetek, o jehož původu by nedokázal poskytnout dostatečné vysvětlení. Dle Soudu při absenci odsouzení – a pokud nebylo spolehlivě prokázáno, že byla skutečně získána nějaká výhoda – může být propadnutí majetku založeno pouze na „presumpci viny“. Soud však vyslovil porušení článku 1 Protokolu č. 1 také v řadě případů, kdy byl majetek stěžovatelů zabaven poté, co byl použit třetími osobami ke spáchání trestných činů, tedy za situace, kdy nebyla prokázána žádná souvislost mezi stěžovateli a protiprávními jednáními; majitelé navíc často neměli k dispozici žádné účinné prostředky, jak se konfiskaci bránit (např. *BKM Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi proti Slovinsku*, č. 42079/12, rozsudek ze dne 17. ledna 2017, § 45–49).

3. Napadená právní úprava

Soud konstatoval, že mechanismus zavedený zákonou úpravou ukládal na stěžovatele značné břemeno.

Zprv, zákon umožňoval zabránění majetku ve vztahu k množství trestných činů, nikoli jen vůči závažným formám trestné činnosti, jako jsou činy spojené s mafii, obchod s drogami, korupce či praní špinavých peněz. U některých skutkových podstat trestných činů nelze rozumně ani očekávat, že by vedly k obohacení pachatelů.

Zadruhé, si Soud povšiml zpětné působnosti zákona, jenž připouštěl uplatnění i ve vztahu k činům, které se odehrály dávno před tím, než nabyly účinnosti. Stát mohl ve výsledku zabavit majetek, který byl pořízen až 25 let před zahájením řízení podle tohoto zákona. To jinými slovy znamená, že dotčení jedinci mohli být nuceni doložit původ svého majetku zpětně za takto dlouhé období. Někteří se tak mohli dostat do nepříjemné situace, a to tím spíše, že předmětné období v Bulharsku bylo poznamenáno významnými hospodářskými změnami a hyperinflací.

Zatřetí, režim zabavování majetku dále nebyl omezen na významné nesrovnalosti mezi příjmy a majetkem. Určitá hranice byla stanovena pro zahájení řízení. To bylo

sice podmíněno tím, že dotyčná osoba vlastní majetek „značné hodnoty“, ale jakmile byla tato okolnost dána, stačily i drobné nesrovnalosti k tomu, aby věci podléhaly zabavení.

Začtvrté, navzdory těmto skutečnostem vnitrostátní právo přesouvalo důkazní břemeno stran prokázání legálního původu majetku na stěžovatele. Stanovilo navíc domněnku, že pokud se nepodařilo určit původ majetku, má na něj být pohlíženo jako na výnos z trestné činnosti. Úmluva skutkové nebo právní domněnky v zásadě nezakazuje, pokud je jejich fungování doprovázeno účinnými soudními zárukami. Soud tedy nesouhlasil se stěžovateli, že obrácení důkazního břemene mělo samo o sobě za následek nepřiměřený zásah do jejich majetkových práv. I tuto skutečnost však vzal společně s výše uvedenými faktory v potaz při hodnocení přiměřenosti.

Zapáté, soudy, které nařídily propadnutí majetku stěžovatelů, byly zjevně předpokládaly, že stěžovatelé byli zapleteni do nějaké další trestné činnosti a že se tak dělo již řadu let.

Zašesté, někteří stěžovatelé nadto považovali za svévolný způsob, jakým soudy posuzovaly jejich příjmy a výdaje. U nemovitých věcí například vycházely striktně z jejich tržní hodnoty, která byla nezřídka vyšší než skutečná kupní cena. Soud nicméně přijal argumentaci

vlády, která poukázala na praxi podvodného oznamování nižší hodnoty předmětu koupě za účelem odvedení nižších daní.

Zaosmé, nad hranicí zhruba 30 tisíc eur nebylo postačující prokázat původ majetku svědectvím jiné osoby. Soud takovou úpravu v abstraktní rovině sice nezpochybnil, ale upozornil, že mohla působit stěžovatelům rovněž důkazní obtíže.

Zadeváté, Soud zaujala také praxe využívání ekvivalentu minimální měsíční mzdy pro účely porovnání hodnoty majetku v čase. Dle vnitrostátních orgánů šlo při vysoké míře inflace o jediný způsob, jak objektivně vyjádřit reálnou hodnotu majetku. Soud ale podotkl, že tato metoda – podobně jako přepočítání na hodnotu majetku v dolarech v daném čase, který kritizoval ve věci [Dimitrovi proti Bulharsku](#) (č. 12655/09, rozsudek ze dne 21. července 2016, § 48) – může vést k nejasnostem a zkreslení.

Ačkoli žádný z těchto faktorů by sám o sobě nemohl vést k závěru o porušení požadavku přiměřenosti, jejich kumulativní účinky mohou odůvodňovat názor, že zákonný rámec byl nepřiměřený vzhledem ke sledovanému legitimnímu cíli.

Za těchto okolností se Soud rozhodl následovat stanovisko nejvyššího soudu, podle něhož je třeba posuzovat přiměřenost zásahu zejména podle toho, zda byla

Z

určena – přímá, nepřímá nebo alespoň pravděpodobná – spojitost mezi majetky podléhajícími propadnutí a předmětnou trestnou činností. Zjištění takové souvislosti musí být „logicky odůvodněné“ a musí vycházet z individuálních okolností každého případu. Bez prokázání příčinné souvislosti je naopak zapotřebí považovat jakýkoli zásah do vlastnického práva za nepřiměřený.

Soud tudíž ověřoval, zda vnitrostátní orgány poskytly alespoň nějaké informace odůvodňující závěr, že majetek pocházel z trestné činnosti. Zdůraznil však, že protiprávní původ majetku nemusí být prokázán nade vši pochybnost, jak vyžaduje trestněprávní důkazní standard. V tomto ohledu se odvolal na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii, jejíž čl. 5 odst. 1 rovněž vyžaduje, aby se vnitrostátní orgány ujistily, že daný majetek pochází z trestné činnosti. Bod 21 odůvodnění k tomu dodává, že rozšířená konfiskace by měla být možná v případech, kdy má soud za to, že dotyčný majetek pochází z trestné činnosti. Členské státy přitom mohou stanovit jako postačující, že dle soudu se

důvodně jeví být pravděpodobnějším, že sporný majetek pochází z trestné činnosti.

V jednotlivých případech, které Soud dále zkoumal, shledal, že spravedlivé rovnováhy bylo dosaženo tam, kde jako protiváhu a záruku práv stěžovatelů poskytly vnitrostátní soudy určité informace o tom, že majetek určený ke konfiskaci mohl být výnosem trestné činnosti, zatímco v opačném případě neváhal vyslovit, že došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

4. Případy jednotlivých stěžovatelů

Stížnost č. 50705/11 – Todorov a ostatní: Pan Todorov byl v roce 2004 odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody za omezování osobní svobody a vydírání ve stádiu pokusu, činů, kterých se měl dopustit v roce 1993. Podání návrhu ze strany komise předcházelo zkoumání příjmů a výdajů stěžovatele a jeho manželky mezi lety 1993 a 2005. Řízení skončilo zabráním majetku manželů a jejich rodičů o celkové hodnotě 896 300 eur. Podle názoru Soudu v dané věci nebylo zřejmé, zda trestným činem, který prokazatelně dospěl jen do stádia pokusu, získal první stěžovatel vůbec

nějaký majetkový prospěch. Jisté je, že většinu majetku rodina nabyla až mezi lety 2000 a 2005. Vnitrostátní orgány se přitom nikterak nezabývaly existencí příčinné souvislosti mezi danou trestnou činností a nabytím tohoto majetku. Nepoukázaly ani na to, že by se stěžovatel dopouštěl jiné trestné činnosti, ze které by mohl mít protiprávní prospěch. Za daných okolností tedy nebylo zabránění jejich majetku přiměřené sledovanému legitimnímu cíli.

Stížnost č. 11340/12 – Gaich: Stěžovatelka a její manžel byli v roce 2006 usvědčeni z podvodu, zpronevěry a daňového úniku v souvislosti s provozováním sítě obchodních společností, které slibovaly klientům lákavé zhodnocení vložených prostředků. V roce 2008 komise navrhla, aby byly stěžovatelce a její dceři zabráněny majetky v celkové hodnotě asi 1 094 000 eur. Konfiskace byla založena na prověřování příjmů první stěžovatelky mezi lety 1986 a 2007. Šetření přitom ukázalo zjevný nepoměr mezi příjmy a výdaji. Soud zdůraznil, že zabránění majetku stěžovatelky bylo vnitrostátními soudy zdůvodněno s poukazem na její odsouzení v roce 2006. Peněžní prostředky, které protiprávně získala, byly v rámci trestního řízení navráceny investorům. Vláda sice argumentovala tím, že se této sofistikované trestné činnosti měla stěžovatelka dopouštět dlouhodobě, ale skutečností dle Soudu je, že vnitrostátní orgány založily svou argumentaci výlučně na skutku,

pro který byla odsouzena. Žádné spojení mezi danou trestnou činností a zabavenými majetky nebylo prokázáno. Ve skutečnosti bylo toto spojení vyloučeno, jelikož výnosy této trestné činnosti byly stěžovatelce odňaty už v rámci trestního řízení. Další zásah do její majetkové sféry byl proto nepřiměřený a znamenal porušení článku 1 Protokolu č. 1.

Stížnost č. 26221/12 – Barov: Stěžovatel v roce 2006 uzavřel dohodu o vině a trestu, v níž se doznal k tomu, že mezi lety 1994 a 1995 spáchal jako člen zločinné skupiny sérii krádeží a loupeží, při nichž bylo několik osob zraněno a v jednom případě skončila akce dokonce úmrtím. V roce 2009 vůči němu komise zahájila šetření, které se zaměřilo na jeho příjmy mezi lety 1987 a 2009. Soudy návrhu komise vyhověly, když vyšlo najevo, že v rozhodném období byl mezi jeho příjmy a výdaji značný nepoměr. I v tomto případě považoval Soud příčinnou spojitost mezi trestnou činností stěžovatele a zabaveným majetkem za nezřetelnou. Hlavním důvodem byla skutečnost, že v rozhodnutí o schválení dohody o vině a trestu vnitrostátní soudy výslovně uvedly, že majetková škoda, kterou svým jednáním stěžovatel způsobil, byla uhrazena. Z jiné trestné činnosti však stěžovatel nikdy nebyl podezříván. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě tedy došlo.

Stížnost č. 71694/12 – Zhekovi: Stěžovatelé, manželé, byli v roce 2008 odsouzeni za padělání dokumentů

Z

a přechovávání k tomu určeného vybavení. V roce 2008 proti nim zahájila komise řízení o zabránění majetku, neboť výsledkem šetření jejich legálních příjmů mezi lety 1985 a 2008 bylo zjištění, že jejich výdaje evidentně neodpovídaly příjmům. Podle Soudu ani v tomto případě vnitrostátní orgány neprokázaly přímou spojitost mezi danou trestnou činností a zabranými majetky, které stěžovatelé nabyli dávno před tím, než se měli předmětné trestné činnosti dopustit. Vnitrostátní orgány opřely své závěry o domněnku, že majetek byl pořízen z výnosů z trestné činnosti, ale platnost tohoto předpokladu dále neproěřovaly. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 tedy došlo.

Stížnost č. 44845/15 – Rusev: Stěžovatel byl v roce 2012 shledán vinným z nepovolené těžby dřeva, které se měl dopustit v roce 2009. Při zkoumání jeho legálních příjmů mezi lety 1992 a 2012 vyšlo najevo, že nemohly postačovat k nabytí vlastněného majetku. Výdaje stěžovatele totiž výrazně převyšovaly jeho legální příjmy. Vnitrostátní soudy pečlivě analyzovaly příčinnou souvislost mezi majetkem, který měl být zabrán, a trestnou činností, která se podle všeho neomezovala na případ,

za který byl stěžovatel odsouzen. Usuzovaly tak na základě stěžovatelovi historie zaměstnání, legálních příjmů a období, kdy majetky nabyli. Jejich závěry ohledně vysoké míry pravděpodobnosti, že šlo o výnosy další trestné činnosti, dle Soudu nebyly svévolné ani zjevně nerozumné. Zabránění majetku za daných okolností nepředstavovalo nepřiměřené opatření, a k porušení článku 1 Protokolu č. 1 proto nedošlo.

Stížnost č. 17238/16 – Katsarov: Stěžovatel v roce 2008 uzavřel dohodu o vině a trestu, v níž se doznal, že u sebe v letech 2000 a 2001 třikrát nelegálně přechovával drogy s úmyslem jejich dalšího prodeje. V konfiskačním řízení zahájeném v roce 2010 mu byl zabrán majetek, včetně bytu, který zakoupil v roce 2002. Vnitrostátní soudy se podle Soudu dostatečně zabývaly otázkou, zda existovala příčinná souvislost mezi drogovou kriminalitou a nabytím majetku, který měl být stěžovatel zkonfiskován. Jejich zjištění se opírala zejména o úzkou časovou spojitost mezi páchanou činností a koupí bytu, jakož i skutečnost, že stěžovatel delší období před nákupem bytu neměl žádné jiné oficiální příjmy. Tyto závěry byly dle Soudu přesvědčivé a náležitě odůvod-

něné, takže propadnutí majetku stěžovatele bylo v zájmu odčerpání výnosů trestné činnosti přiměřené. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 nedošlo.

Stížnost č. 63214/16 – Dimitrov: Stěžovatel byl v roce 2002, v návaznosti na finanční audit, vyzván, aby státu uhradil dlužnou daň v částce asi 300 tis. Kč. Vymáhání dlužné částky bylo neúspěšné, protože došlo v roce 2015 k promlčení dluhu. V mezidobí bylo vůči stěžovateli zahájeno pro týž skutek trestní stíhání. V roce 2010 byl uznán vinným z daňového úniku, kterého se měl dopustit mezi lety 2000 a 2001, čímž způsobil státu škodu asi 150 tis. eur. Namísto vymožení této částky v rámci trestního řízení bylo proti stěžovateli v roce 2011 zahájeno konfiskačním řízení. Ani v tomto případě Soud nepovažoval závěry vnitrostátních soudů za svévolné či zjevně nerozumné. Přihlédl k tomu, že stěžovatel dlužnou daň nikdy neuhradil a že zabraný majetek nepochybně pocházel z trestné činnosti, jelikož ve zkoumaném období mezi lety 1999 a 2010 neměl žádné legální příjmy, přesto ale disponoval majetkem značné hodnoty. Stěžovatel byl navíc pravděpodobně zapleten i do další trestné činnosti, jelikož byl dříve několikrát odsouzen za padělání dokumentů, držení kradených věcí a aktuálně čelil dalšímu stíhání pro daňový únik. Konfiskace jeho majetku byla za daných okolností podle názoru Soudu přiměřená sledovanému cíli, takže k porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 2 ÚMLUVY

Stěžovatel Katsarov dále vznesl námitku porušení presumpce nevinny ve smyslu čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Soud si položil dvě otázky týkající se použitelnosti tohoto ustanovení na řízení o konfiskaci majetku. Zaprvé, zda jeho zabrání po odsouzení stěžovatele znamenalo vznesení nového „obvinění“, a zadruhé, i když by bylo třeba na tuto otázku odpovědět záporně, zda by se přesto měl čl. 6 odst. 2 použít k ochraně stěžovatele před domněnkami učiněnými během konfiskačního řízení.

Určení, zda bylo v rámci konfiskačního řízení vzneseno „trestní obvinění“ proti stěžovateli, odvisí od posouzení tří kritérií. Těmi jsou klasifikace řízení podle vnitrostátního práva, jeho povaha a druh a závažnost sankce, která mohla být stěžovateli uložena (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a 4 další, rozsudek pléna ze dne 8. června 1976, § 82). Pokud jde o první kritérium, řízení podle předmětného zákona není podle vnitrostátního práva trestní. Co se týče druhého a třetího kritéria, je zřejmé, že vnitrostátní soudy předpokládaly, že stěžovatel byl zapleten do nějaké další trestné činnosti nad rámec té, za kterou byl dříve odsouzen. Účelem tohoto řízení však nebylo jeho odsouzení a potrestání za drogovou kriminalitu. O výsledku řízení se také nečinil záznam do rejstříku trestů.

Z

Článek 6 odst. 2 Úmluvy přichází v úvahu jen v řízení, které je vedeno ve vztahu ke konkrétnímu „obvinění“. Jakmile byla obviněnému řádně prokázána vina, nemůže být čl. 6 odst. 2 použitelný ve vztahu k tvrzením o charakteru a chování obviněného při ukládání trestu nebo analogickém procesu, pokud taková obvinění nejsou takové povahy a stupně, že by se rovnala vznesení nového „obvinění“ ve smyslu výše uvedeném. Propadnutí majetku ve věci stěžovatele tedy nevedlo k vznesení nového obvinění, takže čl. 6 odst. 2 Úmluvy nebyl podle Soudu použitelný. Tuto námitku proto Soud prohlásil za neslučitelnou *ratione materie* s Úmluvou.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 7 ÚMLUVY A ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 7

Stěžovatelé Katsarov a Dimitrov dále tvrdili, že konfiskace jejich majetku představovala ve skutečnosti trest, který právní úprava v době spáchání trestného činu neumožňovala. První z nich v této souvislosti odkázal na článek 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, kdežto druhý na článek 7 Úmluvy.

Pojem „trestu“ podle článku 7 Úmluvy má autonomní význam. Výchozím bodem přezkumu je posouzení, zda

k zabrání majetku došlo po odsouzení za trestný čin. V úvahu mohou být vzaty i další faktory, a to povaha a účel daného opatření, jeho charakteristika podle vnitrostátního práva, postupy spojené s prováděním opatření a jeho závažnost (*G.I.E.M. S.R.L. a ostatní proti Itálii*, č. 1828/06 a 2 další, rozsudek velkého senátu ze dne 28. června 2018, § 210–211).

Pokud jde o první kritérium, oba stěžovatelé sice byli v minulosti odsouzeni za trestné činy, ale konfiskace majetku nebyla automatickým důsledkem odsouzení. Za tímto účelem proběhlo samostatné řízení. Předpokladem pro zabrání majetku bylo splnění několika podmínek, jako jsou existence majetku značné hodnoty, jeho kriminální původ a příčinná souvislost mezi trestnou činností a vznikem majetkového prospěchu. Jak dříve Soud dovodil, řízení o konfiskaci majetku nebylo řízením o trestním obvinění, jelikož sledovalo preventivní účel, tedy nikoli potrestání osob, ale identifikaci a odčerpání výnosů trestné činnosti. Řízení také bylo vedeno před občanskoprávními soudy podle pravidel zakotvených v občanském soudním řádu. Závažnost konfiskace je spíše relativní, jelikož jde čistě o

majetkové opatření. Toto kritérium každopádně nemůže samo o sobě vést k závěru o trestní povaze daného opatření (srov. [Bowler International Unit proti Francii](#), č. 1946/06, rozsudek ze dne 23. července 2009, § 65–67).

Stejně úvahy Soud vztáhl i k namítanému porušení článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě a obě námitky prohlásil za neslučitelné s ustanoveními Úmluvy a jejích protokolů *ratione materiae*.

Ne bis in idem

Rozsudek ze dne 31. srpna 2021 ve věci č. 45512/11 – Galović proti Chorvatsku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány neporušily stěžovatelovo právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát za týž čin dle článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, když jeho násilné chování vůči členům domácnosti nejprve stíhaly jako přestupky a následně i jako trestný čin týrání svěřené osoby a osob žijících ve společném obydlí. Obě řízení totiž sledovala komplementární cíle a byla dostatečně úzce časově a věcně propojená. Nedošlo ani k porušení práva stěžovatele na poskytnutí dostatečného času a možností k přípravě obhajoby a práva obhajovat se v trestním řízení za pomoci obhájce dle čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy, zatímco

k porušení jeho práva obhajovat se osobně dle téhož ustanovení došlo.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel dlouhodobě páchal domácí násilí na své partnerce, dvou dcerách a synovi. Verbálně i fyzicky je napadal, ponižoval a vyhrožoval jim smrtí. Stěžovatelovo jednání bylo nejprve kvalifikováno jako několik samostatných přestupků podle zákona o ochraně proti domácímu násilí. Byl uznán vinným ze spáchání přestupků v říjnu 2006, únoru a dubnu 2007, lednu a listopadu 2008 a bylo mu postupně uloženo několik krátkodobých trestů odnětí svobody v trvání několika desítek dnů.

Jelikož se intenzita stěžovatelových útoků stupňovala, jeho jednání bylo v listopadu 2008 kvalifikováno také jako trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí. Trestní stíhání se nejprve týkalo pouze incidentu ze dne 3. listopadu 2008, při němž stěžovatel verbálně i fyzicky napadl svou partnerku a dceru M. G., avšak později bylo rozšířeno na období od února 2005 do 4. listopadu 2008. Dle obžaloby představoval incident ze dne 3. listopadu 2008 pouze vyvrcholení dlouhodobých a stupňujících se projevů násilí stěžovatele vůči rodinným příslušníkům. Stěžovatel byl rozsudkem prvostupňového soudu v červenci 2009 shledán vinným ze spáchání trestných činů týrání svěřené osoby a týrání osob

Z

žijících ve společném obydlí, za což mu soud uložil úhrnný trest odnětí svobody v délce pěti let. Odvolací soud potvrdil výrok o vině a změnil výrok o výměře trestu. Nejvyšší soud k dovolání stěžovatele zrušil napadené rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

V období mezi vydáním kasačního rozhodnutí nejvyššího soudu a konáním nového veřejného jednání před odvolacím soudem stěžovatel požádal o možnost oslovit pět jím vybraných advokátů, neboť vypověděl plnou moc obhájci E. H. Soud jeho žádosti vyhověl. Stěžovatel si přesto žádného z těchto advokátů nevybral; nekomunikoval ani se soudem ustanoveným obhájcem S. A. O datu konání nového veřejného jednání odvolacího soudu byl stěžovatel informován s čtyřdenním předstihem. Odvolací soud na veřejném jednání znovu projednal odvolání stěžovatele, jež bylo sepsáno jeho původním obhájcem, a v listopadu 2009 rozhodl tak, že potvrdil výrok o vině a snížil výměru trestu. Stěžovatel ani soudem ustanovený obhájce S. A. se veřejného jednání před odvolacím soudem nezúčastnili. Nejvyšší soud stěžovatelovo dovolání odmítl, když neshledal,

že by souběžným potrestáním v trestním a přestupkovém řízení byla porušena zásada *ne bis in idem*. Stěžovatelova ústavní stížnost byla odmítnuta.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 A 3 PÍSM. B) A C) ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že mu nebyl poskytnut přiměřený čas k přípravě obhajoby, jelikož odvolací soud jej informoval o datu konání nového veřejného projednání věci pouze s čtyřdenním předstihem. Dále namítal, že došlo k porušení jeho práva na obhajobu a na osobní účast na jednání soudu.

Soud úvodem připomněl, že čl. 6 odst. 3 Úmluvy zakotvuje vybrané aspekty práva na spravedlivý trestní proces, jež představují nezbytné minimum procesních práv obviněného. Při posuzování namítaného porušení práva na poskytnutí přiměřeného času a možností k přípravě obhajoby je dle Soudu nutno přihlídnout k povaze a složitosti řízení, jakož i k fázi, ve které se řízení v době namítaného zásahu nacházelo. Ve vztahu

k projednávané věci Soud uvedl, že v novém řízení před odvolacím soudem bylo projednáváno výlučně stěžovatelovo odvolání ve znění, jež sepsal stěžovatelův původní obhájce E. H. Odvolací soud neprováděl nové dokazování. Procesní předpisy ve skutečnosti účastníkům ani neumožňovaly doplňovat nebo měnit jejich původní návrhy. S ohledem na tyto skutečnosti Soud dospěl k závěru, že oznámení data konání veřejného jednání odvolacího soudu s čtyřdenním předstihem bylo postačující a nepředstavovalo porušení stěžovatelových práv.

Právo obhajovat se za pomoci obhájce dle čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy patří rovněž k základním složkám práva na spravedlivý trestní proces, avšak nejedná se o právo absolutní a stát nemůže být činěn odpovědným za každé pochybení ustanoveného obhájce. Stát je povinen zasáhnout do vztahu mezi obviněným a obhájcem až tehdy, je-li právní pomoc poskytovaná obhájcem zcela zjevně neúčinná. Stěžovateli byl poskytnut dostatek času, aby si zvolil obhájce dle vlastního výběru. Tuto možnost však nevyužil, a proto byl i nadále formálně zastupován ustanoveným obhájcem S. A. K porušení práv stěžovatele na obhajobu v tomto směru tedy nedošlo.

Stěžovatel konečně namítal, že odvolací soud porušil jeho právo obhajovat se osobně, když mu neumožnil, aby se sám zúčastnil veřejného zasedání. Soud zdůraz-

nil, že se v minulosti zabýval řadou stížností proti žalovanému státu, kde byly nastoleny totožné námitky a kde konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy (srov. např. *Zahirović proti Chorvatsku*, č. 58590/11, rozsudek ze dne 25. dubna 2013, § 58–64). V projednávané věci nespatoval důvod, aby se od svých dřívějších závěrů odchýlil. Bez podrobnějšího zdůvodnění Soud proto rozhodl, že v důsledku nemožnosti účastnit se jednání odvolacího soudu došlo k porušení práv stěžovatele.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 7 K ÚMLUVĚ

Stěžovatel namítal, že jeho uznání vinným za přestupky na úseku ochrany proti domácímu násilí a následně za trestné činy týrání svěřené osoby a osoby žijící ve společném obydlí bylo v rozporu s jeho právem ne být souzen nebo trestán dvakrát za týž skutek (*ne bis in idem*) dle článku 4 protokolu č. 7 k Úmluvě.

Soud předně dospěl k závěru, že oba typy řízení, jež byla proti stěžovateli vedena, měly povahu trestního řízení ve smyslu relevantní judikatury Soudu (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a 4 další, rozsudek pléna ze dne 8. června 1976). Ve druhém kroku konstatoval, že trestní i přestupková řízení se alespoň zčásti týkala stejné věci (složka *idem*). Ačkoli byl rozsah trestního řízení podstatně širší než rozsah přestupkových řízení, jež se z povahy věci zabývala pouze několika

Z

izolovanými incidenty, je nepochybné, že trestní řízení tyto incidenty výslovně či nepřímo zahrnovalo také.

Nakonec se Soud zabýval otázkou, zda souběžný postih domácího násilí v rámci správní i trestní větve represivního systému představoval nepřipustné dvojí stíhání či potrestání za stejné jednání (složka *bis*). Připomněl, že dle judikatury (*A a B proti Norsku*, č. 24130/11 a 29758/11, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2016, § 130) je souběžný postih stěžovatelova jednání v trestní a správní rovině přípustný, pokud jsou tato řízení komplementární a dostatečně úzce časově a věcně propojená, takže dohromady spolu tvoří jeden souvislý celek. Naplnění podmínky dostatečné věcné propojenosti řízení je nutno posuzovat věcně a zohlednit zejména: a) zda předmětná řízení sledovala doplňkové cíle a reagovala na odlišné aspekty společensky nežádoucího chování, b) zda bylo zdvojení řízení pro stěžovatele předvídatelné, c) zda byla tato řízení vedena takovým způsobem, aby se předešlo nepříznivým důsledkům jejich zdvojení, jako je zejména dvojí shromažďování a hodnocení důkazů, a d) zda byly předchozí tresty zohledněny při ukládání pozdějších trestů.

Zaprvé, z Úmluvy plyne členským státům pozitivní závazek vytvořit účinný právní rámec pro předcházení, potlačování a postihování domácího násilí. Chorvatsko se dle Soudu rozhodlo dostát tomuto pozitivnímu závazku tím, že izolované případy domácího násilí umožnilo efektivně a urychleně trestat s využitím prostředků správního (přestupkového) práva, kdežto závažnější, dlouhodobější projevy domácího násilí prostřednictvím trestního postihu. Přestupková a trestní řízení tudíž v oblasti prevence a potlačování domácího násilí sledovala doplňkové cíle tak, aby byly oběti chráněny jak před jednotlivými incidenty, tak před soustavným násilným chováním pachatele. *Zadruhé*, duplicita řízení o přestupku a trestního řízení byla pro stěžovatele předvídatelná. Stěžovatel mohl a měl vědět, že pokud násilí vůči členům domácnosti nezanechá, jeho jednání bude moci být kvalifikováno souběžně jako přestupek a trestný čin. *Zatřetí*, pokud jde o způsob, jakým byla předmětná řízení vedena, Soud vyzdvihl, že trestní soud vzal všechna předchozí odsouzení za přestupek v potaz a vycházel z důkazního materiálu, který byl v těchto řízeních shromážděn. Skutečnost, že nařídil opětovný výslech některých svědků, je třeba podle

Soudu tolerovat s ohledem na nutnost zajistit respektování práv obhajoby v trestním řízení. *Začtvrté*, trest odnětí svobody, jenž byl stěžovateli uložen v rámci trestního řízení, nebyl nepřiměřený a byl uložen v takové výši, aby reflektoval předchozí sankce za přestupky. Ve světle těchto skutečností Soud shledal, že obě řízení byla z věcného hlediska vedena jeho kombinovaná a vzájemně související.

Nakonec se zabýval tím, zda byla mezi řízeními dostatečně úzká časová spojitost. Soud upozornil, že fenomén domácího násilí se vyznačuje specifickou dynamikou. Vnitrostátní orgány proto na dílčí projevy násilí vůči členům stěžovatelovy domácnosti reagovaly zahájením přestupkových řízení. Teprve, když naznaly, že opakované epizody domácího násilí v období posledních zhruba tří let překročily minimální práh společenské škodlivosti, jež je stanovena pro pokračující trestnou činnost týrání osob žijících ve společné domácnosti, zahájily trestního stíhání stěžovatele. Obžaloba byla podána dokonce ještě před tím, než rozsudek o posledním přestupku nabyl právní moci. Soud tak neměl pochyb o tom, že obě řízení na sebe časově bezprostředně navazovala.

S ohledem na výše uvedené proto konstatoval, že k porušení práva stěžovatele nebýt souzen nebo trestán dvakrát za stejné jednání ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě nedošlo, jelikož předmětná řízení spolu

dostatečně věcně a časově souvisela, takže dohromady tvořila jeden celek.

Vězeňské právo

Rozsudek ze dne 1. července 2021 ve věci č. 66424/09 – *Lestaw Wójcik proti Polsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně konstatoval neporušení práva stěžovatele na respektování rodinného života dle článku 8 Úmluvy, kterému vnitrostátní orgány v rámci výkonu trestu odnětí svobody opakovaně neudělily odměnu ve formě intimních návštěv manželky, když zohlednily především jeho chování, za které mu byly uděleny i kázeňské tresty.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel vykonával od roku 2007 trest odnětí svobody, během kterého průběžně žádal o umožnění intimních návštěv manželky kvůli udržování manželského pouta, početí dalšího potomka a dosaženému pokroku při jeho nápravě. Vězeňské orgány však část žádostí zamítly především z důvodu negativního chování stěžovatele, za které mu bylo uloženo i několik kázeňských trestů. Zamítnutí mělo podobu ručně dopsaných poznámek na žádostech s připojeným otiskem razítka zástupce ředitele věznice a podpisem. Stěžovatel násled-

Z

ně brojil proti neumožnění návštěv u vnitrostátního soudu. Ten nicméně na základě zpráv připravených vězeňskými orgány uvedl, že intimní návštěvy jsou součástí systému odměn, jehož smyslem je napomáhat resocializaci vězňů; neudělují se toliko za příležitostné projevy dobrého chování, ale za aktivní přístup k nápravě, resp. s ohledem na zvláštní okolnosti. To kvůli chování a trestům u stěžovatele nepřicházelo v úvahu. Nadto udržování pouta s manželkou mohlo probíhat prostřednictvím dozorovaných návštěv, korespondence či telefonních hovorů.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel na poli článku 8 Úmluvy namítal, že udílení odměn ve formě intimních návštěv na základě uvážení ředitele věznice či jeho zástupce je nepředvídatelné, nedosažitelné, systém je nepřiměřený, přičemž on si je díky svému chování zasloužil.

a) Obecné zásady

Soud uvedl, že státy mohou vězně povzbuzovat formou odměn, které představují výsady přiznávané či odpí-

rané vězeňskými orgány (*Boulois proti Lucembursku*, č. 37575/04, rozsudek velkého senátu ze dne 3. dubna 2012, § 97). Současně připomněl vývoj v několika evropských státech, které za účelem zlepšení podmínek umožňují intimní návštěvy ve věznicích. Tyto však mohou být odmítnuty kvůli zachování pořádku a předcházení zločinnosti, přičemž z Úmluvy nevyplývá pro státy povinnost upravit takové návštěvy; státy v tomto ohledu požívají široký prostor pro uvážení (*Epnors-Gefners proti Lotyšsku*, č. 37862/02, rozsudek ze dne 29. května 2012, § 62).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Stran povahy intimních návštěv Soud uvedl, že dle vnitrostátního práva byly součástí systému odměn buď za mimořádně dobré chování, anebo sloužily jako motivace. Jejich udílení spadalo do uvážení ředitele věznice či jeho zástupce po zohlednění chování vězně žádajícího o jejich umožnění. Současně právní předpisy nestanovily četnost či trvání těchto návštěv. Jednalo se tedy o výsadu udělenou vězni na základě zjištění mimořádně dobrého chování, nikoli o jeho právo. Dále vzal Soud v úvahu Pravidla OSN o minimálních standardech

zacházení s vězni, dle kterých systém výsad může být důležitým nástrojem v rámci politiky postupného sociálního začleňování vězňů. Konečně shledal, že ani CPT nic nenamítal proti polskému systému přiznávání intimních návštěv ve formě odměn.

Dle Soudu pobídky pro vězně taktéž předpokládají širokou normativní formulaci, která nemůže výslovně a vyčerpávajícím způsobem stanovit podrobnosti stran přístupu k nim. Z jejich povahy výsad pak vyplývá, že jejich udělení odvisí od zcela specifických okolností dané věci a konkrétního individuálního chování dotčené osoby, které musí být nutně hodnoceno případ od případu. Takový systém pobídek proto v sobě z podstaty zahrnuje uvážení ve vztahu k posuzování chování vězňů a udílení či odpírání určitých benefitů. Jejich podrobná úprava by však mohla omezovat možnost udílení odměn v situacích, které nebyly předpokládány. Zároveň je to udělení odměny, které vyžaduje zjištění, zda byly splněny konkrétní podmínky. Požadavek na podrobné vysvětlení důvodů, pro které odměna nebyla udělena s ohledem na nesplnění obecně formulované podmínky mimořádně dobrého chování, by tudíž vedl k obtížím.

Soud konstatoval, že dotčené pobídky budou zpravidla spadat do rozsahu soukromého či rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy, který nemůže být vyloučen tak, že vylučuje systém pobídek přiznávaných ve formě odměn vězňům za dobré chování.

Z

V tomto ohledu poznamenal, že vnitrostátní soud odkázal na stěžovatelovu neposlušnost a množství kázeňských postihů mu uložených, přičemž vycházel z podrobné zprávy připravené zástupcem ředitele věznice a jejími zaměstnanci, u kterých lze předpokládat, že měli přímý kontakt se stěžovatelem. Vnitrostátní soud stěžovateli vysvětlil, že takové chování vylučovalo, aby mu byla udělena jakákoliv odměna. Nadto jej upozornil, že k přiznání intimní návštěvy je nezbytná dlouhodobá a stabilní náprava, nikoli příležitostné projevy dobrého chování. Konečně vnitrostátní soud vzal též do úvahy, že nepřiznání návštěvy nenarušilo existenci rodinného pouta, když toto bylo v rozhodné době udržováno prostřednictvím dozorovaných návštěv, korespondencí a telefonními hovory. Uvedené důvody, vedoucí k neudělení odměny stěžovateli za mimořádně dobré chování v podobě intimních návštěv, jsou dle Soudu postačující, když současně bylo vnitrostátními orgány zohledněno nejen stěžovatelovo chování ve vězení v rozhodné době, ale i jeho rodinné vazby.

S ohledem na vnitrostátní úpravu a okolnosti projednávané věci Soud posléze konstatoval zásah do práva na respektování rodinného života stěžovatele ve smyslu Úmluvy (*mutatis mutandis* [Giszczak proti Polsku](#), č. 40195/08, rozsudek ze dne 29. listopadu 2011, § 27). Současně však při posuzování souladu tohoto zásahu musel zohlednit, že opatření bylo součástí systému výsad, jehož nedílnou součástí je uvážení. Zásah měl rovněž základ ve vnitrostátním právu a jeho cílem bylo zajištění kázně a nápravy vězňů.

Následně se Soud v rámci zhodnocení, zda se vnitrostátním orgánům podařilo nastolit rovnováhu mezi dotčenými zájmy, zaměřil na posouzení, zda opatření nebylo svévolné a očividně nerozumné. Vzal při tom v úvahu, že stěžovatel uváděl zájem na udržení manželských pout, početí dalšího potomka a dosažený pokrok při jeho nápravě ve vězení, kvůli čemuž si měl zasloužit udělení odměny. Jelikož vnitrostátní právo svěfovalo zamítnutí žádosti (a jeho odůvodnění) do rukou ředitele věznice či jeho zástupce, nepřihlédl k doprovodným poznámkám, učiněných toliko vychovatelem stěžovatele, když ty *stricto sensu* netvořily součást rozhodnutí, nadto byly nejasné a repetitivní. Zaměřil se proto na posouzení, zda v rámci přezkumu vnitrostátní soudy posoudily situaci stěžovatele v celé její šíři, s přihlédnutím k individuálním okolnostem a při poskytnutí nezbytného odůvodnění.

Vzhledem k výše uvedenému tak dle Soudu nelze učinit závěr, že by zásah byl založen na „nástroji bez rozlišovací schopnosti“ v rámci velkého množství dotčených osob, který diskriminačně zbavuje jednu skupinu vězňů práv dle Úmluvy či ukládá nerozlišující automatická omezení na všechny vězněné osoby (srov. [Hirst proti Spojenému království \(č. 2\)](#), č. 74025/01, rozsudek velkého senátu ze dne 6. října 2005, § 82). Konečně při zohlednění záznamů o stěžovatelově chování, především řady mu uložených kázeňských trestů, Soud nepovažoval neudělení této formy odměny v jeho případě za svévolné či zjevně nerozumné.

Dle Soudu proto nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Cizinecké právo

**Rozsudek ze dne 9. července 2021
ve věci č. 6697/18 –
M. A. proti Dánsku**

Velký senát Soudu šestnácti hlasy proti jednomu shledal, že uplatnění tříleté čekací doby, než mohl stěžovatel syrské státní příslušnosti po nabytí statusu tzv. dočasné ochrany požádat v Dánsku o sloučení s manželkou, představovalo porušení jeho práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy, neboť neumožňovalo zohlednění individuálních okolností jejich případu, konkrétně reálných vyhlídek na možnost vedení rodinného života v zemi původu s ohledem na tamní bezpečnostní situaci, kdy dle názoru Soudu po dvou letech trvání nepřekonatelných překážek pro vedení rodinného života v zemi původu nabývá zájem na sloučení rodiny větší důležitosti.

Z

podal novou žádost o sloučení rodiny. V té době pobýval v Dánsku dva roky a deset měsíců. Po doložení požadovaných dokumentů byl manželce stěžovatele povolen vstup do země.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že rozhodnutím dánských orgánů z roku 2016, kterým zamítly jeho žádost o sloučení s manželkou, došlo k porušení jeho práva na rodinný život ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud uvedl, že dosud neměl příležitost vyjádřit se k otázce, zda je uplatnění zákonné čekací doby pro umožnění sloučení rodiny osobám, které požívají statusu doplňkové nebo dočasné ochrany, v souladu s článkem 8 Úmluvy. Připomněl, že rozsah povinnosti státu přijmout na své území rodinné příslušníky osob, které zde již pobývají, závisí jak na konkrétních okolnostech týkajících se zúčastněných osob, tak na obecném zájmu. Je zde potřeba zohlednit míru, v jaké by byl fakticky narušen rodinný život, rozsah vazeb v přijímajícím

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel syrské státní příslušnosti uprchl v roce 2015 ze své země a přicestoval do Dánska. Zde mu byl udělen status tzv. dočasné ochrany, na jehož základě získal povolení k pobytu na jeden rok. To mu bylo následně každoročně o jeden rok prodlužováno. Imigrační orgány v jeho případě neshledaly, že by splňoval podmínky pro udělení statusu uprchlíka podle Ženevské úmluvy o uprchlících nebo pro udělení speciálního ochranného statusu. Po pěti měsících pobytu v Dánsku stěžovatel požádal o sloučení rodiny s jeho manželkou a dvěma dospělými dětmi. Jeho žádost byla v září 2016 zamítnuta z důvodu, že nesplňoval zákonnou podmínku tříletého předchozího pobytu na území a v jeho případě nebyly shledány žádné výjimečné okolnosti, které by odůvodňovaly potřebu dřívějšího sloučení rodiny. Tříletá čekací lhůta byla přijata v reakci na zvýšený počet příchozích migrantů v letech 2015 a 2016 do Evropy. Tato podmínka se přitom neuplatňovala na osoby s postavením uprchlíka ani se speciálním ochranným statutem. Stěžovatel se odvolal k nejvyššímu soudu, který zamítnutí jeho žádosti potvrdil. V roce 2018 stěžovatel

státě, zda existují nepřekonatelné překážky, aby rodina žila v zemi původu, jakož i to, zda tu hraje roli kontrola imigrace (*Jeunesse proti Nizozemsku*, č. 12738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 3. října 2014, § 107).

a) Judikatura Soudu k právu na sloučení rodiny

V následujících typech případů Soud odmítl konstatovat existenci pozitivního závazku státu povolit sloučení rodiny:

- i. Rodinný život vznikl v době, kdy si zúčastněné osoby musely být vědomy, že imigrační status jedné z nich je takový, že pokračování rodinného života v daném hostitelském státě je nejisté (*Jeunesse proti Nizozemsku*, cit. výše, § 108).
- ii. Osoba žádající o sloučení rodiny měla omezené vazby s hostitelskou zemí, což byl obvykle případ, kdy zde tato osoba pobývala pouze krátkou dobu nebo nelegálně (*a contrario, Jeunesse proti Nizozemsku*, cit. výše). Soud dosud v žádném případě nestanovil povinnost státu povolit sloučení rodiny cizinci, kterému bylo uděleno pouze krátkodobé

nebo přechodné povolení k pobytu, s rodinným příslušníkem, který na území hostitelského státu ještě nevstoupil.

- iii. Neexistovaly nepřekonatelné překážky, aby rodina pobývala v zemi původu osoby žádající o sloučení rodiny (*Gül proti Švýcarsku*, č. 23218/94, rozsudek ze dne 19. února 1996).
- iv. Osoba žádající o sloučení rodiny nemohla doložit, že má dostatečný a trvalý příjem, který není závislý na sociálních dávkách, na pokrytí základních životních nákladů svých rodinných příslušníků (*Hasanbasic proti Švýcarsku*, č. 52166/09, rozsudek ze dne 11. června 2013).

Soud se naopak přiklonil k existenci pozitivního závazku, když byly současně přítomny některé z následujících okolností:

- i. Osoba žádající o sloučení rodiny obdržela v hostitelské zemi trvalý pobyt nebo měla k dané zemi silné vazby (*Tuquabo-Tekle a ostatní proti Nizozemsku*, č. 60665/00, § 47).
- ii. Rodinný život vznikl v době, kdy žadatel již dosáhl v hostitelské zemi ustáleného pobytu (*Berrehab proti Nizozemsku*, č. 10730/84, rozsudek ze dne 21. června 1988, § 29).
- iii. Jak žadatel o sloučení rodiny, tak jeho rodinný příslušník již pobývali v hostitelské zemi (*Berrehab proti Nizozemsku*, cit. výše, § 29).

- iv. Byly ve hře děti, jelikož jejichž zájmům má být přisouzena patřičná váha (*Jeunesse proti Nizozemsku*, cit. výše, § 119–120).
- v. Existovaly nepřekonatelné překážky, aby rodina mohla vést rodinný život v zemi původu osoby žádající o sloučení (viz, *inter alia*, *Sen proti Nizozemsku*, č. 31465/96, rozsudek ze dne 21. prosince 2001).

V žádném z těchto případů se Soud nezabýval povahou imigračního statusu osoby žádající o sloučení rodiny – konkrétně postavením osoby s doplňkovou ochranou – ani dočasné povahy zamítavého rozhodnutí z důvodu zákonné čekací lhůty.

Ve vztahu k procesním požadavkům na řízení o žádostech o sloučení rodiny Soud poukázal na věc *Tanda-Muzinga proti Francii* (č. 2260/10, rozsudek ze dne 10. července 2014), ve které udělení víza pro účely sloučení rodiny trvalo tři roky a pět měsíců. V té věci shledal porušení článku 8 Úmluvy, neboť vnitrostátní řízení nebylo dostatečně pružné, rychlé a účinné. Uvedl, že na mezinárodní a evropské úrovni existuje shoda na tom, že uprchlíci mají mít přístup k řízení o sloučení rodiny za výhodnějších podmínek, než platí pro ostatní cizince.

Z

b) Prostor pro uvážení

Soud se dále zaměřil na otázku, jaký prostor pro uvážení mají státy při přijímání rozhodnutí v této oblasti, přičemž zohlednil následující faktory.

1. Úmluva a dosavadní judikatura

Soud předně připomněl, že ochrana na základě článku 8 není absolutní. Kontrola imigrace patří mezi legitimní cíle, kdy stát může zasahovat do práva na ochranu rodinného života; totéž platí i ve vztahu k pozitivním závazkům (*Haydarie proti Nizozemsku*, č. 8876/04, rozhodnutí ze dne 20. října 2005). Zároveň Soud uznal, že kontrola imigrace sleduje obecný zájem ekonomického blahobytu země, kdy státům obvykle náleží široký prostor pro uvážení (*Biao proti Dánsku*, č. 38590/10, rozsudek velkého senátu ze dne 24. května 2016, § 117).

Jiné argumenty však naopak svědčí ve prospěch užšího prostoru pro uvážení. Situace obecného násilí v zemi původu může dosahovat takové intenzity, kdy lze předpokládat, že každému navrátilivšímu by hrozilo skutečné nebezpečí špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Absolutní povaha práva přiznaného tímto

ustanovením neumožňuje žádné výjimky, zohledňování faktorů nebo vyvažování zájmů. Ani zvýšený příliv migrantů proto nemůže zprostit stát povinnosti plynoucí z uvedeného článku (*Khlaifia a ostatní proti Itálii*, č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2016, § 114). Daný faktor může také užít prostor státu při sledování spravedlivé rovnováhy mezi soupeřícími zájmy na poli článku 8 Úmluvy, kterými jsou zde zejména sloučení rodiny a kontrola imigrace. Zároveň ale v době hromadného přílivu žadatelů o azyl a značného omezení zdrojů by mělo spadat do prostoru pro uvážení přijímajících států rozhodnutí, zda dát přednost poskytnutí ochrany podle článku 3 Úmluvy většímu počtu takových osob před sledováním zájmu na sloučení rodiny na poli článku 8 Úmluvy jen některých z nich. Výše zmíněné procesní požadavky, které jsou kladeny na vyřizování žádostí o sloučení rodiny uprchlíků, se dle Soudu mají stejně uplatnit i na osoby požívající doplňkové ochrany, a to včetně osob, jimž hrozí nebezpečí špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy z důvodu obecné situace v jejich domovské zemi, která je podle všeho trvalého nebo dlouhodobého charakteru.

2. Kvalita parlamentního a soudního přezkumu

V souladu se zásadou subsidiarity je na Soudu, aby pečlivě přezkoumal argumenty, které byly zohledněny v rámci legislativního procesu a vedly k rozhodnutí zákonodárce, aby stanovil, zda byla dodržena spravedlivá rovnováha mezi soupeřícími zájmy státu či veřejnosti obecně a zájmy těch, kterých se právní úprava přímo dotýká (srov. [Correia de Matos proti Portugalsku](#), č. 56402/12, rozsudek velkého senátu ze dne 4. dubna 2018, § 129). Soud rovněž připomněl, že musí být dány pádné důvody k tomu, aby měl potřebu nahradit závěry vnitrostátních soudů, pakliže pečlivě přezkoumaly všechny skutkové okolnosti, uplatnily příslušné lidsko-právní standardy v souladu s Úmluvou a náležitě vyvážily zájmy jednotlivce se zájmy společnosti jako celku ([Levakovic proti Dánsku](#), č. 7841/14, rozsudek ze dne 23. října 2018, § 45).

3. Míra shody na vnitrostátní, mezinárodní a evropské úrovni

Soud neshledal na vnitrostátní, mezinárodní ani evropské úrovni jakýkoliv společný základ ve vztahu k požadavkům kladeným na délku čekacích lhůt pro umožnění podání žádosti o sloučení rodiny ze strany osob požívajících doplňkové ochrany nebo, jako v tomto případě, ochrany dočasné. Třebaže Dánsko není vázáno společným evropským azylovým systémem, samo unijní právo dává členským státům široký prostor pro uvážení

na poli slučování rodin poživatelů doplňkové ochrany, když ti jsou na rozdíl od uprchlíků vyloučeni z působnosti směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny.

4. Závěrečné úvahy

Soud se vzhledem k výše uvedenému domnívá, že by smluvním stranám měl být poskytnut široký prostor pro uvážení v rámci rozhodování, zda uložit čekací lhůtu pro podání žádosti o sloučení rodiny ze strany osob, kterým nebyl přiznán status uprchlíka, ale které požívají doplňkové nebo obdobně jako stěžovatel dočasné ochrany. Tento prostor pro uvážení států však není neomezený a podléhá přezkumu z hlediska požadavku na přiměřenost daného opatření. I když Soud nevidí důvod zpochybňovat opodstatněnost dvouleté čekací lhůty, se kterou pracuje i článek 8 směrnice o právu na sloučení rodiny, po uplynutí této doby nepřekonatelné překážky pro vedení rodinného života v zemi původu postupně nabývají na větší důležitosti. Soud připomněl, že ačkoliv článek 8 Úmluvy neukládá státu obecnou povinnost umožnit slučování rodin, požadavky Úmluvy musejí být praktické a účinné, nikoliv teoretické a iluzorní ([Muhammad a Muhammad proti Rumunsku](#), č. 80982/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2020, § 122).

Z

c) Použití výše uvedených zásad a úvah na projednávanou věc

Soud v projednávané věci musel z pohledu pozitivních závazků plynoucích z článku 8 Úmluvy posoudit, zda dánské orgány tím, že v září 2016 zamítly stěžovatelovu žádost o sloučení s jeho manželkou, dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi zde stojícími protichůdnými zájmy. Zatímco stěžovatel měl zájem na co nejdřívějším shledání se svou ženou, dánský stát měl zájem na kontrole imigrace jako prostředku pro zajištění hospodářského blahobytu země, jakož i na zajištění účinné integrace všech osob, kterým byla poskytnuta ochrana, za účelem zachování sociální soudržnosti. Poznamenal, že vyhovění žádosti o sloučení rodiny samo o sobě nemění povahu a právní základ pobytu osoby požívající dočasné ochrany v Dánsku, který zůstává dočasný.

1. Legislativní a právní rámec

Soud nezpochybnil, že zákonodárce rozlišuje mezi osobami, kterým byla poskytnuta ochrana z důvodu

individualizovaného ohrožení (tj. status uprchlíka dle Ženevské úmluvy a speciální ochranný status), a těmi, kterým byla poskytnuta ochrana z důvodu všeobecného ohrožení, tj. status dočasné ochrany. Zavedení tříleté čekací doby bylo odůvodněno zvýšeným počtem osob přicházejících do Evropy a mělo sledovat zajištění kontroly imigrace a zachování sociální soudržnosti ve společnosti. Vnitrostátní orgány se navíc samy zabývaly souladem přijímané úpravy s článkem 8 Úmluvy, ale judikatura Soudu v té době neposkytovala jasné vodítko, zda a do jaké míry je zavedení takové zákonné čekací doby s tímto ustanovením slučitelné.

Dle Soudu je ovšem tříletá čekací doba dle jakéhokoliv standardu dlouhá na to, aby byl člověk odloučen od své rodiny, v situaci, kdy je rodinný příslušník ponechán v zemi, která se vyznačuje svévolnými útoky a špatným zacházením s civilisty a kde existují nepřekonatelné překážky pro pokračování rodinného života. Skutečná doba odloučení by navíc vzhledem k přijímacím procesům byla ještě delší, což by jen prohloubilo narušení rodinného života a v tomto případě i manželského soužití

(Mehemi proti Francii č. 2, č. 53470/99, rozsudek ze dne 10. dubna 2003, § 45). Následný pokles počtu příchozích osob v letech 2016 a 2017 navíc nevedl k přehodnocení daného opatření.

2. Individuální okolnosti stěžovatele

Stěžovatel se svou manželkou vedou dlouhodobý rodinný život, kdy jejich manželství trvá již více než dvacet pět let. Stěžovatel uprchl ze Sýrie kvůli tamějšímu všeobecnému násilí. Svou manželku tam dle své výpovědi zanechal, neboť ji chtěl ušetřit útrap spojených s cestou do Evropy. Doufal ale, že se k němu bude moci co nejdříve připojit, jakmile se v hostitelské zemi usadí. V době podání žádosti stěžovatel v zemi pobýval pět měsíců a v době jejího konečného zamítnutí jeden rok a tři měsíce. V rozhodné době tedy měl sám pouze omezené a jeho manželka žádná vazby na hostitelský stát.

V zamítavém rozsudku o žádosti stěžovatele o sloučení rodiny nejvyšší soud zohlednil použitelné zásady na poli článku 8 Úmluvy včetně relevantní judikatury. Konstatoval, že i některé další smluvní státy uplatnily obdobná pravidla a samotný Soud dosud soulad čekacích lhůt s článkem 8 neposuzoval. Vzal v potaz rovněž důvodovou zprávu a celkové pozadí, které vedlo ke změnám právní úpravy. Uznal, že existují nepřekonatelné překážky, aby manželé vedli rodinný život v Sýrii; označil je

ale za dočasné. Pokud by se bezpečnostní situace v Sýrii během tří let nezlepšila, stěžovatel by posléze mohl dosáhnout sloučení s manželkou. Zároveň v případě výjimečných okolností – jako např. péče o těžce nemocné rodinné příslušníky – mohlo být sloučení rodiny povoleno i před uplynutím tříleté čekací doby. Vzhledem k tomu nejvyšší soud dospěl k závěru, že stanovení tříleté čekací doby nepřekročilo prostor pro uvážení státu.

Přestože Soud neshledal důvod zpochybnit tříletou čekací dobu, v projednávané věci tato lhůta znamenala, že stěžovatel neměl reálnou možnost dosáhnout individuálního posouzení, zda v případě jeho rodiny není opodstatněné uplatnit lhůtu kratší. Nebyl zde dán jakýkoliv prostor pro přezkum situace v zemi původu za účelem posouzení reálných vyhlídek rodiny zde znovu vést rodinný život. Dle názoru Soudu ale po uplynutí dvou let nabývají nepřekonatelné překážky pro vedení rodinného života v zemi původu postupně na důležitosti při posuzování dotčených zájmů. Byť článek 8 Úmluvy neukládá státům obecnou povinnost povolit na svém území sloučení rodiny, právo na respektování rodinného života musí být chráněno takovým způsobem, který ho činí praktickým a účinným, nikoliv teoretickým a iluzorním.

Z

3. Celkový závěr

S ohledem na všechny výše uvedené úvahy dospěl Soud k závěru, že i přes široký prostor pro uvážení došlo k porušení článku 8 Úmluvy, jelikož vnitrostátní orgány podrobením stěžovatele tříleté čekací době nenastolily spravedlivou rovnováhu mezi dotčenými zájmy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudkyně Mourou-Vikström ve svém nesouhlasném stanovisku označila daný závěr Soudu za velice direktivní či dokonce až preskriptivní, který odporuje zásadě, že právě smluvní státy mají prvořadou odpovědnost za kontrolu imigrace na svém území. Dle jejího názoru se dánské orgány jak při přijímání příslušné legislativy zavádějící tříletou čekací dobu, tak při posuzování projednávané věci pečlivě zabývaly možným dopadem na práva chráněná článkem 8 Úmluvy. S ohledem na zásadu subsidiarity a široký prostor pro uvážení nemělo být uplatnění tříleté čekací doby považováno za porušení Úmluvy.

Rozsudek ze dne 22. července 2021 ve věci č. 57035/18 – M. D. a A. D. proti Francii

Senát páté sekce Soudu šesti hlasy proti jednomu rozhodl, že zajištěním matky s čtyřměsíční dcerou v nevhodných podmínkách po nepřiměřenou dobu došlo k porušení článku 3 Úmluvy. Ve vztahu ke druhé z nich stejným poměrem hlasů shledal, že došlo i k porušení čl. 5 odst. 1 a 4, jelikož vnitrostátní orgány dostatečně nepřezkoumaly podmínky zákonnosti zajištění ani to, zda nebylo možné zvolit méně omezující opatření.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

První stěžovatelka uprchla z Mali kvůli tvrzené hrozbě ženské obřízky a nuceného sňatku. Přes Itálii dorazila v lednu 2018 do Francie. V červenci téhož roku porodila dceru (druhou stěžovatelku). Obě stěžovatelky byly umístěny do detenčního střediska před plánovaným převozem do Itálie, která měla posoudit jejich žádost o azyl.

Poté, co stěžovatelka odmítla nastoupit do letadla, vnitrostátní soudy jí prodloužily pobyt v detenčním středisku o 28 dní. Proti tomuto rozhodnutí stěžovatelka podala žádost o předběžné opatření Soudu, který žádosti vyhověl a nařídil vnitrostátním orgánům její propuštění. Celkem tedy stěžovatelky ve středisku strávily 11 dní.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelky předně namítaly, že umístěním do správní detence byly vystaveny nelidskému a ponižujícímu zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Soud připomněl, že umístění nezletilých dětí do správního zajištění vyvolává specifické otázky, protože bez ohledu na to, zda mají doprovod, jsou zranitelné a vyžadují zvláštní péči vzhledem ke svému věku a nedostatečné samostatnosti (*Popov proti Francii*, č. 39472/07 a 39474/07, rozsudek ze dne 19. ledna 2012, § 91). Co se týče detence dětí s doprovodem, Soud posuzuje zejména tři kritéria: věk dětí, vhodnost či nevhodnost prostor s ohledem na jejich specifické potřeby a délku jejich zajištění (*R. M. a ostatní proti Francii*, č. 33201/11, rozsudek ze dne 12. července 2016, § 70). Skutečnost, že matka během doby zajištění doprovází své dítě, nezabývá stát závazku chránit nezletilce a přijímat odpovídající opatření v rámci pozitivních závazků vyplýva-

ujících z článku 3 Úmluvy. Rozhodující je tu situace zvláštní zranitelnosti nezletilého dítěte, která převažuje nad postavením jeho rodiče jakožto cizince pobývajícího neoprávněně na území daného státu (*A. B. a ostatní proti Francii*, č. 11593/12, rozsudek ze dne 12. července 2016, § 110).

Pokud jde o kritérium věku dítěte, v den správního zajištění se jednalo o čtyřměsíčního kojence. I když je věk pouze jedním ze tří kritérií, která je třeba posoudit společně, Soud připomíná, že ve věci *A. M. a ostatní proti Francii* (č. 24587/12, rozsudek 12. července 2016) shledal porušení článku 3 u dětí ve věku dva a půl roku a čtyři měsíce.

Jde-li o kritérium materiálních podmínek, Soud poznamenal, že dotčené středisko sice patří mezi místa oprávněná přijímat rodiny, ale nachází se v blízkosti pařížského letiště Charles de Gaulle, takže zajištěné osoby jsou vystaveny závažné hlukové zátěži, kterou nadto zhoršují i hlášení střediska přes reproduktor. Oplocené nádvoří určené pro rodiny sice chrání zástěna, ale v den příjezdu stěžovatelek bylo od prostoru pro muže odděleno pouze pletivem. Přestože je k dispozici vybavení pro děti, je značně nepřizpůsobené specifickým potřebám kojenců.

Přestože se strany neshodly na rozsahu funkčnosti topení nebo na problémech s kojením, na které poukázala první stěžovatelka, podle Soudu podmínky v de-

Z

tenčním středisku nebyly dostatečně uzpůsobeny pro kojence a jeho matku a pravděpodobně měly na druhou stěžovatelku zvláště škodlivý účinek.

K poslednímu kritériu délky zajištění u nezletilých Soud připomněl rozsudek *R. M. a ostatní proti Francii* (cit. výše), kde shledal, že u krátkodobého zajištění nezletilých dětí nemusí být práh závažnosti článku 3 Úmluvy nutně překročen v důsledku samotných materiálních podmínek detence, byť se zdají být významným zdrojem stresu a úzkosti. Na druhou stranu u delší doby zajištění dochází k opakování a hromadění následků, zejména na psychické a emoční úrovni, což nutně vede k takovým negativním dopadům na malé dítě, které již práh závažnosti článku 3 překračují. Plynutí času má zde tedy prvořadý význam. Délka zajištění je ještě více rozhodujícím faktorem v případě, kdy – tak jako v projednávané věci – je dítě umístěno v prostoru, který není uzpůsoben jeho potřebám.

Soud dále uvedl, že i kdyby vnitrostátní orgány podnikly všechny nezbytné kroky k co nejrychlejšímu transferu, a omezily tak dobu trvání zajištění na minimum,

absolutní povaha práva chráněného článkem 3 neumožňuje, aby byl nezletilec s doprovodem držen ve výše popsaných podmínkách po dobu, jejíž nepřiměřená délka přispěla k překročení prahu závažnosti. Soud nadto zdůraznil, že chování rodiče, v tomto případě odmítnutí nastoupit k odletu, není určující pro rozhodnutí, zda byl u nezletilce překročen tento práh. Zajištění čtyřměsíčního kojence v popsaných podmínkách, trvající jedenáct dní a ukončené až předběžným opatřením Soudu, je tedy s ohledem na požadavky vyplývající z článku 3 Úmluvy nepřiměřené (viz také *R. M. a ostatní proti Francii*, cit. výše, kde ke shledání porušení stačilo zajištění po sedm dní).

Vzhledem k velmi nízkému věku druhé stěžovatelky, podmínkám panujícím v detenčním středisku a délce zajištění Soud shledal, že ji orgány vystavily zacházení, které překročilo práh závažnosti vyžadovaný článkem 3 Úmluvy. S ohledem na nedělitelná pouta mezi matkou a jejím čtyřměsíčním dítětem, jakož i na interakce vyplývající z kojení a sdílených emocí Soud dospěl ke stejnému závěru též ve vztahu k první stěžovatelce. Došlo

tedy k porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k oběma z nich.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Dále stěžovatelky namítaly, že zajištění nezletilého dítěte je v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

Soud připomněl, že zbavení svobody musí být provedeno řádně a v souladu se zákonem (A. B. a ostatní proti Francii, cit. výše, § 119–123). Má-li opatření odpovídat čl. 5 odst. 1 písm. f), postačuje probíhající řízení o vyhoštění a to, že opatření bylo přijato za účelem jeho výkonu. U nezletilce však musí být opatření nezbytné k dosažení sledovaného cíle, kterým je vyhoštění rodiny. Ve věci *Popov proti Francii* (cit. výše, § 119) Soud shledal porušení čl. 5 odst. 1, jelikož úřady nepřezkoumaly, zda bylo správní zajištění posledním možným opatřením, které nelze nahradit jinak. Umístění a zajištění dítěte doprovázejícího své rodiče tedy splňuje požadavky čl. 5 odst. 1 písm. f) pouze za podmínky, kdy vnitrostátní orgány dospějí k závěru, že není možné použít žádné jiné opatření méně omezující svobodu (A. M. a ostatní proti Francii, cit. výše, § 67).

V projednávané věci vnitrostátní úprava stanovila, že ke správnímu zajištění nezletilce lze přistoupit až jako k poslednímu možnému opatření na co nejkratší dobu. Soud proto ověřoval, zda bylo dotčené opatření

nezbytné k dosažení cíle, který mělo sledovat. S odkazem na zjištěné informace o podmínkách zajištění, které vedly k závěru o porušení článku 3 Úmluvy (viz výše), přitom dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány účinně neověřily, zda umístění první stěžovatelky v doprovodu jejího nezletilého dítěte do správní detence a poté prodloužení této detence skutečně nebylo možné nahradit méně omezujícím opatřením. Ve vztahu ke druhé stěžovatelce proto došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Stěžovatelky nakonec namítaly, že druhá z nich neměla k dispozici účinný opravný prostředek dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy, kterým by mohla napadnout zákonnost svého umístění a držení v detenci.

Podle Soudu vnitrostátní soudy, které rozhodovaly v projednávané věci, nevaly dostatečně v potaz konkrétní podmínky panující v příslušném zařízení, když se omezily na konstatování, že toto zařízení je oprávněno přijímat rodiny, disponuje potřebným vybavením a zajištění bude trvat omezenou dobu. Nezhlednily náležitě ani skutečnost, že se jednalo o kojence. U nezletilé stěžovatelky tedy neproběhl přezkum všech podmínek zákonnosti zajištění vyžadovaným ustanovením čl. 5

Z

odst. 1 Úmluvy. Tím ve vztahu k ní došlo i k porušení čl. 5 odst. 4.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Podle nesouhlasného stanoviska soudkyně Mourou-Vikström odsouzení Francie na poli článku 3 Úmluvy v projednávané věci znamená vážné oslabení dublinského azylového systému. Pokud by každý žadatel o azyl obcházel pravidla tajným odchodem do jiného státu, než je stát prvního vstupu, jako to učinila první stěžovatelka, dublinský systém by pravděpodobně nefungoval. Nadto stěžovatelka nijak neprokázala, že by jí v Itálii hrozilo špatné zacházení, případně že by tam došlo k odebrání jejího dítěte.

K porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy soudkyně zdůraznila, že vnitrostátní právo stanovilo přísná pravidla pro umístění do správní detence včetně odmítnutí odcestovat. Proto vnitrostátní orgány věc správně posoudily, a až když první stěžovatelka odmítla nastoupit do letadla, umístily ji do detenčního střediska. Předtím naopak orgány upřednostnily alternativní opatření, když stěžovatelku ponechaly v jiném dočasném bydlišti. Přemístění

do detence tak bylo opravdu až posledním možným opatřením k zaručení převozu do Itálie k posouzení její azylové žádosti. Z obdobných důvodů soudkyně nesouhlasila ani se závěrem o porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Přístup většiny dle ní přispívá k postupné erozi dublinského systému a zároveň představuje riziko použití dětí jako nástroje k obcházení evropských azylových pravidel.

Životní prostředí

Rozsudek ze dne 1. července 2021 ve věci č. 56176/18 a 5 dalších – *Association Burestop 55 a ostatní proti Francii*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož vnitrostátní soudy v důsledku nadměrně zužujícího výkladu právní úpravy neuznaly aktivní legitimaci nevládní environmentální organizace v řízení o odškodnění za nedostatečné informování veřejnosti o plánovaném projektu úložiště radioaktivního odpadu. Rovněž jednomyslně Soud shledal neporušení článku 10 Úmluvy

v souvislosti s tím, že dalším stěžovatelským organizacím v tomto řízení nebylo meritorně vyhověno.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stížnost podalo šest francouzských nevládních organizací, které působí v oblasti ochrany životního prostředí a které dlouhodobě vystupují proti projektu úložiště radioaktivního odpadu v regionu Grand Est, nazvaném „Cigeo“. Tento projekt je v gesci národní agentury pro nakládání s radioaktivním odpadem (ANDRA); pokud získá potřebná povolení, zahájení realizace se předpokládá na rok 2023 nebo 2024. V roce 2009 zveřejnila ANDRA výzkumnou zprávu, dle níž jsou environmentální rizika projektu nízká. V roce 2012 stěžovatelské organizace ANDRA písemně upozornily, že informace ve zprávě jsou mylné a zavádějící. V roce 2013 podaly tyto organizace žalobu, kterou se domáhaly odškodnění za nemajetkovou újmu způsobenou nedostatečným informováním veřejnosti ve smyslu zákona o životním prostředí; ANDRA dle nich totiž ve zprávě záměrně uvedla neúplné vědecké údaje.

V roce 2015 prvostupňový soud tuto žalobu zamítl s odůvodněním, že stěžovatelským organizacím chybí aktivní legitimace. Takovou žalobu totiž mohou podat pouze veřejné orgány, které si danou zprávu objednaly, resp. pro něž je určena; u stěžovatelských organizací

podávání obdobných žalob nespadá do předmětu jejich činnosti.

Stěžovatelské organizace podaly odvolání. Odvolací soud v roce 2017 potvrdil prvostupňový rozsudek v rozsahu, v němž se týkal závěru o absenci aktivní legitimace u organizace MIRABEL-LNE. Ve vztahu k pěti ostatním organizacím tento rozsudek zrušil s poukazem na to, že předmětem jejich činnosti je boj proti environmentálním a zdravotním rizikům spojeným s jadernou energií; u organizace MIRABEL-LNE je však cíl činnosti vymezen obecněji, a to jako ochrana životního prostředí. Ve věci samé odvolací soud žalobě nevyhověl s odůvodněním, že na straně žalovaného subjektu nelze identifikovat zavinění. Dovolání stěžovatelských organizací bylo v roce 2018 zamítnuto.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Na poli čl. 6 odst. 1 podala stížnost pouze organizace MIRABEL-LNE. Namítala porušení práva na přístup k soudu, jelikož její žaloba byla zamítnuta pro nedostatek aktivní legitimace.

a) K přijatelnosti

Soud konstatoval, že cílem žaloby vznesené stěžovatelskými organizacemi bylo získat odškodnění za nemajet-

Z

kovou újmu způsobenou údajně nedostatečným informováním veřejnosti o plánovaném projektu ze strany ANDRA. Jednalo se zde tedy nejenom o otázku veřejného zájmu, ale i o právo občanské povahy, přiznané vnitrostátní právní úpravou stěžovatelským organizacím, přičemž dané řízení bylo pro toto právo přímo určující. Ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy je tudíž v této věci ve své občanskoprávní složce použitelné (srov. *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif stop Melox et Mox proti Francii*, č. 75218/01, rozhodnutí ze dne 28. března 2006).

b) K odůvodněnosti

Soud připomněl, že každé omezení práva na přístup k soudu musí sledovat legitimní cíl a zachovat rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (*Zubac proti Chorvatsku*, č. 40160/12, rozsudek velkého senátu ze dne 5. dubna 2018, § 78). V projednávané věci shledaly vnitrostátní soudy nedostatek aktivní legitimace u organizace MIRABEL-LNE z důvodu, že dle jejich názoru neexistuje dostatečná

spojitost mezi předmětem činnosti této organizace a povahou kolektivních zájmů, které měly být předmětnou žalobou prosazeny. Vláda uvedla, že cílem tohoto omezení práva na přístup k soudu je zabránit zahlcení soudů, jakož i případnému zneužití ze strany některých sdružení. Soud s ní souhlasil v tom, že uvedený cíl nelze považovat za nelegitimní. Argumentace příslušných soudů však byla dle Soudu v projednávané věci vnitřně rozporná: soudy totiž spatřovaly rozhodující rozdíl v závislosti na tom, zda byl předmět činnosti dané organizace vymezen jako boj proti environmentálním a zdravotním rizikům spojeným s jadernou energií (kde aktivní legitimaci uznaly) nebo jako ochrana životního prostředí (kde aktivní legitimaci neuznaly). Uvedené dva cíle se přitom zjevně překrývají. Jinými slovy, vnitrostátní soudy vyložily předmět činnosti u organizace MIRABEL-LNE příliš zužujícím způsobem, a to tím spíše, že stanovily tohoto sdružení v rozhodné době zahrnovaly mezi její cíle i předcházení „technologickým rizikům“. Došlo tedy k nepřiměřenému a zjevně nerozum-

nému zásahu do práva na přístup k soudu, a tudíž i k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Zbýlých pět stěžovatelských organizací namítalo porušení práva na informace v důsledku toho, že ANDRA nedostála své zákonné povinnosti informovat veřejnost o rizicích plánovaného projektu a že vnitrostátní soudy nevyhověly jejich žalobě.

a) K přijatelnosti

Soud předně připomněl, že z článku 10 Úmluvy neplyne státům pozitivní závazek z vlastní iniciativy sbírat a rozšiřovat informace; takový závazek nicméně může vzniknout, pokud o tom rozhodne vnitrostátní soud nebo pokud je přístup k daným informacím pro jednotlivce klíčový z hlediska výkonu jeho práva na svobodu projevu (*Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku*, č. 18030/11, rozsudek velkého senátu ze dne 8. listopadu 2016, § 156). V projednávané věci měla ANDRA dle vnitrostátního práva povinnost zpřístupnit veřejnosti informace týkající se nakládání s radioaktivním odpadem. Ve smyslu rozsudku odvolacího soudu z roku 2017 z toho plynula i povinnost této instituce informovat z vlastní iniciativy veřejnost o vývoji projektu Cigeo. Dle Soudu se tu tedy jedná o situaci, kdy je závazek státu zpřístupnit veřejnosti informace založen tím, že

přístup k těmto informacím je klíčový pro výkon práva jednotlivce na svobodu projevu.

V citované věci *Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku* Soud dále uvedl, že při posouzení toho, zda v konkrétním případě došlo v důsledku odmítnutí žádosti o zpřístupnění informací k zásahu do svobody projevu, jsou relevantní čtyři kritéria: zaprvé, účel žádosti o informace, zadruhé, povaha požadovaných informací, zatřetí, role stěžovatele, a začtvrté to, zda je předmětná informace již připravena a k dispozici (§ 157–170 rozsudku). Soud v návaznosti na to dodal, že obdobná kritéria lze použít i v projednávané věci, kde se nejednalo o odmítnutí žádosti o informace, ale o údajné poskytnutí zavádějících, nepřesných či neúplných informací ze strany veřejného orgánu, který má dle vnitrostátního práva v dané oblasti informační povinnost. Takový postup se totiž dle Soudu rovná odmítnutí informovat.

Pokud jde o první zmíněné kritérium, v projednávané věci bylo posláním stěžovatelských organizací zejména informovat veřejnost o environmentálních a zdravotních rizicích spojených s projektem Cigeo. Předmětné informace, týkající se právě těchto rizik, byly tedy stěžejní pro výkon práva stěžovatelských organizací na rozšiřování informací. Při druhém kritériu je potřeba zjistit, zda se jednalo o informace o otázce veřejného zájmu. V projednávané věci není o naplnění této podmínky sporu. Co se týče třetího kritéria, Soud zdůraznil,

Z

že nevládním organizacím patří v oblasti ochrany životního prostředí důležitá role „hlídacího psa“, což platí i pro stěžovatelské organizace. Čtvrté kritérium je v projednávaném případě splněno již z povahy věci. Na základě uvedeného Soud rozhodl, že ustanovení článku 10 Úmluvy je zde použitelné.

b) K odůvodněnosti

Soud úvodem podtrhl, že právo na přístup k informacím by bylo zbaveno svého obsahu, pokud by poskytnutá informace byla zavádějící, nepřesná či neúplná. Jinými slovy, z tohoto práva lze vyvodit nárok na hodnověrnou informaci, a to zejména v případech, kdy vnitrostátní právo zakotvuje informační povinnost státu. Pokud má být uvedené právo účinné, je nutné, aby v případě sporu byl pro zúčastněné strany k dispozici procesní prostředek, který umožní přezkoumání obsahu a kvality poskytnutých informací, a to v rámci kontradiktorního řízení. Takový prostředek má zvláštní význam v situaci, kdy se jedná o informace týkající se projektu, který zahrnuje značné environmentální riziko, tak jako je tomu v projednávané věci.

V návaznosti na to se Soud zaměřil na řízení o žalobě stěžovatelských organizací, kterou se tyto domáhaly odškodnění za nemajetkovou újmu způsobenou nedostatečným informováním veřejnosti ze strany ANDRA. Poukázal na to, že toto řízení bylo kontradiktorní a stěžovatelské organizace zde mohly v plné míře předložit svoje argumenty. Odvolací soud posléze dospěl k závěru, že na straně ANDRA nedošlo k zavinění, přičemž tento závěr opřel o náležité a podrobné odůvodnění. Stěžovatelské organizace navíc mohly podat proti jeho rozsudku dovolání, čehož také využily. Dle Soudu tedy tyto organizace měly v projednávané věci k dispozici procesní prostředek, který v rámci plně kontradiktorního řízení umožnil účinnou kontrolu dodržení informační povinnosti ze strany ANDRA. K porušení článku 10 Úmluvy tudíž nedošlo.

Zdravotnické právo

Rozsudek ze dne 20. července 2021 ve věci č. 12886/16 – *Polat proti Ra-* *kousku*

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že došlo k porušení článků 8 a 9 Úmluvy v důsledku provedení pitvy stěžovatelčina zemřelého syna proti její vůli, jakož i článku 8 samostatně v souvislosti s tím, že stěžovatelka nebyla informována o rozsahu pitvy. Soud dále pěti hlasy proti dvěma rozhodl, že není nutné se zabývat námitkou na poli článku 13 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka v roce 2006 otěhotněla. Při předporodních vyšetřeních byly u plodu zjištěny symptomy vzácné genetické vady. Lékaři stěžovatelku informovali, že její dítě s velkou pravděpodobností nepřežije. Zmínili rovněž, že bude posléze potřeba provést pitvu dítěte, aby bylo možné stanovit přesnou příčinu smrti a posoudit, zda se daná vada může vyskytnout i u potomků stěžovatelčiných starších dětí. Stěžovatelka a její manžel odmítli dát souhlas s pitvou dítěte, a to z náboženských důvodů. Uvedli, že dle muslimské víry, k níž se hlásí, je

potřeba tělo před pohřbem rituálně omýt a pro tento účel má zůstat co nejvíce nedotčeno.

Syn stěžovatelky se narodil předčasně v 25. týdnu těhotenství a navzdory intenzivní lékařské péči o dva dny později zemřel. Po smrti dítěte se lékaři znovu dotázali stěžovatelky a jejího manžela, zda souhlasí s pitvou. Tito opět odmítli. Vedoucí lékař jim sdělil, že pitva bude přesto provedena, a to na základě ustanovení zákona o nemocnicích, které umožňuje pitvu zemřelých osob i bez souhlasu příbuzných, pokud je to nezbytné z důvodu vědeckých zájmů, a to zejména za účelem vyjasnění diagnózy.

Pitva potvrdila diagnózu, na niž měli lékaři podezření již před porodem. Během pitvy byly z těla odebrány téměř všechny vnitřní orgány, které pak nemocnice uchovávala za účelem bližšího zkoumání následných patologických změn. Odstraněna byla i velká část močového ústrojí, což způsobilo, že již nebylo rozpoznatelné pohlaví dítěte. Tělo bylo naplněno vatou. Rodiče byli informováni o provedení pitvy, nikoliv však o jejím rozsahu. Při předání rodičům bylo tělo dítěte oblečeno, a rozsah pitvy tudíž nebyl zjevný. Rodiče předpokládali, že tělo je ve stavu vhodném pro převoz do Turecka, kde bude pohřbeno v souladu s předpisy muslimské víry.

Rozsah pitvy vyšel najevo až při přípravách pohřbu, který se měl konat ve stěžovatelčině rodné vesnici

Z

v Turecku za účasti několika stovek smutečních hostů. Stěžovatelka při pohledu na tělo omdlela, návštěvníci pohřbu byli pohoršeni a celý obřad musel být zrušen, neboť nemohlo dojít k rituálnímu omytí těla, které se liší v závislosti na pohlaví zemřelého, jež ovšem nebylo patrné. Tělo muselo být následně pohřbeno jinde a bez obřadů. Po návratu do Rakouska stěžovatelka požadovala navrácení odebraných orgánů, aby je mohla pohřbít v Turecku spolu s tělem svého syna. Nemocnice nejprve vynětí orgánů popřela a vydala je až s několika-měsíčním odstupem po intervenci nemocničního ombudsmana.

V roce 2010 podala stěžovatelka občanskoprávní žalobu proti provozovateli nemocnice, v níž se domáhala náhrady škody a nemajetkové újmy. Prvostupňový soud žalobě vyhověl a konstatoval, že v projednávané věci nebyl dán dostatečný vědecký zájem na provedení pitvy a lékaři chtěli pouze ukojit svou zvědavost. Odvolací soud rozhodnutí zrušil z procesních důvodů. V novém rozhodnutí prvostupňový soud opět žalobě vyhověl. Odvolací soud žalobu následně zamítl, shledal dostatečný vědecký zájem na potvrzení pravděpodob-

né diagnózy a rozhodl, že lékaři neměli informační povinnost. Nejvyšší soud zamítl dovolání stěžovatelky s tím, že diagnostické nejasnosti byly dostatečným důvodem pro provedení pitvy a že lékaři se zachovali správně, když do detailů nepopisovali důsledky pitvy, které však pro stěžovatelku nemohly být nepředvídatelné.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 8 A 9 ÚMLUVY (PROVEDENÍ PITVY)

Stěžovatelka namítala, že provedením pitvy bez jejího svolení došlo k porušení jejího práva na respektování soukromého a rodinného života podle článku 8 Úmluvy a práva na svobodu náboženského vyznání podle článku 9.

Soud nejprve s poukazem na svoji předchozí judikaturu konstatoval, že na projednávanou věc se vztahují obě dovolávaná ustanovení. Odstranění orgánů či tkání zemřelého bez souhlasu jeho příbuzných spadá pod jejich „soukromý život“ (*Petrova proti Lotyšsku*, č. 4605/05, rozsudek ze dne 24. června 2014, § 77). Způsob

pohřbívání mrtvých představuje stěžejní prvek praktikování náboženství (*Johannische Kirche a Peters proti Německu*, č. 41754/98, rozhodnutí ze dne 10. července 2001).

Dále Soud shledal, že provedením pitvy stěžovatelčina syna proti její vůli došlo k zásahu do uvedených práv, který byl nicméně v souladu se zákonem a sledoval legitimní cíl, jmenovitě ochranu veřejného zdraví. Zbývalo tedy odpovědět na otázku, zda byl daný zásah přiměřený.

Dle Soudu v projednávané věci vyvstává otázka, zda a za jakých okolností má být blízkým příbuzným zemřelého přiznáno právo uplatnit námitky vůči pitvě z důvodů spojených se soukromým životem a náboženstvím, pokud je tato pitva zjevně opodstatněná zájmy souvisejícími s ochranou veřejného zdraví. Jinými slovy, je zde potřeba provést vyvažování soupeřících soukromých a veřejných zájmů.

Podle rakouské právní úpravy má být v případě úmrtí ve veřejné nemocnici provedena pitva – bez ohledu na udělení souhlasu ze strany příbuzných –, pokud to nezbytně vyžaduje mj. vědecký či jiný veřejný zájem. Soud v této souvislosti vzal na vědomí tvrzení vlády, dle něhož byl pokrok v moderní medicíně dosažen i díky možností provádět pitvy zemřelých bez ohledu na náboženskou či jiná přesvědčení jejich příbuzných. Soud rovněž poukázal na dlouholetou tradici pitevního práva

v Rakousku, které je zde vnímáno jako součást svobody vědeckého bádání. I v projednávané věci existoval dle Soudu naléhavý vědecký zájem k provedení pitvy, jelikož se jednalo o vzácnou genetickou vadu, která zatím nebyla vědecky dostatečně objasněna.

Zároveň však Soud konstatoval, že rakouská právní úprava ponechává lékařům jistý prostor pro uvážení: provedení pitvy je možné jen v případě, že je to „nezbytné“ pro dosažení vědeckého zájmu; toto uvážení se týká i rozsahu pitvy. Je zde tedy možné realizovat vyvažování dotčených práv a zájmů. V projednávané věci nicméně dle Soudu k takovému vyvažování ve skutečnosti vůbec nedošlo. Personál nemocnice nezohlednil důvody, pro které stěžovatelka odmítala pitvu svého dítěte. Odvolací soud se rovněž nezabýval poměřováním důležitosti vědeckého zájmu na provedení pitvy a soukromým zájmem stěžovatelky na tom, aby tělo jejího syna zůstalo pro účely náboženského pohřbu co nejvíce nedotčeno. Ani nejvyšší soud se dostatečně nevypořádal s otázkou základních práv stěžovatelky a „nezbytnosti“ namítaného zákroku.

Vnitrostátní orgány tedy nenastolily spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími zájmy, což představuje porušení článků 8 a 9 Úmluvy.

Z

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY (INFORMOVÁNÍ O ROZSAHU PITVY)

Stěžovatelka dále namítala, že nemocnice nesplnila svou povinnost informovat ji o rozsahu pitvy a odstranění vnitřních orgánů jejího zesnulého syna.

Soud opět s odkazem na svou předchozí judikaturu uvedl, že namítaná situace spadá pod právo na respektování soukromého a rodinného života (např. *Hadri-Vionnet proti Švýcarsku*, č. 55525/00, rozsudek ze dne 14. února 2008, § 52).

Dále Soud shledal, že rakouské právo výslovnou informační povinností v dotčených situacích neupravuje. To však dle Soudu samo osobě nezakládá porušení pozitivních závazků státu vyplývajících z článku 8 Úmluvy. Je potřeba posoudit, zda vnitrostátní orgány podnikly rozumné kroky, aby stěžovatelce poskytly informace ohledně rozsahu pitvy jejího dítěte.

Soud zdůraznil, že stěžovatelka se nacházela v situaci, kdy právě přišla o dítě. Neměla ani možnost zamezit tomu, aby na těle dítěte byla provedena pitva. Za

takových okolností měl dle Soudu personál nemocnice jednat se stěžovatelkou s vysokou mírou citlivosti a opatrnosti, a to tím spíše, že stěžovatelka je uvědomila o důvodech, pro něž nesouhlasila s pitvou. Soud vzal na vědomí argumentaci nejvyššího soudu, který uvedl, že neposkytnutí podrobných informací mohlo být v takovém případě ke stěžovatelce šetrnější. To dle Soudu může skutečně v některých situacích platit, avšak v projednávané věci stěžovatelka opakovaně sdělila personálu nemocnice, že si přeje syna pohřbit v souladu s předpisy své víry, což předpokládá zachování jeho těla co nejvíce nedotčeného. Podrobnosti o rozsahu pitvy byly klíčové pro plánování pohřbu, a měly tedy pro ni zvláštní význam.

Sohledem na konkrétní okolnosti projednávané věci Soud dospěl k závěru, že bylo povinností nemocnice neprodleně informovat stěžovatelku o rozsahu pitvy a odebrání orgánů. Nedodržení této povinnosti představovalo porušení článku 8 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Stěžovatelka nakonec namítala, že neměla k dispozici prostředek nápravy, kterým by se mohla bránit pitvě ještě před jejím provedením. Soud uvedl, že vzhledem ke svým závěrům na poli článků 8 a 9 Úmluvy nepovažuje za nezbytné se touto námitkou zabývat samostatně.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Pastor Vilanova se ve svém nesouhlasném stanovisku, k němuž se připojil i soudce Harutyunyan, vyjádřil proti závěru Soudu ohledně článku 13 Úmluvy. Námitka na poli tohoto ustanovení totiž vznáší otázku, zda je neexistence preventivního prostředku nápravy proti provedení pitvy v souladu s Úmluvou – jinými slovy, zda lze v takových situacích považovat za dostatečný toliko kompenzační prostředek nápravy. Uvedená otázka byla dle jeho názoru hodna meritorního přezkumu.

eur. Stěžovatelská společnost napadla toto rozhodnutí před soudy; ty však dospěly k závěru, že nedošlo k porušení zákona ani práva stěžovatelky na svobodu projevu.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelská společnost namítala porušení práva na svobodu projevu.

Soud předně uvedl, že v projednávané věci došlo k zásahu do tohoto práva, že tento zásah měl zákonný základ a sledoval jeden z legitimních cílů vyjmenovaných v čl. 10 odst. 2, jmenovitě ochranu zdraví a morálky. Zbývalo tedy určit, zda byl zásah pro dosažení tohoto cíle „nezbytný v demokratické společnosti“.

Soud připomněl, že potrestání novináře za napomáhání při šíření prohlášení, které učinila jiná osoba v rámci rozhovoru, by vážně omezilo možnost médií přispívat k debatě o záležitostech veřejného zájmu a nemělo by se k němu přistoupit bez zvlášť závažných důvodů (Thoma proti Lucembursku, č. 38432/97, rozsudek ze dne 29. března 2001, § 62). Obecný požadavek, aby

Propagace drog

Rozsudek ze dne 23. září 2021 ve věci č. 26826/16 – Ringier Axel Springer Slovakia, a. s. proti Slovensku (č. 4)

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení článku 10 Úmluvy v souvislosti s uložením pokuty mediální společnosti za odvysílání rozhovoru, v němž se známá osobnost kladně vyjadřovala o marihuaně.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stížnost podala soukromá mediální společnost. V červenci 2012 odvysílala rozhovor se známým slovenským zpěvákem, který byl v rozsudku Soudu označen jako X. Ten krátce předtím ve svém projevu na výročním předávání slovenských hudebních cen řekl, že je vděčný za „inspirativní zelenou rostlinku“. V rozhovoru odvysílaném stěžovatelskou společností pak X. zmínil, že mu marihuana pomáhá při tvorbě, je pro něj „požehnáním“ a měla by být legalizována. Redaktorka se jeho slovům smála a řekla: „Vždyť co si budeme namlouvat. Tahle rostlina je v povědomí slovenských občanů už asi dost známá a není potřeba ji představovat.“ Rada pro vysílání to vyhodnotila jako otevřenou propagaci užívání drog a uložila stěžovatelce správní pokutu ve výši 500

Z

se novináři systematicky a formálně distancovali od obsahu citátu, který by mohl urážet nebo provokovat ostatní nebo poškodit jejich pověst, není slučitelný s posláním tisku poskytovat informace o soudobých událostech a názorech (tamtéž, § 64).

V projednávané věci uložily vnitrostátní orgány stěžovatelce správní pokutu s odůvodněním, že její redaktorka údajně zlehčila či dokonce podpořila vyhlášení X., známého zpěváka, na adresu marihuany, a tím porušila zákaz propagace drog. Soud nicméně upozornil, že předmětný rozhovor reagoval na aktuální událost, a to konkrétně na zpěvákovu děkovnou řeč při předávání hudebních cen, která vzbudila pozornost veřejnosti. Pokud se rozhovor dotkl otázky dekriminizace marihuany, není dle Soudu důvod domnívat se, že to nebylo součástí širší veřejné debaty. Veřejný zájem se týká i témat, které mohou vzbuzovat značnou kontroverzi (Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii, č. 40454/07, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2015, § 103). Za okolností projednávané věci je Soud připraven uznat, že daný rozhovor alespoň do určité míry přispěl k pokrytí otázky veřejného zájmu.

Soud dále poznamenal, že zmíněný program poskytl prostor k prezentaci zpěvákova subjektivního vnímání užívání marihuany a jeho pohledu na její dekriminalizaci. Jako takový měl program určitou zpravodajskou hodnotu a zůstal v mezích svobody projevu. Byť reakci redaktorky na vyjádření X. lze vykládat různě, Soud má pochybnost o tom, zda ji lze považovat za podněcování diváků k užívání marihuany nebo pozitivní hodnocení jejích účinků (*a contrario*, *Palusinski proti Polsku*, č. 62414/00, rozhodnutí ze dne 3. října 2006). Soud není přesvědčen ani o tom, že smích redaktorky musel nutně znamenat, že schvaluje postoje X. Dle Soudu přistoupily vnitrostátní soudy v projednávané věci k obzvláště rigidnímu výkladu redaktorčiných komentářů, aniž přitom řádně posoudily všechny relevantní faktory včetně toho, že právo na svobodu projevu zahrnuje i použití sarkastického tónu a ironie. Vnitrostátní soudy rovněž dostatečně neprokázaly, že stěžovatelská společnost nejednala v dobré víře nebo v jiném rozporu s pečlivostí očekávanou od zodpovědného novináře (*Erla Hlynsdóttir proti Islandu* (č. 2), č. 54125/10, rozsudek ze dne 21. října 2014, § 75). Vnitrostátní soudy tak neuvvedly relevantní a dostatečné důvody na podporu závěru, že program měl za cíl propagovat marihuanu nebo užívání drog, a nikoli pouze zprostředkovat veřejnosti kontroverzní postoje konkrétní osoby.

Na základě výše uvedeného Soud dovodil, že reakce vnitrostátních orgánů byla vzhledem ke sledovanému legitimnímu cíli nepřiměřená, a nebyla tedy nezbytná v demokratické společnosti. K porušení článku 10 Úmluvy tudíž došlo.

Konzulární ochrana

Rozsudek ze dne 7. září 2021 ve věci č. 16371/18 – *Aarrass proti Belgii*

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednoznačně k závěru o zjevné neopodstatněnosti stížnosti, kterou se stěžovatel domáhal určení, že neposkytnutí konzulární ochrany vnitrostátními orgány státu, jehož občanství získal v průběhu života, stran špatných podmínek zbavení svobody ve státě, jehož byl občanem od narození, porušilo článek 3 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel je občanem Maroka a Belgie, jejíž občanství získal během života. V roce 2008 byl na základě mezinárodního zatykače zatčen španělskými úřady a později vydán do Maroka, kde byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce 12 let. Stěžovatel se opakovaně obracel na belgické úřady s žádostí o poskytnutí konzulární ochrany ze strany belgického konzulátu v Maroku, a to zejména kvůli nelidským a ponižujícím podmínkám

Z

zbavení svobody. Jeho žádostem nebylo vyhověno s odkazem na respektování mezinárodního obyčejového pravidla konzulárního práva belgickými úřady, dle něhož ochranu nelze poskytnout občanovi, který je zároveň občanem státu, vůči kterému by mělo poskytnutí ochrany směřovat. Stěžovatel se poté obrátil na belgické soudy, aby přikázaly belgickým úřadům poskytnout mu konzulární ochranu v Maroku. Přestože prvoinstanční a odvolací soud nejprve rozhodly ve prospěch stěžovatele, nejvyšší soud shledal, že Vídeňská úmluva o konzulárních stycích neukládá státu povinnost poskytnout konzulární ochranu svým občanům.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že belgické úřady nedostály pozitivnímu závazku poskytnout mu konzulární ochranu stran ukončení zásahů do jeho tělesné, duševní a morální integrity, kterým byl vystaven během svého věznění v Maroku v důsledku zdejších podmínek.

Dle Soudu v projednávané věci vyvstala otázka, zda Belgie měla povinnost poskytnout konzulární asistenci stěžovateli k zabránění rizika špatného zacházení po dobu jeho zbavení svobody v Maroku. Soud v tomto směru poznamenal, že stěžovatel ztotožňuje odepření konzulární asistence ze strany belgických úřadů s porušením povinnosti nevystavit jej špatnému zacházení podle článku 1 ve spojení s článkem 3 Úmluvy (*El-Masri proti Severní Makedonii*, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 198). Soud však nepovažoval za nutné vyjádřit se k této otázce ani k tvrzené povinnosti belgických úřadů poskytnout stěžovateli diplomatickou ochranu. Poukázal totiž na to, že belgické úřady nezůstaly v této věci pasivní nebo lhostejné. Ve skutečnosti při několika příležitostech a zejména po vydání prvoinstančního rozsudku belgického soudu oslovily marocké úřady, ať již na základě diplomatických či humanitárních důvodů, ve snaze změnit situaci, ve které se stěžovatel nacházel. Byť jejich snahy nebyly úspěšné a nevedly ke změně podmínek zbavení svobody, tento výsledek nebyl dán neochotou belgických

konzulárních úředníků v Maroku, nýbrž systematickým negativním postojem marockých úřadů v obavě z vytvoření precedentu v rozporu s marockou praxí neumožnit poskytnutí konzulární asistence marockému občanovi zbavenému svobody ze strany státu, jehož byla tato osoba rovněž občanem. Marocké úřady přitom vykonávaly výlučnou osobní kontrolu nad stěžovatelem.

S ohledem na výše uvedené, předpokládá, že pozitivní závazek intervenovat může být dovozen z článku 1 ve spojení s článkem 3 Úmluvy, dospěl proto Soud k závěru o zjevné neopodstatněnosti stížnosti.

Z

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2021 Soud vládě České republiky oznámil tři stížnosti. Ze strany jiných mezinárodních kontrolních orgánů v oblasti lidských práv neobdržela vláda žádná nová oznámení či kolektivní stížnosti.

Stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva

Délky řízení

Fuksová a Pujmanová (č. 48351/21) – průtahy v občanskoprávním řízení

Soud vládě s odkazem na rozsudek ve věci *Golha proti České republice* (č. 7051/06, rozsudek ze dne 26. května 2011) sdělil, že podle jejího prvotního posouzení má za to, že otázka, kterou stížnost nastoluje, je již předmětem jeho ustálené judikatury, a proto stížnost zamýšlí přidělit k projednání tříčlennému výboru a rozhodnout o ní v zásadě bez nutnosti předložení

stanoviska vlády. Současně Soud předložil vládě kvantifikovaný návrh smírného urovnání.

Stížnost se týká namítaného porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu nepřiměřené délky dvou občanských soudních řízení, v nichž stěžovatelky (sestry) vystupují na straně žalovných. První řízení se týkalo restitučního nároku jejich matky ohledně domu a druhé následné řízení se týkalo návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí. Žádost stěžovatelek o odškodnění za délku prvního řízení trvajících více než 17 let na čtyřech stupních soudní soustavy byla dle názoru vnitrostátních orgánů promlčena. Druhé řízení probíhalo více než 8 let na třech stupních soudní soustavy a na vnitrostátní úrovni za nepřiměřenou délku tohoto řízení obdržela každá stěžovatelka jako náhradu nemajetkové újmy odškodnění ve výši 48 617 Kč. Tu stěžovatelky považují za nepřiměřeně nízkou.

Z

Řízení o úpravě péče k nezletilé a četnost styku otce s nezletilou

Karas (č. 20647/21) – řízení o úpravě poměrů k nezletilé dceři a řídký asistovaný styk otce s dcerou

Stížnost se převážně týká otázky, zda za situace, kdy byl stěžovateli soudem stanoven asistovaný styk s nezletilou dcerou v rozsahu jedné hodiny třikrát ročně, došlo k porušení jeho práva na respektování rodinného života dle článku 8 Úmluvy. Dcera byla předběžným opatřením svěřena do péče matky a stěžovateli byl původně umožněn rozsáhlejší styk, který však byl později soudem dále omezen, neboť chování stěžovatele bylo vyhodnoceno jako ohrožující psychický vývoj dítěte. Ve stížnosti je dále namítáno porušení práva na

spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, k němuž mělo dojít v důsledku nepřipuštění řady stěžovatelem navrhovaných důkazů a nepřiměřené délky řízení o úpravě péče.

Stručné shrnutí podstaty stížnosti (v režimu IMSI) a otázky, které Soud vládě položil, jsou k dispozici [zde](#).

Velký senát Soudu

V posledním čtvrtletí roku 2021 vydal velký senát dva rozsudky, a to ve věci *Abdi Ibrahim proti Norsku*, jejíž anotaci najdete už v tomto čísle, a ve věci *Savran proti Dánsku*, o které se více dočtete v závěrečné kapitole. Nově se do okruhu stížností, jimiž se bude zabývat velký senát, dostaly tři případy: v jednom z nich rozhodlo kolegium pěti soudců o postoupení věci velkému senátu na základě žádosti vlády (*Fedotova a ostatní proti Rusku*), v jednom na základě žádosti stěžovatele (*Sanchez proti Francii*) a v posledním se senát vzdal pravomoci ve prospěch velkému senátu (*Sanchez-Sanchez proti Spojenému království*).

Právní uznání stejnopohlavních svazků

Fedotova a ostatní proti Rusku (č. 40792/10 a další)

Věc byla velkému senátu postoupena na žádost vlády v listopadu 2021. Stížnost vznesly stejnopohlavní páry

žijící v Rusku, které namítaly, že vnitrostátní právo jim neposkytuje žádnou formu právního uznání jejich svazků, jelikož nemohou vstoupit ani do manželství, ani do jiného typu formálního partnerství. Senát třetí sekce v rozsudku ze dne 13. července 2021 jednomyslně rozhodl o porušení článku 8 Úmluvy chránícího právo na respektování soukromého a rodinného života. Zdůraznil přitom, že žalované vládě náleží prostor pro uvážení ve vztahu k tomu, jaký institut v dané oblasti zvolí; pokud by např. přistoupila toliko k zavedení registrovaného partnerství, nemuselo by to vést ke střetu s „tradičním chápáním manželství“ převládajícím v Rusku, na něž se vláda v řízení odvolávala.

Tiskovou zprávu o postoupení věci velkému senátu je možné najít [zde](#).

Z

Odpovědnost uživatele sociální sítě za cizí komentáře na svém profilu

Sanchez proti Francii (č. 45581/15)

Věc byla velkému senátu postoupena na žádost stěžovatele v lednu 2022. Stížnost podal místní politik, který byl v trestním řízení odsouzen k pokutě ve výši 3000 eur za to, že ze svého veřejného profilu na Facebooku po dobu šesti týdnů neodstranil komentář třetí osoby, který soudy následně vyhodnotily jako podněcování k nenávisti či násilí vůči muslimům. Senát páté sekce v rozsudku ze dne 2. září 2021 šesti hlasy proti jednomu shledal, že nedošlo k porušení práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy. Poukázal mj. na to, že postavení uživatele sociální sítě obnáší jisté povinnosti, a to zejména v situaci, kdy se tato osoba rozhodne – tak jako stěžovatel – umožnit komentovat své příspěvky komukoliv.

Tiskovou zprávu o postoupení věci velkému senátu je možné najít [zde](#).

Extradice do USA

Sanchez-Sanchez proti Spojenému království (č. 22854/20)

Stěžovatelem je mexický občan, který se v současné době nachází ve vazbě ve Spojeném království. Britské soudy rozhodly o jeho vydání k trestnímu stíhání do USA, kde je podezřelý z obchodování s drogami, za což mu hrozí uložení trestu odnětí svobody na doživotí. Odvolací soud se zde přitom odmítl řídit rozsudkem Soudu ve věci *Trabelsi proti Belgii* (2014), v němž Soud shledal porušení článku 3 Úmluvy v důsledku vydání stěžovatele do USA, kde čelil hrozbě doživotního trestu odnětí svobody. Odvolací soud poukázal na to, že americké právo obsahuje dva mechanismy, jejichž prostřednictvím může doživotně odsouzená osoba požádat o snížení trestu: podmíněčné propuštění a milost udělená výkonnou mocí.

V červnu 2020 podal stěžovatel stížnost k Soudu, v níž s odvoláním se na článek 3 Úmluvy (zákaz mučení a

nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu) uvedl, že pokud dojde k jeho vydání do USA, hrozí mu riziko doživotního trestu odnětí svobody bez možnosti předčasného propuštění. Soud vzápětí vydal předběžné opatření, kterým nařídil pozastavení stěžovatelova vydání do USA. V říjnu 2021 příslušný senát rozhodl o vzdání se jurisdikce ve prospěch velkého senátu.

Tisková zpráva k předání věci velkému senátu je k dispozici [zde](#).

Z

Implementace rozhodnutí EVSP

V posledním čtvrtletí loňského roku nedošlo k žádné významné události týkající se výkonu rozsudků Soudu. Vláda nicméně koncem roku předložila Evropskému výboru pro sociální práva čtyři zprávy o implementaci jeho rozhodnutí.

Zákaz tělesného trestání dětí

Approach proti České republice

V rozhodnutí ze dne 20. ledna 2015 Evropský výbor pro sociální práva („EVSP“) shledal, že v českém právním řádu není výslovně ani prostřednictvím jasné a přesné judikatury zakotven všeobecný zákaz všech forem tělesných trestů na dětech, které mohou ovlivnit jejich fyzickou integritu, důstojnost, rozvoj a duševní pohodu. Zákonná úprava dovoluje tělesné tresty z výchovných důvodů a postihuje jen takové, které dosáhnou zvláštního stupně závažnosti, čímž Česká republika porušuje článek 17 Evropské sociální charty („Charta“). Rozhodnutí je k dispozici [zde](#).

Ve zprávě o implementaci rozhodnutí vláda EVSP informovala o opatřeních směřujících k úplnému zákazu tělesného trestání dětí, která jsou obsažena v Národní strategii ochrany práv dětí 2023–2029 a Akčním plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2019–2022. Přiblížila též obsah a směřování jednání, která jsou o problematice vedena v Kolegiu expertů k výkonu rozsudků Soudu, Výboru pro práva dítěte a pracovní skupině při Úřadu vlády pro práci s dětmi ohroženými násilím v rodině.

Úplný text zprávy naleznete [zde](#).

Právo Romů na bydlení a na zdraví

European Roma and Travellers Forum proti České republice

V rozhodnutí ze dne 17. května 2016 EVSP shledal, že došlo k porušení článku 16 Charty z důvodu nedostatečného přístupu k bydlení, nevyhovujících podmínek

Z

bydlení, územní segregace a nuceného vystěhovávání bez adekvátních záruk, a k porušení článku 11 Charty z důvodu vyloučení v oblasti zdraví a nedostatečného přístupu ke zdravotním službám. Rozhodnutí je k dispozici [zde](#).

Ve zprávě o implementaci rozhodnutí vláda zejména shrnula, jaká opatření k zajištění práva Romů na přístup k adekvátnímu bydlení a ke zdravotní péči obsahují Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030, Strategie sociálního začleňování 2021–2030, Konceptce bydlení České republiky 2021+ a Strategický rámec rozvoje péče o zdraví v České republice do roku 2030. Ohledně záruk při nuceném vystěhovávání vláda poukázala na analýzu nájemních vztahů připravovanou Ministerstvem pro místní rozvoj, přijetí nového stavebního zákona či novelizaci vyhlášky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

Úplný text zprávy naleznete [zde](#).

Právní uznání změny pohlaví

Transgender Europe a ILGA-Europe proti České republice

V rozhodnutí ze dne 15. května 2018 EVSP shledal, že došlo k porušení čl. 11 odst. 1 Charty, neboť česká právní úprava podmiňuje úřední uznání změny pohlaví chirurgickým zákrokem spojeným se sterilizací. Rozhodnutí je k dispozici [zde](#).

Ve zprávě o implementaci rozhodnutí vláda EVSP informovala o aktuálním stavu projednávání legislativního návrhu novely občanského zákoníku, zákona o specifických zdravotních službách a matričního zákona, který měl sterilizaci jakožto podmínku právního uznání změny pohlaví z právního řádu odstranit, a o řízení před Ústavním soudem, který se též touto otázkou zabývá. Zmínila též návrh vládní strategie rovnosti a odstraňování bariér důstojného života LGBTI+ lidí v České republice 2021–2026.

Úplný text zprávy naleznete [zde](#).

Rovné odměňování žen a mužů

University Women of Europe proti České republice

V rozhodnutí ze dne 5. prosince 2019 EVSP shledal, že došlo k porušení čl. 4 odst. 3 Charty a čl. 1 písm. c) Protokolu z roku 1988, neboť není zajištěna transparentnost odměňování a v praxi není umožněno srovnávání pracovních míst; k porušení čl. 1 písm. c) Protokolu z roku 1988, neboť nebylo dosaženo dostatečného měřitelného pokroku v podpoře rovných příležitostí žen a mužů v oblasti rovného odměňování; a k porušení čl. 1 písm. d) Protokolu z roku 1988, neboť nebylo dosaženo dostatečného pokroku při zajištění vyváženého zastoupení žen v rozhodovacích orgánech soukromých společností.

Rozhodnutí je k dispozici [zde](#).

Ve zprávě o implementaci rozhodnutí vláda shrnula, jaká opatření k nápravě výše uvedených porušení obsahuje Strategie pro rovnost žen a mužů 2021-2030, projekt 22 % k rovnosti či návrh Akčního plánu k rovnému odměňování. Zmínila též projednávání návrhu unijní směrnice k platové transparentnosti. Poukázala také na snížení *gender pay gap*, k němuž došlo v loňském roce.

Úplný text zprávy naleznete [zde](#).

Z

Užitečné odkazy

**HUDOC – databáze
judikatury ESLP**
<http://hudoc.echr.coe.int/>

**Evropský soud
pro lidská práva**
<http://www.echr.coe.int/>

**Česká databáze vybraných
rozsudků a rozhodnutí ESLP**
<http://eslp.justice.cz/>

**Přehled všech vydání
Zpravodaje KVZ**
<http://www.justice.cz/>

Veřejný ochránce práv
<http://www.ochrance.cz/>

**Nejvyšší soud
České republiky**
<http://www.nsoud.cz/>

**Ústavní soud
České republiky**
<http://www.usoud.cz/>

**Databáze rozhodnutí
smluvních orgánů OSN**
<http://www.ohchr.org/en/>

Rada Evropy
<http://www.coe.int/>

Nejvyšší správní soud
<http://www.nssoud.cz/>

Databáze judikatury web: eslp.justice.cz

Kontakt:

Kancelář vládního zmocněnce
pro zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
kvz@msp.justice.cz, www.justice.cz

Úvodní fotografie: © Paulgrecaud | Dreamstime.com
Fotografie u Slova úvodem © Vít Alexander Schorm
Fotografie u Slova závěrem © Vít Alexander Schorm

Zpravodaj KVZ: vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Štěpán Burda (KVOP), Monika Hanych (KVZ), Vladimír Janoušek Pysk (KVZ), Miroslav Kaštyl (KVZ), Petra Lehotská (ÚS), Lubomír Majerčík (ÚS), Jana Martinková (KVZ), Eva Petrová (KVZ), Kateřina Řadová (KVZ), Vít A. Schorm (KVZ), Monika Šamová (KVZ), Karolína Šebková (KVZ).

Obsah Zpravodaje: Jana Martinková.

Závěrem

V posledním čtvrtletí loňského roku Soud ve vztahu k **České republice** přijal jedno rozhodnutí (*Žirovnický proti České republice*, č. 69665/12, ze dne 7. prosince 2021). Shledal v něm, že stěžovatelovy antidiskriminační žaloby, jimiž brojil proti některým omezením majetkových práv stanoveným v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody, byly svou povahou *actio popularis*, a nevztahuje se tak na ně článek 6 Úmluvy.

Soud nicméně vydal mnoho významných rozsudků vůči **jiným státům**. V první řadě zmiňme rozsudek velkého senátu ve věci *Savran proti Dánsku* (č. 57467/15, ze dne 7. prosince 2021). V něm Soud potvrdil, že kritéria pro posouzení, zda je **vyhoštění těžce nemocného cizince** v souladu s článkem 3 Úmluvy, která stanovil v rozsudku *Paposhvili proti Belgii* (č. 41738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2021), se použijí i na případy duševních onemocnění. V dané věci neshledal, že by duševní onemocnění stěžovatele dosáhlo judikaturou vyžadované závažnosti. Konstatoval však, že dánské orgány neposoudily dostatečně důsledky stěžovatelova onemocnění pro přípustnost jeho vyhoštění s ohledem na jeho právo na respektování soukromého a rodinného života.

Koncem roku Soud dále vydal dva důležité rozsudky týkající se **svobody projevu v online prostředí**. Ve věci *Biancardi proti Itálii* (č. 77419/16, rozsudek ze dne 25. listopadu 2021) rozhodl, že povinnost, kterou vnitrostátní soudy uložily stěžovateli, šéfredaktorovi online zpravodajského portálu, odstranit indexaci jednoho z archivních článků, který informoval o trestném činu a stíhání žalobce, přičemž uváděl jeho celé jméno, nastolila spravedlivou rovnováhu mezi svobodou projevu stěžovatele a právem na ochranu soukromí žalobce. Článek nemusel být anonymizován ani odstraněn, ale toliko odindexován, aby byl internetovými vyhledávači nedohledatelný. Ve věci *Standard Verlagsgesellschaft mbH proti Rakousku (č. 2)* (č. 39378/15, rozsudek ze dne 7. prosince 2021) Soud uvedl, že lidé účastníci se diskuze pod zpravodajským článkem na internetu sice nejsou novinářskými zdroji, avšak bezpodmínečná povinnost provozovatele portálu odhalit jejich identitu orgánům činným v trestním řízení bez hodnocení všech okolností věci má pro svobodu projevu přílišný odrazující účinek, a představuje proto porušení článku 10 Úmluvy.

V praxi často řešenou otázkou **ochrany před hlukem a znečištěním** z nadměrné silniční dopravy se Soud zabýval ve věci *Kapa a ostatní proti Polsku* (č. 75031/13 a další, rozsudek ze dne 14. října 2021). Shledal v ní, že opatření, která polské orgány přijaly k omezení znečištění způsobeného nákladní dopravou skrze ulici, kde stěžovatelé bydleli a která se stala řidiči preferovanou objíždnou trasu během výstavby dálnice, nebyla dostatečná, a došlo proto k porušení jejich práva na ochranu domova a soukromého života.

Zcela novou otázku Soud řešil ve věci *Špadijer proti Černé Hoře* (č. 31549/18, rozsudek ze dne 9. listopadu 2021). Týkala se **ochrany před šikanou na pracovišti**, k níž docházelo jakožto odplata kolegů za to, že stěžovatelka nahlásila příslušným orgánům jejich protiprávní jednání. Soud se zabýval tím, jaké nástroje a záruky musí právní úprava obsahovat, a především pak jejich praktickým fungováním.

Do sféry trestního práva vstoupíme rozsudkem *Särgava proti Estonsku* (č. 698/19, ze dne 16. listopadu 2021). V něm Soud stanovil, jaké by právní úprava měla obsahovat záruky, aby zajistila, že v případě, že **při domovní prohlídce došlo k zajištění mobilního telefonu advokáta**, byla při následném zkoumání jeho obsahu respektována důvěrnost komunikace advokáta s klienty. Vyzdvihl mj. nutnost určení adekvátních vyhledávacích filtrů, které povedou k tomu, že vyšetřovatelé se s obsahem uložených zpráv seznámí jen u těch, které se velmi pravděpodobně týkají vyšetřované věci, a nikoli rovněž u nesouvisejících zpráv podléhajících důvěrnosti.

Z trestního řízení zmiňme i rozsudek *Mucha proti Slovensku* (č. 63703/19, ze dne 25. listopadu 2021). V něm se Soud zabýval důsledky toho, že spoluobžalovaní stěžovatele uzavřeli **dohody o vině a trestu**, v nichž bylo popsáno i zapojení stěžovatele do trestné činnosti, pro jeho právo na spravedlivé řízení a presumpci nevinu. Ve věci *Ignat proti Rumunsku* (č. 17325/16, rozsudek ze dne 9. listopadu 2021) pak Soud posuzoval **možnost odvolacího soudu přeměnit zproštění obžaloby v odsouzení** na základě týchž důkazů, aniž by je sám znovu prováděl. V neposlední řadě v rozsudku *Genderdoc-M a M. D. proti Moldavsku* (č. 23914/15, ze dne 14. prosince 2021) Soud posuzoval adekvátnost vyšetřování napadení, které mohlo být motivováno homofobií. Vyzdvihl, že je nutné a podstatné zabývat se možným **nenávistným motivem násilí** nejen izolovaně, tedy při zohlednění toliko daného incidentu, ale i ve světle jeho celkového kontextu a předchozích událostí.

Pro české právní prostředí je významný i rozsudek *R. D. a L. M. B. proti Rumunsku* (č. 35402/14, ze dne 12. října 2021). V něm Soud zopakoval, že rozsudek o **uložení ústavní ochranné léčby nenahrazuje souhlas s léčbou**, který stále musí být od pacienta získán. Soud dále rozvedl požadavky na aspekty, které právní předpisy musí ohledně podávání léků v ústavní ochranné léčbě upravit.

Za pozornost jistě stojí i rozsudky *Toplak a Mrak proti Slovinsku* (č. 34591/19 a 42545/19, ze dne 26. října 2021) a *Šaltinyté proti Litvě* (č. 32934/19, ze dne 26. října 2021). V prvním se Soud zabýval obsahem povinnosti států zajistit osobám s tělesným hendikepem možnost volit ve volební místnosti, a to způsobem, který zajistí mj. tajnost volby. V druhém z nich Soud posuzoval přípustnost a přiměřenost nastavení věkové hranice pro příspěvek na bydlení.

Konečně, zabýváte-li se problematikou řízení dle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, neměl by vám uniknout rozsudek *S. N. a M. B. N. proti Švýcarsku* (č. 12937/20, ze dne 23. listopadu 2021). V něm Soud řešil především, zda se vnitrostátní soudy dostatečně zabývaly namítaným rizikem závažné újmy dítěte v případě návratu.

Více v příštím Zpravodaji nebo v databázi judikatury Soudu v českém jazyce dostupné na adrese <http://eslp.justice.cz/>.

Z Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce